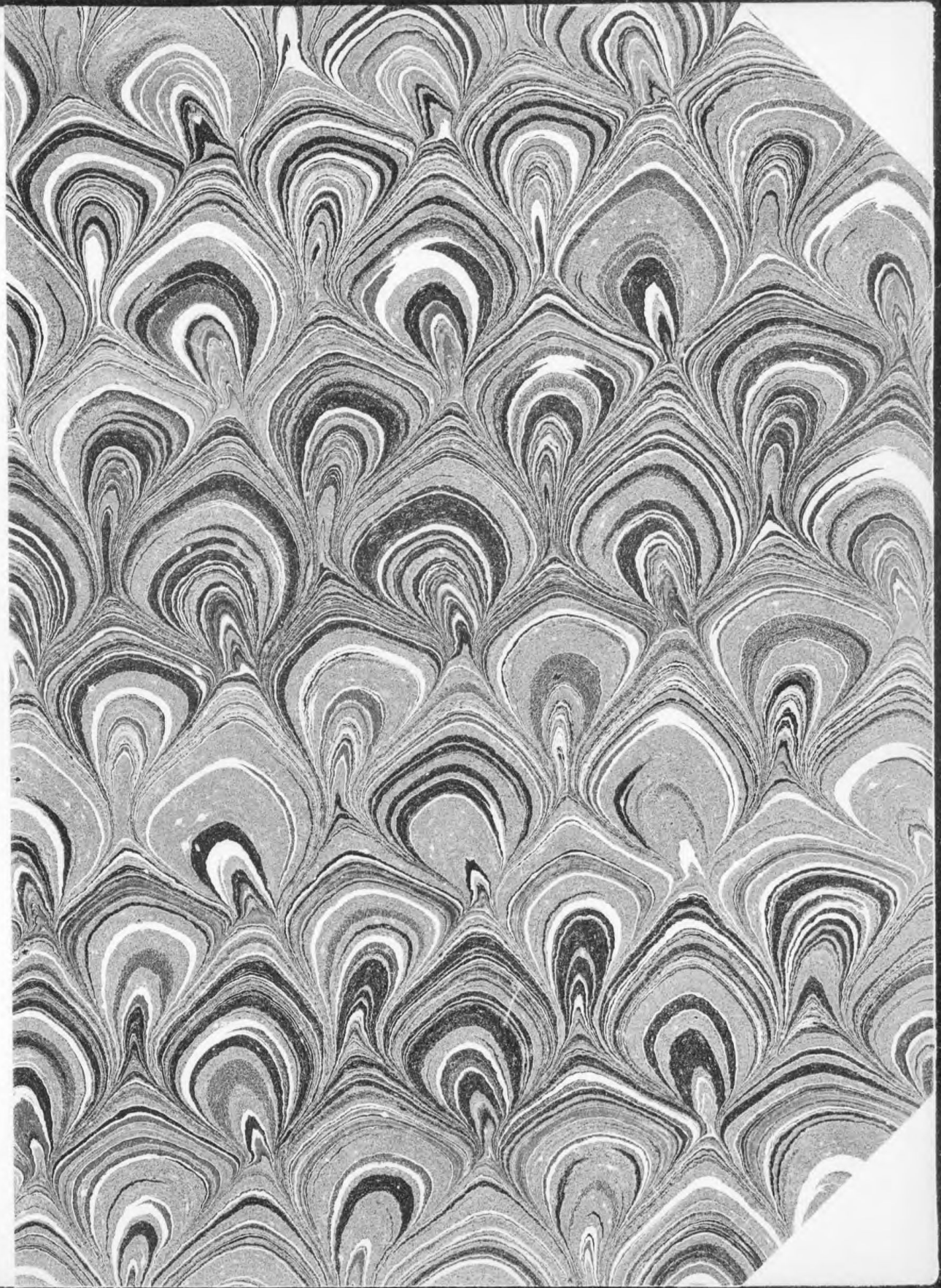

UBL: BKN00G 236

Boekenoozen
236.

1826

DE KLEYNE CHRISTELYKE
ACADEMIE,

DAT IS

DE OEFFENPLAETSE DER
GELEERDHEYD,

Bekwaem om de Kinderen te oeffenen in de Christelyke Deugden
VERGADERD DOOR J. B. V. L. P.

Opedraegen aen het minnelyk Kindeken JESUS, den
Leeraer en Minnaer, den Loonder en Kroonder
der Katholyke Jongheyd.

Gedrukt met toestemminge van zyne Hoogweirdigheyd

HENRICUS JOSEPHUS VAN SUSTEREN,

Bisschop van Brugge, erfagtigen Cancelier van Vlaenderen, enz.

Die het gebruyk der zelve Academie aen de Jongheyd van
zyn Bisdom ernstelyk is belastende.

Tot GEND, by J. BEGYN, aen d'Appel-Brugge, in den Engel.

Den boetvaardigen Zondaer tot Godt.

EYLAES wat bitter wee bezwaert myn' bange ziel?
Myns ooge-licht verdween als ik rampzalig viel
In het vervloekte kwaed. Ach! ach! de bangigheden
Des doods omringen my! 't gevaer van d'helsche pyn
Heeft my gevonden! ach! myn booze daeden zyn
'T zieltreffend' zweird, door my tot eygen ramp gesmeden!
O grooten Godt! ach! ach! myn zonden zyn my leet,
Door liefd' om U! myn kwaed heeft straff' verdiend: doch 'k weet
Dat uw' bermhertigheyd, all' uw' verhevne daeden
Verr' overtreft, ik bidd' en keert uw Aenzigt niet
Van my, myn rouwig en gemorzeld hert aanziet,
T' is waer, myn kwaed is groot, maer grooter uw' genaden.

Tot de leersaeme Jonghend.

KOMT Kinders, die bemint de christelyke Leer;
Neemt dezen Boek in d'hand, waer in gy 'uwer eer
Kont leeren alles wat de letter u kan geven:
Dit Boek den Leeraer is om christelyk te leven,
Dit is het helder Licht om aen de jonge Jeugd
Te toonen wat vermaek dat in den Weg der Deugd
Te vinden is: dat is het waere Zout der Zielen,
Tot spyt des duyvels, die niet zoekt als te vernielen
De jonge spruyten in hun bloeyssel, leert en leest
Zyt onderdaenig, zoo word gy door 's Hemels Geest
Bestraeld, en ook versterkt in 't Katholyk Geloove,
Gy zult den helschen leeuw zelfs zyn proey ontrooven,
En leeren aen elkaer den Weg der Zaligheyd,
En zingen naer uw dood, Godt zy gebenedyd.

MILDERNED.
LETTERKUNDE
TE LEIDEN.

VOOR-REDEN,

ALLE de heylige Vaders en Leeraers hebben hunne geleerdheyd
A begonst met den A. B. C. Ik houde ook voor vast, dat gy geleerd
hebt den A. B. en gespeld den Catechismus, eer gy wilt lezen
deze Academie: men mag niet willen loopen eer men gaen kan.

Academiën zyn Oeffenplaetsen daer men de Kinders en Jongelingen
leert de zeden te schikken na de reden, ja na ons H. Geloof. De Aca-
demie van *Plato* was gebouwd op eene plaetse die dikwils beroerd
wierd door aerdbevinge, de welke veroorzaekte de vreeze, het
beginsel der Wysheyd, en de Zuster van Maetigheyd, Geschiktheyd
en Ootmoedigheyd. *Platos* Discipelen hietten *Academici*, dat is
Inwooners der plaetse van de Geleerdheyd. Alle Godvreezende
mag men noemen *Academici*, Minnaers der H. Wysheyd.

In het jaer 791, ten tyde van *Carolus Magnus*, kwamen te Parys
twee geleerde Mannen, *Joannes Mailrosius* en *Claudius Clemens*, deze
stelden de Wysheyd te koopen, en vraegden voor die eene bekwaeme
plaetse, en de jonge herten als Vaten, om in te storten den nooddrift.

Dit wierd hun toegestemd, en zoo begonsten de studiën te Parys.
Ik wille u van gelyken wys maeken voor den Penning van eenen wak-
keren geest en bereyden wil. Ik hebbe den nooddrift, Godt lof, en de
plaetse, maer de Vaten (dat zyn de menschen) ontbreken my, mits
zy traeg zyn en moeten gedwongen worden om in te komen. Dit is
eene van de oorzaeken nevens andere, dat de botheyd zegenpraelt,
tot spyt van alle onze Christelyke Leeringen en Catechismus.

Om eene Compagnie Soldaeten te bestieren is'er eenen Kapiteyn,
Luytenant, Vaendrig, Sergeant, Caporael, Tambour, enz. En gy neemt
eenen Priester alleen zonder medehelper, om den Catechismus aen dry
à vier honderd Kinderen wel te onderrigten, het is mis. Och wat een
meesterstuk en is 't niet, goede Christenen op te brengen! Heer wilt ge-
benedyden de Weireldlyke, die mede werken aen zoo een H. Werk met
de Priesters. O Engelen der zuivere liefde! ontsteekt meer en meer
dezen heyligen iver. Schept moed, ò mensch! geheel den Hemel wensch
nae de uytwerkinge. Wel aen, onze hulpe is in den naem des Heere,
laet ons tot de Glorie Gods beginnen, in den naem ✠ des Vaders, enz.

OOGMERK DES AUTEURS.

Komt / Kinderz / in deze Academie / ofte Oeffenplaetse der Geleerdheyt / men zal u leeren de wyze van wel te leven en te sterben; dit een is u eenig noodig. Men zendt d'Edele Kinderz nae de Academie: gy zijt ook edel na de ziele / en vrye Hemelsche Ridder-Heeren / 't en zy gy u onedel en slaeve gemackt hebt door de dood-zonde. Den waeragtigen Edeldom der Christenen / zeyde S. Agatha, is Christus te dienen met een zuiver hert. Zult eenen mensch is eenen kleinen Godt / deelagtig van de goddelijke Natuere. O weerdigheyt! O verhevenheyt!

Men handelt hier van de wijsheyt / die geheel hemelsch en goddelijk is. Wy slaen de wetenschappen en vrye konsten op eenen geestelijken leest / om u te stieren tot de wijsheyt der heylige. Dit zult gy bemerken in het lezen. Wy zullen dat klaer bewyzen in de naerfolgende redenen.

Komt / koopt zomber geld de wijsheyt / die kostelyker is als het goud / weerdiger als de diamanten en gesteenten / zoeter als honing / en smaekelyker als wijn / dezen verlijdt het lichaem / maer de wijsheyt verheugt de ziele.

Komt / men zal u leeren schermen / en bevegten uwer ziele bynden. Men zal u leeren ryden / ja vliegen nae den Hemel.

S. Musa heeft door haere zeggvaerheyt zoo geboorderd in de H. Academie / dat zy van Maria geroepen is nae den Hemel / om geloand te zijn van haere stilheyt / staetigheyt en gematigheyt: haert ook alsoo. Wre goedaerdigheyt zal believen de sauten te verichoonen en verbeteren: alles is onvolmaect / hoe men ook toeziet / al maer 't met v'ogen van eenen scherpenden Vrenb. Men siubert dikwils / meynende waer te gaen: is'er hier dan iet

goeds / geeft d'eere aen Godt alleen: Is'er iet het gene niet wel is / het is myne schuld. Bidt hoor my die saelen en dolen kan.

Ik onderwerpe my met myne schijsten aen het oordeel van de alleen heylige en zaligmackende Roomsche Kerke / bereydt zijnde om onderwezen te worden van alle goetdertige Persoonen.

Hoort alle Christenen / gebenedijdt moeten zijn alle die uut Christus naem kinderen ontfangen / en die stieren tot de deugd en zaligheyt / want zy tzeiken die uut den brand.

Maer vermaledijdt zijn zy / alle die de kinderz vergeren / beter waeren die nouw geboren: beter zoude men zulke schandaleuze in de zee werpen met eenen meulsteen aen den hals.

Hoe weende den Propheet Jeremias, als hy de Jongheyt van Jeruzalem zag gevangen wegsteyden nae Babylonien door Nabuchodonozor, die ook den Koning de oogen dede uytsteken / naer dat hy zyne kinderz gebodt had in zyn gezigt.

Het zelve doet den duyvel alle dagen: hy verbolgt vreedelijck onze jongheyt / hy doot de innegtingen in de wlege / gelijck Pharao, om het Volk van Godt uut te roepen. Laet ons weenende roepen: Vertrekt, o hoozen satan, die rondom loopt, om de Jongheyt te bederven in den wortel, en zoekt die zuivere fonteyne te vergifigen in haeren oorsprong: geeft de plaetse aen den Vader, en aen den Zoon, en aen den H. Geest. Vertrekt, en vlugt weg, gy onzuiveren geest.

De grootte menschen wierden ook gevangen met Sedecias, maer den Propheet beklagde met traenen de jonge jeugd en bloemen van het land: welke is de reden van deze droeve verwoestinge: Isaias zegt: daerom is mijn Volk gevangen weg geleid / ook na de ziele / van den duyvel /

om dat het geene wetenschap en had. Zy hadden eene aerdsche / eene vleschelyke / eene duyvelsche wetenschap / maer niet de wijsheyt der Heyligen. Zulke ellendige kan men zien in onze bedorvene Jongheyt. Wee, wee myne duysternisse in de welke ik gelegen hebbe.

Wordt waliker / staet op / en neemt aen de wapenen van Godt / en den schild van het Geloof / den helm van de Hope der Zaligheyt / den gordel ofte riem der Zuyverheyt / het zweird des Geests / dat is het Woord Gods / met de Quacinthe ofte hemels-blauwe schoeninge aen uwe voeten.

Als gy zegt: In den naem des Vaders, gy stelt het helmst op uwt hoofd / en des Zoons, gy tzeikt aen het harnas / en des H. Geests. Amen. Gy neemt den schild in uwe sinke hand en het zweird in uwe regte hand. O overschoone wapenrustinge! Gy moet bechten en overwinnen den satan met eenen bromen moed en couragie; en ik zal met den H. Joannes ulieden veel geluk schryben / kinderz / om dat gullieden hebt den boozen overwonnen. Gy zijt sterk / en Gods Woord woont in ulieden.

O Goddeliken Meester Jesus! onzen Pelicaen en Samaritaen, heeft onze wonden, bergeeft onze zonden, wochte en laet niet verloren gaen de ziele, die ge zoo gezocht hebt, hun herkoopende en berlossende met uw heylig Bloed, bewaert die voor uwen dienft, belet dat ze niet kn ebuggen voor Baal. Soet herleben in het hert der menschen ten iber, die ge gehad hebt voor de zaligheyt der kinderen, en doet my de gracie, dat ik my gantsch bestede ter verbooderinge van uwe glorie, en tot de zaligheyt der Kinderz. Werrykt en berciert hun met de schatten van uwe genade. Sat myne o weerdigheyt niet belette de uytwerkels van uwe goedheyt. Bebestigt met uwen heyligen Geest de woorden van dit Boekken. Gebenedyd deze letterz, sprekende aen de herten der Kinderen, terwylen ze zullen spreken aen sinne oogen en voren, op dat ze onbeblekt houden het plegtelyk verbodt, en besofien aen uwe Majesteit gedaen in het Schoopsel.

Werkent dat ze u nairstelyk zoeken zonder dofsinge, u getrouwelyk dienen zonder dobbelheyt en gebegnstheyt, en u buerigelyk beminnen zonder maecte.

H is zeer dwaes / (zegt Thomas a Kempis) die hem met andere dingen bekommerd / als die tot zyne zaligheyt dienen / want onze memorie is kleyn / en ons leven kort.

Het is te beklagen dat men tusschen

zoo vele schoonen en nutte boeken / steekt onnutte en onweerdige boeken in de handen der kinderen; als zyn Keynaert den Dog / de vier Heemz-kinderen / Valentin en Ourison / Malegijz / en ontallike andere.

Het is niet genoeg / dat zy niet kwaed en zijn / maer zy moeten goed en bestwaem zijn / om in te planten de goddelijke Leerlingen en alle Christelijke Zeden. Want ieder een moet volbragen den last van zynen staet / vervolgens kennen de regels / en de fondamenten der zelve leggen. Zy gebreke van dien leven vele als bersten / dienen hunnen buyk / murmureren en rebelleren tegen hunne Oversten en tegen Godt.

Hoe vele onbetende en blind men niet / zoo in Sreben als ten platten Lande / aen wie Christus wel mogt zeggen : Ik hebbe zoo langen tyd by u geweest, en gy en hebt my niet gekend : niet tegenstaende dat vele Zietzorgers neerstelijck hunne schaepkens leyden nae de heylzaeme weyde der Christelijke Leeringe.

Zou dan / het gebreke is dat zy niet en lezen goede en profytige boeken met aendagt / ofte dat zy vlyngen de sermoenen en andere occasiën van leeren.

Nemt en leest heylige boeken / want zy zijn zeer noodig en nuttig / om de deugd te bekomen en te bewaeren; het blijft in de bekeeringe van den H. Augustinus. De boeken zeggen t'allen tyde de waerheyt zonder schaemte en vernijding.

De Pastors en Leeraers zijn ons niet altijd by : hoort wy vergeten ligtelijck het gene wy gehoord hebben / t en zy wy het zelve onderhouden en vernieuwen door lezen en mediteren der heylige zaeken / die dienen hoor instrumenten aen Gods gracie / om te onderhouden en te vergooten het huer der liefde in het hert. Den H. Seraphion hebbende zijn goed en kleederen gegeven aen d'arme / zeyde / toonende aen het volck het nieuwe Testament : Ziet / dezen heeft my uitgezoapt en arm gemackt.

Den H. Thomas a Villa Nova zegt : O hoe profytig is het goede boeken te lezen ! want zy versterken het gemoed in alle deugden en bekoringen.

De H. Theresia, lezende de daeden der Martelaeren / wierd zoo aengemoedigd / dat zy liep nae Barbariën / met haer broederken Rodricus, om Martelaerisse te sterben.

Leest goede boeken met eerbiedigheyt / want als wy lezen / Godt spreekt ons aen en als wy bidden / wy spreken Godt aen. Leest dikwils / bezonderlijck op heyligden heylige zaeken / overlegt die rypelijck zonder die haestelijck te overloopen.

Herleest dikwils den zelve boek / gy zult hem beter vatten / gedanken en oefenen / als den eersten keer.

Schouwt de kwaede boeken / hoe schoon en curieus dat zy schijnen : want satan heeft ten allen tyde / in alle manieren en taalen kwaede boeken in het licht gebragt / als zekere middelen om de ziele te bederven en te verdoemen.

Zes soorten van kwaede boeken zijn'er : 1. ketterische / 2. goddelooze / 3. onkuyssche / ofte suspect van diere / Romans. 4. superstitieuse Planct-boeken / Raeden ofte Raedsele / 5. Eer-roovende en Lasterende boeken / als Pasquillen, 6. verboden van de heylige Kerke.

De Ketteren zijn eggenzinnig / boos en wederpanning; maer de Katholike lusteren nae de stemme van hunnen Herder Jesus Christus.

Weest eerboudig / gehoorzaam aen ulve Oversten / niet rebel nochte eggenzinnig gelijck Lucifer : anders gy neemt vermaek van u zelve te bedriegen en te verdoemen.

Van de Voorbereydinge.

U werkt zeer vlytgelaag / die zonder schikkinge / regel ende bereydinge werkt.

Het staet den mensch toe zyne ziele te bereyden : want Gods oore lustert nae de bereydinge des herts.

De voorbereydinge ofte gereedicheyt noodig om wel te leeren / is veelberley. De oacmoedigheyt en de leerzaamheyt / die ons doet beminnen en oefenen de goede leeringe en zuyberheyt des levens / borgende hier by de neerstigheyt en arbeid tot de studie; de versterkinge / veragtinge en verwerpinge zyns zels / en de handeling met Godt door het gebed. Wie heeft in den H. Franciscus, de H. Theresia en menige andere / zulke hooge wijsheyt ingestort? Godt.

Bereydt u wel / om van Godt geholpen te zijn / als de materie wel bereydt is / de gedaente word'er ligt ingebragt / dus maekt u dan weerdig en weerdig cot de wijsheyt : want zy en zal niet treden in eene boogaerdige ziele.

Noteert. Ende gemeyne dolinge en misbruyk onder het volck / die zeer traeg zijn / om hun te bereyden tot het gebed / tot een weerdig gebuyk der H. Sacramenten / tot het bekeeren van eenen staet / tot het bieren van enige Feest-dagen / tot eene zalige dood / tot den geesteliken stijd / enz.

Dogtang het is de meyninge van de H. Kerke / en den wil Gods / dat den mensch zig bereyde.

Den H. Carolus Borromeus is geweest eenen van de eerste oeffenaers van zyne eulde / om aen de menschen voor te stellen de wyze / om hun wel te bereyden.

Moyses wilde Gods Wet niet geven aen de Israëlitien als zy vloodzonkig waeren / spelende en dansende : maer brak voor die onweerdige buyle speelder de steene Tafel / waer in Godt zels geschreven had de Wet.

O Heer! neemt van my weg de verblindheyt des herts! en de begierlykheyt des vleesch.

Bereydt u dan / neerstelijck arbeidende / zuyver levende en hierelijck roepende : O goddelyk Wysheyt, bestraelt en verlicht

myn verstand, beweegt mynen wil, en maekt my leerzaam en gehoorzaam.

Doorts / Godt zal u genoegzaam leeren / is het niet in wetenicheyt / het zal meer zijn in zyne liefde / gelijck aen den H. Sanctulus.

Opdelinge / weest zorgvuldig om wel te bewaeren de giften en de gaeben des Hemels / op dat ulve onagzaamheyt en ondankbaerheyt niet verdienen / dat gy van gracie beroofd word.

Maniere om wel te leeren.

De Weeze des Heere is het beginsel der Wijsheyt. Weert / dat de Wijsheyt niet en zal treden in eene kwaedwillige ziele; bzaegt die van Godt / en hy zal u die overvloedelijck geven / geijck hy ge daen heeft aen Salomon, den H. Thomas, den H. Bernardus, en aen outallike andere.

Zalig is hy, die gy onderwyst, o Heer! Lief Kind / laet noyt den moed vallen / al zijt gy wat dat om te leeren. Wenroeft dikwils den H. Geest; gaet tot Maria, den Stoel der Wijsheyt / en tot ulven H. Engel Bewaerder : hoorts hebt eene groote liefde en begeerte om te leeren / en spaert geene moente / gy zult zeer wijs worden / want de nature overkint al het gene zy zeer behert. Des morgens is het best om te studeren / doch wilt gy iet bebatten / overleest het maer eer gy slaepen gaet / herkinouwt het gene gy gehoord ofte geleerd hebt / want : Door vraegen, onthouden, en voorts leeren, Komt den Leerling tot groote eeren.

Wat is'er in de weireld eertlijck / voordeeliger en vermaekelijck als de geleerdheyt : zy is eenen schat / ja eene goudmyne / bebeyd van dieben / en ligt om bzaegen.

Bemerkt / dat de Slongheyt bestwaemst is om te leeren / mitz hunne memorie zuyver is gelijck het wit papier / en dat alle dingen hun schijnen nieuwt en wonder / en vervolgens meerdere indrukkinge maeken.

Bemerkt / dat de Slongheyt bestwaemst is om te leeren / mitz hunne memorie zuyver is gelijck het wit papier / en dat alle dingen hun schijnen nieuwt en wonder / en vervolgens meerdere indrukkinge maeken.

Als raede u / leert met goed order ; eerst de zaken die uwe zaligheid raken / (dat een is noodig) leert de fondamenten van het Geloof / wat het christelijk leven is / hoe en wanneer men oeffenen moet de christelyke dengden / de maniere van biechten en communiceren ; het is eene wyze onwetendheid niet te doorsnuffelen onbegryppelike en onnutte zaken.

DE onwetendheid is meest oorzaak van alle zonden, want zelden is iemand zoo boos, dat hy wederstaen zoude aen het licht van de reden. Saerom moeten de Ouders, Peters en Meesters, en Scholmeesters spannen met de Priesters, om de Kinderen te leeren de wysheid der Heiligen en de wonderheden van God.

Zalig is den mensch, die dag en nacht overdenkt de Wet der Heere, al het gene hy doet, zal boorspoedig zyn.

Van het lezen en schryven.

DE Letter-konste ofte Grammatica / is de konste om wel te lezen en te schryven.

Die wel wilt lezen / moet klaer en luyde woorden uytsprekken / en verstaendelijck rusten aen de puncta. Ook veranderen van stemme / na den eynde van de veranderinge der zinnen. Anders zal men uytsprekken d'exclamatie ! anders d'interrogatie ? die net wilt schryven / moet precies letten op de spelkonste ; ook observeren het punctum . de twee puncta : comma / semicolon ; d'exclamatie ! d'interrogatie ? de parantese () de diptongen. Kent ook de consonanten / en vijff vocaelen a / e / i / o / u / enz.

Den Koning Ferdinandus zeyde / dat men eenen wyzen kende : 1. Men het verstaen van zijn huyshouden. 2. Men het maerigen van zyne gramtschap. 3. Men het schryven van eenen brief.

Gy leert niet om rijck te worden / maer om zalig te worden / dat is voorzigtigheyt ; en om uwen naesten te stigren / dat is goddruchtigheyt.

Zig verloochenen en zyn vleesch met zyne begeerlijckheid kruysen en versterken / om Godt in den geest en waarheid aen te hangen / is eene wetenschap der wetenschappen en eene gratie der gratien.

Van de vrugten der geleerdheid.

Aenmerkt eens de vrugten der geleerdheid. De wijsheid is beter als alle de kostelijckheid / en het gene menschelijck is / kan daer by niet vergeleken worden : met haer (zegt Salomon) is my alle goed aengekomen : want zy is vol eere / gemak en profijt : zy is het zout en de gezondheid der aerde : want daer heylige en wyze zyn / daer geniet men de zuyvere lucht der Heere. Diktwijs eenen goeden Predikant / Heer / ofte Diegt-Vader / die wijs en arm van geest is / zal eene stad behouden door zyne raeden / daeden en gebeden.

Opwerpinge. Als en kan niet leeren / ik ben arm en oud / en men bindt geleerde genoeg.

Antwoorde. Gy moet leeren / om dat'er verbergen schatten en goud-mynen ynt de letters te haelen zyn / nuttig voor de ziele en lichaem en tydelijk welvaert en fortune. Schept maer moed / gy zult overwinnen.

Let ons alsd bezig zyn met wat gods te doen ofte te lezen. Voet sedig Lofte treurey. Sen H. Benedictus gebid in zynen Regel, te lezen alle dagen ten minsten eene halbe ure in geestelike Boeken, want die zeggen de waarheid zonder schaeme, die temmen het vleesch, verheffen den geest, en geben eene walginge van de wereld. Hoe vele Lobelingen en hebben'er niet d'ydelykheid verlaeten, met te overlezen het Leven van den H. Antonius, die de wereld verliet, hoorende in de Leere: Is 't dat gy volmaekt wilt zyn, gaet, verkoopt al wat gy hebt, enz.

Maniere om t'onderwyzen, en de Leerlingen tot aendagtigheyt te verwekken.

DE Exempels der Leeraers zyn het voorbeeld van de leeringe. Gelykerwijs dat het herte is het eerste levende en het laetste stervende in het lichaem / alsoo moet den Meester den eersten en den laetsten zyn. Met minzaamheid en liefde moet men eerst de herten aenloeken en trekken / woortz hun verbinden door eerbiedige vreeze ; het ontzag moeten zy in hunne pligt ofte debaite hebben. Den onderwyzer moet eenen man des gebeds zyn / van zal hy met eene levende betueringe zeggen : ja / laet ons bezorgt zyn goddelijk te warden / doorsnuffelende de goddelike vrieven.

De Kinderen hooren geirn korte en klaere historien ofte exempelen. Sommige geben aen de Kinderen geld / lekkere spyzen of schoone kleederen / om couragie te geben ; maer zy moeten toezien / dat zy daer door hun niet dan begeerig / gulzig ofte hooberdig maken. Men kan die nog andersins vermaeken / met schoone gezigten van portzaiten / land-karten / zinne-beelden / met zoete melodyen / enz. Alsoo doet men in de kerken op Hoogtyden. 1. Men verciert schoon aen d'oogen. 2. Men zingt

schoon aen d'ooren. 3. Men brand wierook voor den reuk.

Leert de kinderen wel / zy zullen Godt daer over loben en danken / zy zullen u verheugen / en naer uwe dood voor uwe ziele bidden. Woortz Godt zal u nog loonen hier en naermaels voor uwe zorge.

Prijst en loft altijd de Wyze / misprijst de onwetendheid. Verhaelt hun schoone historien en exempelen / want de Kinderen hooren dat geirn / en zien geirn schilderyen / zinne-beelden en land-karten / om daer in te speculeren.

Van de Schole.

Hoe gelukkig is eene stad of parochie / daer eene goede Schole is : voortwaert men kan den prijs en weerde niet kennen. Deze Schole is eene planterge ofte kweek-school / waer ynt men haelt zoo veel zeyfelyke mannen. Om dat de Schole de kweek-school is der Pastors / zoo is 't dat zy daer voor groote zorge / over en liefde moeten hebben / geenen artheyd spaerende. Want de boomen geben geene vrugten / 't en zy dat zy te vooren bloeyfelyc ofte bloemen gegeben hebben.

Woortz / al het gene men in de Schole aen eenen zegt / het woord gehoord van alle tot hun profijt : de Hl. Babilas en Gre-

gorius, en ontalste andere Heiligen hebben de kinderen geleerd.

De jonge jeugd neemt aen eene goede gewoonte van leven / volherdt in het leeren / tot dat Christus in ulieden geformeerd is / dat is tot dat gy zult met gemak en plaisir leven tot'er dood toe.

De Schole van den H. Bernardus was de eenigheid / zyne woek-kamer was het Crucifix met d'instrumenten van de Passie /

O Schoone Studie! Die ons leert de ongemakken en pynelikheden gewillig en blydelik verdraegen, en niet ontsloopen, du is de Wijsheid der Heiligen. Ik bidde de Magistraten zorge te hebben, om eene goede Schole, en alle Ouders, om hunne Kinderen te doen leeren. Maer aengezien dat men in dese Provinciën maer 'e winterse Schole houdt, zoo is het geraedig, dat de Scholkinders, om niet te vergeten, zouden 'e zomere gaen alle Dordagen en Heiligdagen om eene lesse. Ook in de noensonden is hun zelven leeren.

Voor de Schoolmeesters.

Wiens zinspreuke is: Wysheyd met Godvrugtigheyd.

Wat lof zal ik u geven? ik wete het niet. Gy zijt / o Meesters of Meesterssen / het zout der aerde / besettende de bedorvendheid der zonden / gy zijt het licht der wereld / verjaegende de duysternissen der onwetendheid. Gaet hoort / hebt altijd de waerheid in den mond / en de liefde in het hert / bidt d'Engelen / dat zy de kinderen bereyden maeken / om ulre leeringe wel te ontfangen / die gy hun zult geven in den geest der zachtmoedigheid met verbulbigheid / al zoetseng hun ingietende de wijsheid. Vraegt goede zorge voor de kinderen die zyn de eerste bloeyfels van het Christendom. Hoe aengenaem is dit aen Godt; gy kont hem geen beter sacifice doen / als te verberen de zaligheid der Jongheyd: en daerom zult gy eeuwig bliu-

den Berg van Calvariën zynen Parnassusberg / de Wonden van Christus en de Borsten van Maria, Parnassus Fonteyne / zynen Meester den H. Geest / zynen Meester den Engel Bewaerder. Hy studeerde in de Liefde Gods / in de Godmoedigheid / in de Versterkinge der kwaede Lusten / en hy is geworden den honingbloeyenden Leeraer.

ken in den Hemel / hebbende ulre triumpherende penne geknoond in de hand met den groenen sluyt / om dat gy de groene jeugd tot Godt gestierd hebt; en de goude wezentlike kroone op ulre hoofd.

Maer men komt niet tot zulke eenen zegenpael zonder lyden. Volherdt dan met verbulbigheid in de onderwijzinge der kinderen: volgt dit naerfolgende reglement / d'aerde zal u eeren / en den Hemel zal u kroonen: ja de kinderen die zalig worden door ulre medelwerkinge / zullen u te gemoet komen als gy sterft / om ulre ziele nae den Hemel te vergezelschappen.

Reglement voor de Schole.

Reguleert wylzels de plaetse / den tijd / de boeken en de zittinge in de Schole / houdt goede maniere van leeren / op dat men met blydschap ziet de goede schikkinge die onder u is.

Al wat van Godt is / is wel geordon-

neert / maer in de helle is eenen eeuwiggen schik / zonder order ofte schik / de hellese verterpinge zal nog meerdeel zyn naer het laetste Oordeel.

Gaet door het Gebed eerst tot de Schole van den H. Geest / dat haet u merst. Bezorgt u daerom een schoon Crucifix / om daer vooren te bidden / een Wy-water-bat

ontrent de deure / ook eene pinte van de helle ofte vagebuert aen de schoude voor het buer / en nog andere gestigtigheid.

Volgens de Plakaeten en Ordonnantien / de Schoolmeesters moeten den Eed doen / en de Belydenisse des Geloofs in de handen van den Scholaster ofte Land-Veken.

Ik N. zweere en bekve, dat ik getrouwelyk de Kinderen en Jongheyd zal leeren lezen, en hun onderrigten in al het gene overeekomt met de Leeringe van onze Moeder de He. Katholyke Apostolyke Roomsche Kerke, en dat ik geene Boeken aen de Jongheyd zal voorlezen, nochte in myne Schole geleerd zullen worden, die eenige ongeschikte, kettersehe ofte daer van suspec e leeringe zouden mogen behelzen: maer alleenelyk het gene is strekkende tot de goede manieren en godvrugtigheyd. Zoo helpt my Godt en Dese heylige Evangelien.

Anno 1607. Albertus en Isabella ordonneert: 1. Dat het niet geoorlofd en zal wesen, aen wie het ook zy, schole te houden om te onderwyzen eenige kinderen, het zy knechtjens ofte dogterkens, alee hy daer van oorlof zal hebben gekregen van den Scholaster der plaetse, indien daer eenon is, en elders van den Land-deken, en ook mede van den Officier-principael: welke toestemminge niet en zal gegeven worden als aen alzulke persoonen van wiens religie, nuttigheyd en wysheyd zy volle satisfactie zullen hebben, ontfangende van hun ook de professie ofte belydenisse van het geloof.

Godt gabe / dat dit al wel onderhouden wierd / en dat de Schoolmeesters bezorgt waeren / om de onnutte en fabuleuze boeken uyt te roeyen / en ter hand te nemen pynfinge boeken / die den geest volgen der He. Kerke.

Gen 2. zullen zy hunne scholieren presenteren in den Catechismus / zonder ernige agter te laeten / ter ure en plaetse ordinaire;

en in den Catechismus blyven / om de kinderen in bedwang en stilheyd te houden; ook om te letten op de absente en die over te draegen. Bemerkt dat'er een arbitraire boete gesteld is van Albertus en Isabella in het jaer 1603 den 13 Augusti, te verhaelen op de Ouders, Voogden, ofte Meesters van de kinderen, die niet en komen nae de Christelyke Leeringe.

Ook zullen zy doen de lesse leeren / om op te zeggen in de Kerke.

Ook zullen zy verbieden te spelen op het Kerckhof / te klappen ofte lachen in de Kerke / en te spelen / vollen / haetsen op de Heiligdagen ten tyde van de Hoogmisse / Catechismus en de Desperen. O kwaede gezelschappen, hoe menige zielen verleydt gy!

Gen 3. zullen de Meesters en Meesterssen uyt hunne Schole bannen alle onnutte en schandaleuze verbodene Boeken / en bezorgen goede Boeken en Doorchifferten / die de kinderen van jongh af trekken

tot de liefde der deugden en zeggbaere manieren.

Tot dien eynde zullen zy uytleggen ofte spreken het gene goed is om te verstaen en te begrypen. Gebruikt alle weken eene ure of twee ten dien eynde. Men moet de jongheyd handelen als een kenneken met een nauw halzeken / in het welk men allengskens een luttelken instorten moet met verduydbigheyt / ofte giet zy te straf / het zal bezuyden ofte verloren loopen. Ook zal men hun belasten aen hunne Ouders / aen d'Oberheyd / en alle menschen eerbiedinge te bewyzen? Niemand nae roepen en beschimpen / gelijk de kinderen van Betel deden aen den Propheet Elizeus, die daerom van de Beiren verstonden wierden.

Zy zullen niet ongestraft laeten die bloeken / zwellen / blaspheieren / liegen /

Komt, o *h.* Geest! verhoft de heeten van uwe Geloofige en ontsteekt in ons het luer uwer goddelike Liefde. Amen. Ik groete u, o allerheyligste Mager Maria! Stoel der Wijsherd, en Moeder der ongeschapene Wijsherd. Ik groete u, mynen Engel Bewaerder, ik bidde u wilt my verlichten, bewaeren en beschieren: want ik gae neerstig leeren tot meerere eere en glorie Gods. In den naem *X* des Vaders, en *X* des Zoons, en *X* des *h.* Geests. Amen.

Naer de Schole zal men hun doen lezen het Geloof / de zeven *h.* Sacramenten / de Benedictie / Gods benedictie enz. met den Onzen Vader en Weest gegroet.

Zaterdag de Litanie van onze Liebe Vrouwe van Loretten. Tegen de biegt-dagen en Communie-dagen / oeffent hun in de maniere van biegtien en communieren.

Naer noen begint de Schole met bidden / gelijk *h.* morgens. Naer de Schole zal men lezen de tien Geboden Gods /

stelen / onzuybere woorden spreken / buyle liedekens zingen / ofte andere zonden doen. De waegspelen / als teirling en kaert-spel / zijn striktelyk verboden.

Ook zullen zy toezien / dat zy hun niet schaemen de deugd te oeffenen; deze faute is gemeyn. Hercommandeert hun aen goede Biegt-baders.

Ook moeten zy de knechtjens en de dogterkens doen zitten verscheyden van elkanderen: en nauw toezien dat'er onder hun geene gemeynschap ofte spel en zy. Het is onuytsprekelyk hoe schaedelyk dat deze fouten zyn; Argus met honderd oogen wiert nog bedrogen.

Ten laetsten behooren zy zorge te draegen / dat de kinderen in de schole gekomen zijnde / voor een veeld van debotie op hunne knien zeggen:

de vyf Geboden der *h.* Kerke / de gratie / ofte dankzegginge: Lof, prys, eere, en dankbaerheyt enz. Onzen Vader en Weest gegroet.

Onderhoudt dit Reglement en uwe School-kinders zullen wassen met Jesus in wijsheyd en ouderdom: en in gratie voor Godt en de menschen: en gelieven zult genieten de bezuyden van uwe geylige oeffeninge.

Als S. Basilius te Antiochiën passeerde ging hy in de schole van den Philosoph Libanus, en vermaende zyne Discipelen

dat zy moesten staetig en zeggbaer zyn in hunnen gang / maetig in het eten / eerbaer en gestigtig in hunnen handel.

Ik bidde / wilt daer in S. Basilius navolgen / o Pastors! o Priesters; aen wie eggen is geduerig te bebegten de zonden en onwetendheden / wilt dikwils bezoeken de Scholen / onderzoeken hunne boeken enz.

Och wie gy zyt / woedt de Schaepkens van Christus, bemint de kinders als kostelyke vanden / gewist in het Doopiel tot Tempels van de *h.* Ouydbigheyt. Zegt hun het gene goed en eerbaer is / wat dat de zonde is / wat hun mistaet en ongezond is. Weest zeggbaer en vriendelyk by de kinderen / hun somtijds vermaken: de: het is misbruyk met hun te spelen of te lachen / als of zy sinnen ofte hondelkens waeren / ofte hun verbaerd te maeken met bitterhouten / spookeryen / enz. Het verbeert hun ook / dat men hun geduerig berispt met stuerheyd. Onderrikt hun van

het gebruyk van deze Academie / om met Godt te beginnen / voort te gaen / en te eyndigen.

Verbintnisse die de Ouders, Peters en Meters hebben, om de kinderen wel op te brengen en te onderwyzen.

Het eynde van den Houtvelken Staet is kinders op te brengen tot Gods eere en glorie.

De eeuwige en tydelike benedictie ofte maledictie is'er aen te verdienen. Wel aen dan / en spaert geene moeyte / draegt zorge / Moeder / voor uw kind van den eersten oogewilck zuner ontvangnisse / op dat het mag komen tot het heylig Doopiel / zonder welk het noyt Godt en kan aenschoutwen waegt u van onmaetigen arbeyd / van groote gamschay / ofte andere kwaede bysten.

Gaet dikwils te Biegtie en te Communie met goede bereydinge / en zyt blygestig / alles in Godt / met Godt / om Godt / deugdig en heugdig.

Gebaerd hebbende, offert uw Kind aen Godt, gesyk dede Aleta, de moeder van S. Bernardus: en bezorgt tydelik het heylig Doopiel, op dat ze mogen zeggen als ze groot zyn met een blyd en dankbaerig hert: *h.* eer, in u ben ik geworpen van myns Moeders lichaem, en ik hebbe de deugd gezogen met het zog myns Moeders.

Van de opvoedinge der Kinderen.

De kleine kinderen zyn gelijk wit papier / gy dukt'er op wat gy wilt / eenen Engel ofte eenen duyvel / eenen mensch ofte eene beeste: zoo ook in de teere kinderen / men dukt'er in wat men begeet; de deugd met Gods gratie. Abraham heeft in Isaac de deugd geduykt / Betsabē in Salomon, Manuēl in Samson, Tobias in zynen Zoon Tobias, Helcana in Susanna, Mardocheus in Esther, Phanuēl in Sara: Godt neemt zyn genoegen met de godzuytigitige Jongheyd. By S. Edmundus kwam

Jesus staen. S. Celestinus zeyde: Moeder / ik wille eenen goeden dienaar Gods zyn. S. Bernardus berispte de klappers. Welgemanterde kinderen zyn het schoonste huytieraed van de familie.

De zeven Omstandigheden.

Wie maet de kinderen onderkuyzen? De Ouders voornaemstlyk / de Pastors / Peters en Meters / de Scholmeesters moeten helpen / maer zy zullen'er weynig aen doen / t en zy dat de Ouders hun ondersteunen met raed en daed /

en volle autoriteit geben over de kinderen; daerom hebben gemenelijk kwaede ouders / kwaede kinderen. Athalia bedierf Ogostias, Agar, Ismael, Caïns kinderen waeren hoog / d'Armocheën kwaed. De zwarte raede en brenge geene witte zwaene voort / de hangaende kisten willen te bergegaen dat hunne jonge regt gaen; maer de deugdelijke ouders zijn bekwaem / want hunne woorden vertaeken / en hunne hoorbeelden trefken. Zy bespzoeyen hunne vermaeningen met godbzugtige zaenen en gebeden / gelijk de H. Monica voor Augustinus, Blanca voor den H. Ludovicus.

O kinderen! beuysst eere en liefde aen ulve anders! geijst de nature u leert / zelfs in de wilde en hzeede beesten / welke be- minnen en gehoorzaam zijn die hun den kost geben.

Wat moet men de kinderen leeren? Niet de ydelheid / maer de godbzugtigheid; niet de bzaeligerigheid / staende die hun kwaed gedaen hebben / maer de verduelig- heid / zagmoedig en ootmoedig van hert zijn / bzeken hunne begeerlijghheid / hun bzeken van het Rijk Gods / van de eeu- wigheid en van de onsterfelijkheid van onze ziele / hoorhoudende hunne belof- nisse en belofte gedaen in het H. Doopsel / op dat zy mer'x daed verzacken aen satan.

O JESUS! Die om de liefde van ons gekruust is. Het is ons leet van u gekruust te hebben voor onze boosheid. Genade, genade, wy zullen ons nu kruussen en sterken; maer u niet meer.

Maniere van het Christendom.

Wat wy geschaepen zijn voor Godt en voor den Hemel / maer niet voor de Werde.

Dat de zaligheid niet zonder moeyte en arbeyd bekomen word.

Dat wy voor enen regel moeten hou- den het H. Evangelie / de Wet van Godt /

Men moet hun leeren bidden voor en naer het eten / met uytwendige en inwendige verbiedinge / dat is met eene maniere Godt weidig.

Wec dan / die hun verergeren / en hun leeren zondigen; maer zalig die hun leeren gestadig de hzeze Gods.

Job leerde zyne kinderen op alle plaetsen en tyden / hy badt voor hun / en offerde aen Godt Sacrificien / om over hun te trefken de benedictie des Hemels.

Anna met Alcana offerde haeren zoeten Samuël aen Godt / en maekte hem een kleed ofte ober-rok / om Heli te dienen in den Tempel.

Doet het zelve / maekt een lijnwaeden kleed ofte ober-rok aen ulven zoon / om de Misse te dienen / en om mede te gaen ofte te zingen in de Processie en andere Kerki- diensten; Thomas Morus heeft alsoo de Priesters in de Kerke gediend / tot dat hy renen grooten man was.

Godt heeft zyn meeste behaegen in de goede zuydere jongelingen / en hy verhaort geirn hunne gebeden / daerom ten tyde van Judich in het oud Testament / en van Joannes Chrisostomus in het nieuw / men bede algemeyne gebeden ofte bestormingen aen Godt door de kinderen in den gemey- nen naad tegen de belegeringen / oorlogen / zekten / diere tyden / enz.

niet van de weireld / ofte de gewoonte en maniere van andere.

Die den geest van Christus niet en heeft / behoort Christus niet toe. Zoo van / wy moeten gelijkborvrig wezen aen Jesus ons voorbeeld. Het Evangelie vertoont ons zyne zeden en zyne woorden / onder andere deze : leert van my / zegt Jesus,

dat ik zagmoedig ben en ootmoedig van hert. Wat daet het aen den Mensch de ge- heele weireld te winnen / is 't dat hy zyne ziele verliest. Zoekt eerst het Rijk Gods / het oberig zal u toegeborven worden. Bemint ulve byanden. Die wilt nae my komen / dat hy zig zelve verloochene / opneme zyn kruys / en my volge. Ziet toe / wacht en bidt.

Het Christendom is eene geduerige ver- sterbdinge van alle onze passien of bziisten.

Volgt de maniere van Jesus, verfoeyt die van de weireld.

Wanneer, en hoe men de Kinderen op- voeden moet.

Ik zegge / dat men zal zorge bzaegen van zoo haest als zy ontfangen worden / op dat zy mogen komen tot het heylig Doopsel. Den Engel des Heere onzen Be- waerder begint alsdan ons te behaeren / nochte verlaet den mensch noyt voor de dood. Alzo moet men altijd aenhouden / leert ulve kinderen / wilt niet wanhopen : want door Gods hulpe en ulve zorge moet gy hopen met het groeyen van hun verstand te obermeesteren hunnen kwaeden aerb. Na maete dat zy groot worden / zoo zult gy ook schikken ulve Leeringe / op dat zy verlost worden van de kwaede bziisten en begeerlijgheden / eer zy weten / dat zy die bziisten hebben.

Ziet wel toe / dat gy ulve kinderen niet en helst in het Klooster te gaen / ofte dat gy hun in het Klooster niet en dwingt te gaen met geweld.

Gy moet hun wel het beste raeden / en hunnen roep bzezoeken; maer laet hunne bzyheid ongeschend onder het beleyd van enen Biegt-vader / die alleen de glorie Gods zoekt.

Als gy in ulv doods-bedde zijt / roept ulve kinderen / geeft hun eene schoone ver- maeninge gelijk den H. Ludovicus aen zynen zoon Philippus : daer naer ulve benedictie / gelijk Jacob.

Den zegen des Vabergs behestigt het huys / dat is : geeft stand aen de familie.

De wyse van leeren moet verscheyden zyn; anders leert men enen Edelman / anders leert men enen Landman / an- ders een kneegtjen / anders een dogterken. De wulgen begeiren enen baptingen grond. De enken enen bzaagen. De jongens zijn stouter en onberzaggder van aerb als de dogters : dogters zijn verschaemder als jongmans.

Leert ulve kinderen met teekenen / woor- den en werken. Zy verstaen de teekenen bzoeger als woorden / want het is hunne natuerlyke taele : wilt gy hun van deugde- lijk maeken / heft ulv hert / handen en oogen nae den Hemel / omhelst / kust en toont hun het Crucifix.

Geest hun blide oogen als zy wel doen / maer een stuer en straf gezigt als zy kwae- lijk doen.

Het woorden leert die aenroepen Jesus, Maria, Joseph, voor d'eerste spzarke. Den Mensch is gelijk enen boom / de gepep- zen zijn gelijk de blaeyels / de waerden de bladeren / de werken de bzykten.

Coont aen ulve kinderen met de wer- ken / dat gy de deugd beheert. En spaert geenen arbeyd om ulve kinderen wel te satsoeneren : want zoo zy niet regt en woor- den onderwezen / zy zullen genegen zyn om de wellusten des weirelds te volgen. Doet hun ulve aelmaessen geben aen de arme met den kloaten hoafte ter eere van Christus, beleefd zyn tot alle menschen / bezonderlyk tot de Priesters en Religieu- sen / lezen de lebeng der Heiligen / Thomas à Kempis, Franciscus de Sales, enz.

Wilt gy u onsterfelyk maeken; stelt ulve ziele in den Hemel / ulve deugden in het hert van ulve kinderen / ulve repu- tatie in de gedagtenisse van ulve bziens- den / en ulve rijkdommen in de schat- kiste van Godt / in de handen van de arm- menschen.

Daer zijn verscheide manieren van straffen en kastyden / als door het ontzeken van zaeken daer zy zeer toe geneegen zijn / spelen / eten / wandelen / enz.

Beveert hem aen de H. Moeder Maria /

Vader en Moeder moeten ondersteunen malkanders gezag, noyt keben ofse malkanderen lasteren voor de kinderen, dit is het respect benemen, den Vader is de Sonne, de Moeder is de Maene, zy zullen in Eclips vallen, zoo zy met malkanderen in oppositie komen.

Doorts / wagt u van veel te roepen en te bidden zonder iet te doen. Dat is een gemeyn gebrek van vele.

Doorts / wagt u van de kinderen te gaen blygen ofte sterelen als zy gram zyn / ofte pronken / ofte ergens liggen van boogheyt schreulwen en spertelen. Aen / pryst altijd de deugd / en de deugdelike personen voor hem : maer mispryst altijd de zonden en de zondaers / bespiedt hunne manieren / conversatiën en passien / en als zy zes of zeven jaeren oud zyn / en

Die hier altyd lacht, zal hier naemaek weenen. Sy vermaldeyd upt raezers nye uwe Luyzenooten, als zy maer eens breeken onnoezek eenen pot ofte panne, en gy word niet beroerd ofte gram, als zy grouwelyk zondigen. Ach! waer is uw geloof, breeze en liefde tot Godt? O slacperigen mensch! ontwaekt, ontwaekt; setert u eer de gramschap Gods oer u daes. Creekt ter heet de oordeelen van Godt, breekt de lasteringen aen hem gedaen.

Raeden voor de Jongheyd.

En maekt noyt utwe kinderen meester oer u / hun opdraegen al utw goed; en ontkleed u noyt eer gy slaepen gaet in het gras.

Wie zyn lief kind „ zoo zeer bemint,
Dat hy 't al geeft „ terwyl hy leeft,
Is weird begekt „ als 't hem ontbrekt.
Herodes moest zeggen aen de dogter van Herodias als zy zeyde: Ik wille dat gy daedelyk geeft het hoofd van Joannes: dat

en aen S. Joseph. Doorts en beberft hun niet als zy klein zyn / op dat zy in geene gewoonte zonden zyn van altijd hun willeken te doen. Blygt en regt het boomken eer het groot is.

laet de knechtjens met hunne zusters niet slaepen nochte oof by u niet / om hunne zuyverheyt te bewaeren.

Maer den tyd is gepasseert van zig geheel te besteden om de jonge jeugd wel te satsoeneren.

Och of de gulden tyden weder kwamen! Gy maekt hem te delicaet / en gy voldoet te zeer aen hunnen wil; en weet gy niet / dat / die te zeer vzeest den rym / van de sneeuw overhallen zal zyn.

willeken groent in den bosch en brand in de helle. Doorts / dat hy haer moest kastyden / om zelf van Godt niet gekastijdt te zyn / gelijkt Senacherib vermoord wierd door zyne booze kinderen.

Den Keyzer Theodosius sterbende / recommandeerde aen zyne Zonen Arcadius en Honorius de godbzugtigheyt / als de moeder van alle geluck.

Bewaert nauw utwe dogters als kintzilver / ja als eenen schat daer vele om uyt zyn.

S. Agnes zeyde straf tegen eenen vzeper: Gaet van my voedsel des doods.

Daerom heeft zy upt den mond van Christus ontfangen honing en melk.

De kinderen moeten met kinderslike handelinge tot de debotie geleyd worden / als met autaelkens en beeldekens / doende die groeten / bidden / vercleren / alsdan hun wyzen / hun helpen / en moed geven met eene offerande daer op te leggen. De eenhoudigheyt behaegt Godt.

Vermaent de jongens maetig te wezen / op dat zy niet en volgen de blinde dolende gewoonte van kwaede lusten.

Als ge uwe kinderen wel zult geleerd en gemanierd hebben na den Feget en Metten van Godt, dan zult ge mogen zeggen: Heer ik hebbe u verheerlykt op de aerde, verheerlykt my, o Vader! by u in den Hemel! Ach wat een breyd zal het wezen Godt te loben met de vrienden te saemen. Sen Zoon zal roepen: Glorie zy Godt den Vader, die my zulken goeden Vader bekleed heeft. Den Vader zal zeggen: Glorie zy aen den Zoon, die my zulk eenen gevoorzaemen Zoon gegeven heeft. De Moeder zal zeggen: Glorie zy aen den H. Geest, die myne Dogter zoo eerbaer en zeegebaer gemaakt heeft.

Maniere om wel te leven, en de deugd te oefnenen.

Het haet niet te leeren zonder de deugd te oefnenen / want wijsheyt zonder goedheyt is boogheyt. Het is van eene zotte dolinge / altijd zoekende ofte leerende / Godt noyt te binden / maer beter is het heminnende hem te bezitten: daerom heft u dikwils tot Godt / oeffent u in alle goede werken bydelijck en neerstelijck / want de zwaermoedigheyt en lebigheyt zyn pesten der deugden / en boedsters der boogheyt / en het oorkussen van den duyvel.

Wy konnen vele deugden kennen / maer niet eene oefnenen zoo het behoort zonder Gods gratie. Daerom waekt en bidt /

Doorts / dat zy noyt beschaemb zyn van de deugd / als openbaerlijck de benedictie vzaegen al kintelende / vzienschap toonen aen hunne branden / voor hem bidden. Vele zyn vzaeltgierig / en slaen de plaetse daer zy hun zeer gedaen hebben / beter zonden zy die kussen / en zeggen / Heer / ik bedanke u dat gy my kastydt en niet en spaert.

De verstorvene nemen den Hemel met geweld in.

De zaligheyt der kinderen is het getwin der Ouders / ja hunne eere / hunne glorie en kroone voor de eenwigheyt.

bezonderlijck met schiet-gebeden / werkit getrouwelijck mede met de gratie / en bereydt u tot meerere en hoardere gratie.

Van de goddelijke gratie.

Dinkt diep in utw hert / dat gy zonder de hovematuerlike hulpe ofte gratie van Godt / noyt kont komen tot de heylig-maekingte ofte zaligheyt van utwe ziele. Christus zegt het klaer: Niemand kan tot my komen, ten zy mynen Vader hem trekt. Ock: Zonder my, gy-lieden kont niet doen. Den H. Paulus zegt: Niemand kan zeggen: Heer Jesus, 't en zy in den H. Geest.

Daerom / maekt u niet onweirdig / u beroemende op utwe kragt / en steunende op utwe eigene rechtveirdigheyt gelijck

einen steen uyt de nature nederwaerts sinkt / en niet omhoog kan / 't en zy hem eenige magt opheffe; alzoo den mensch sinkt nederwaerts door het gewigt van zyne bedorvene nature; daerom moeten wy altijd bidden als bedelaers om de hemelsche hand en bobennatueryken bystand / ó Godt! let tot mynder hulpe, Heer, haest u, om my te helpen.

Gy zyt / ó Christus! den wijngaerd / en wy zijn de ranken: doch wy kunnen geene goede vrugten voortbrengen / 't en zy wy met den wijngaerd vereenigd blijven.

Bemerkt. Dat wy niet mogen ledig en traeg zijn in de medelwerkinge en in het waerneemen der tzeikinge en ingebinge van den H. Geest; maer gy moet bezorgt zijn / om met goede werken te verzekeren uwe zaligheid / ik zegge / om zeker te maeken uwen roep en verzekeringe.

Die u geschaepen heeft zonder u,
En zal u niet zalig maeken zonder u.

Sommige hebben hun geoessend in de werken van berouwheertigheid / andere in strenge Penitentie: maer oeffent u besonderlyk in de deugden / die eygen zijn aen uwen staet ofte Aempt. Het is eene erfelyke dalinge

Macht door uwe gratie, Jesus, dat na maete dat myn beestand berocht word, ook mynen wil ontsteken worde in uwe liefde. Amen. Dat is mynen eenigen wensch.

Den Christelyken Alchimist, ofte regte intentie, die door zyne heylige meyninge en opdracht aen Godt, verandert de slegtste metale werken in fynste gonde werken.

De meyninge oorheest wat dat imant is. Gelijkt de Sonne-bloeme beoogt en de Sonne volgt / alsoo onzen wil ofte meyninge moet altijd behoogen en volgen den Wil Gods. Zoo by aldien gy

van vele / anders te doen als hunnen staet vereyscht. De zegbaerheyt / eerbaerheyt / maetigheyt en soetjertigheyt zijn deugden besonderlyk dienstig aen alle menschen.

Men bezigt het zout in alle spyzzen / en de zagmoedigheyt en ootmoedigheyt in alle werken. Werket dapper zoo veel uwe handen vermogen / want den nagt van de eeuwigheyt zal komen met de dood / en gy zult niet meer kunnen werken ofte verdienen. Maer den moed ontzoecht aen vele en niet de magt. Wie doet'er wat zyne kragt kan? Coont hem / wy zullen hem loven / want zult eenen zal wonderheden / ja mirakelen doen. Wy moeten meer hopen in Gods gratie en hulpe / als breezen van onze krankheyt; want Godt beloft ons een nieuwen hert / en eenen nieuwen geest / om te loopen den weg van zyne geboden.

Weset in alle werken voorzigtig / regtveirdig / middelmaetig en hoon.

1. Ziet dan wel toe / of het werk geoorlofd is. Ten 2. of het eerbaer is. Ten 3. of het nuttig is; en dan zult gy vast en kloekmoedig voortgaen. De kroone word beloofd aen die wel beginnen / maer gegeven aen die volherden.

helt eene goede meyninge van Godt te behaegen in alle uwe werken / de goddelike handen zullen u gelegden en in alle gebenedyden.

Het is eene dalinge te peyzen / dat men de werken / waer mede men den kost en geld wint / niet kan stieren tot de glorie Gods / om hem alleen te behaegen.

Zuybere en schoone oogen maeken een klaer en schoon lichaem: eene zuybere meyninge maekt eene zuybere ziele.

De pratyke is voor alle werken een weynig te rusten / en ons hert tot Godt op te heffen / om gelijkt eenen schutter het wit te belonken en te tzeffen / en dat te zeggen: Ik gae dat doen tot de glorie Gods, in den naem des Vaders, & enz.

1. Geheyligt zy uwen Naem,
2. Ons toekome uw Ryk.
3. Uwen wille moet geschieden.

Deze zijn de dzy schoonste eynden en het wit / nae het welk gy moet schieten ofte tzagten / want den Onzen Vader is het rigtmoer om daer nae alle uwe werken te schikken.

Klegt uwe meyninge wel / en vernientat bit in den voortgang. Negocieert en ver-gaderet schatten die niet wederben / en niet gestolen worden. Ziet wel toe / dat gy uwe rechtveirdigheyt niet en doet om van de menschen gezien te zijn; ofte anders gy hebt ontfangen uwen aerdschen loon en verloren den hemelschen loon.

Wraegt u zelven / waerom gy hier leeft N. ofte Bernarde, waer toe zyt gy gekomen? Het is om te werken voor de glorie Gods / voor uwe / en voor uwz naestens zaligheyt.

De goede werken / ter eere Gods gedaen in liefde / zijn:

1. Verzoenende de schuld met Godt.
2. Voldoende voor de overblijvende pynten der zonden.
3. Verhuygende verscheyde gratiën van Godt.

4. Verdienende nieuwe tzapen van glorie. Ach wat een verlies doet hy niet / die in staet van dood-zonde is!

Bemerkt dat'er dry soorten van werken zyn:

O Godt! alreyn minnelik, en noyt genoeg bemind, mine ziele zal voor u lebey.

O hemelschen Vader! ik offere u op al het gene ik doen zal ofte

1. Goed, als Godt beminnen / bidden / aelmoessen doen / enz.

2. Indifferent, als eten / slaepen / werken / lyden / enz.

3. Kwaed, als liegen / stelen / blaasphemerien.

Eene goede meyninge / stierende zig tot Gods eere / kan van in differente en onverscheyde werken goede en verdienstige maeken: want het is de meyninge ofte intentie die kleynne dingen verheft / en slegte zaken luyster geeft.

Zoo dan / doet allez om Godt te behaegen / ja doet allez / om dat gy behaegen hebt in Godt / en gewent u van uwe jongheyt af wel te leven / gy zult veranderen in de jeugd.

Angela, myne beminde Zyng / zende Christus, hebt my lief / want alle uwe werken van uwe geheel leven / eten / dzinken / slaepen / het behaegt my al / indien gy my bemint.

Het is te bemerken in den Christelyken handel van de geleerdste / dat aen elk goed werk / besonderlyk als het vieriger is als de voorgaende werken / altijd dubbel te verdienen is. Het blijft Matth. 25. Heer, gy hebt my twee talenten gegeven, ziet, ik hebbe'er twee by gewonnen. Dan hijs hebt'er ik tien gewonnen / van tien twintig / van twintig veertig / en zoo voortz. O werkerenden handel met Godt! maer besonderlyk als men heeft de zuyverste intentie. De alderbeste meyninge zegt den H. Bernardus, is als iemand zyne werken doet, niet zoo zeer om dat hy daer mede Godt zoude behaegen, mitz dat dit schijnt nog wat te hebben van de haerzochingen: maer om dat Godt aen hem behaegt. Dit is om het genoegen / intzeft en voldoeninge van Godt.

zden, Door de hanten van wien Zoon Jesus Christus, in de bereeninge des heylig Geestes, tot uwe in eedere eere en glorie. Amen.

De kenteekenen van eene regte meyninge.

1. Is't dat gy Godt alles opoffert / hangende geheel aen zyne voorzienigheid en schikkinge / zonder angst ofte trouwel / den Heer gereert my / en daer zal my niets ontbreken.

2. Is't dat gy niet en agt de oppzacke en oordeel der menschen: dat woorden / wat zal men van my zeggen / heeft meer Apostaten gemaekt / als de vreedheyde van Nero.

3. Is't dat gy niet een onverschillig gemock de uitkomst ontfangt van Gods handen; hebbende altijd in den mond / Deo gratias, gedankt zy Godt, den Naem des Heere zy gebenedyd, ofte alles tot meerdere glorie van Godt.

Is't dat gy niet nydig zyt / om dat een ander zoo wel of beter waert als gy / maer dat gy daer ober Godt loft met een blijd hert. Ach! wat verblijden vergaderen alsulke menschen.

5. Is't dat gy de engen-liefde / intrest / gemak / zinnelijckheyde en glorie uytstoot. Hoe menige oogen worden 'er verblind door den rook der tydelijke eere, en stof der aerdsche goederen.

En zy dat uwe rechtveerdigheid

Voorla regt dikwils uwe meyringe tot Godt, en tragt regt te schieten in het wi; besonke wel: sluytende uwe sinke voege aen de weireld, houdende de regte open nae den Hemel. Eynelick wacht ober uwe meyringe, dat ge niet berisapt, ofte niet berandert door eegene haetzokinge en besaegen: en uw gezigt vasthegt op Godt gelyk den Avend op zyne proov. En zoo het gezigt van de menscheleke krankheyde u trekt nae de aerde en de schepselen, keert u tapper tot Godt, uwe rustplacise, gelyk de zee-naelde zig keert nae het noorde, als ge op een ander gewest gekeerd is geweest. Hoe zuiverer meyringe, hoe volmaekter werk. Saerom al wat ge doet ofte sprekt, siet en schikt het

oberbloediger zy / als die der Scriben en Phariseen / gy zult in het Rijk der Hemelen niet komen. Zy hadden den uytwendigen schijn der deugden / zy hadden / zy vasten en gaben aelmoessen: maer inwendig waeren zy in hocheidne en eygene waete; daerom waeren zy verfoeyelijck voor Godt / die het hert aenschouwt.

De deugd oeffenen. 1. Alleen om het tydelijk goed / is werken gelyk de planten om hunne wortels en takken te verbeyden. 2. Om het zinnelijck / is werken als de versten.

3. Om de ydele glorie / is doen gelyk de oude Philosophen. 4. Om dat het gelyckhoornig is alleen aen de regte reden / is doen gelyk eenen eerlyken man. 5. Om Godt te behaegen / is doen als eenen Christenen / die een bobennaturelijck eynde en meyninge heeft; daer in bestaet de ziele van het leven der Christenen. Hoe redelijck / hoe voortveerdig / hoe glorieus is dat!

Wel aen / doet ulu best / om de eygene liefde uyt te roeyen / en bidt Godt / dat het hem weltebe uwe lippen en ulu hert te zuiveren / gelyk hy eerlijck gedaen heeft aen die van den Propheet Isaias met uzaubende kolen.

tot Godt uyt gantscher hert, en niet met eene flauwe toegebinge des Geestes, ofte met den mond afteey.

Alle Christenen moeten heylig zyn.

Gy zult heylig zyn / want ik heylig ben / zegt Godt. Alle Christenen dan / niemand uitgenomen / is de heyligheyde noedig / op dat zy niet als ongetelingen uyt hun 's Daders erve gesloten worden. De regels van het N. Evangelie zyn zoo wel voor de weireldlike menschen / als voor de geestelike. Godt gebied ons de liefde / en verbid ons de begeerlijckheyde. Volkomt daer aen / wilt gy zalig zyn. Het Christelijck leven is eene geduerige versterbinge van alle kwaede dachten en lusten. Zyt gy koopman / winkelier / landsman / soldaet / edel ofte onedel / getrouwd enz. / gy moet trachten nae de heyligheyde en volmaekthend volgens ulven staet.

Ach mensch! hoe lang zult gy nog dalen? bekeert u / en neemt eenen goeden Diegt-Dader die u bestiert / gelyk den Engel Raphaël, Tobias bestiert heeft. Het leven van eenen Christenen moet bobennaturelijck zyn / want het is gefondeerd in de Gratie des H. Geestes en zyne Werken; als gelooven / de vyanden verninnen / het vleesch haeten / zig zelven verloochenen / enz. / gaen al kerre te boven de krachten van onze nature. Daerom / Godt bidden en ons versterken / is ons dagelijck Wrood.

Jeremias en Joannes den Dooper zyn heylig geboren / de andere geworden door

hunne getrouwe medelwerkinge met de Gratie Gods. Voorleest de Legende der Heiligen / gy zult daer in vinden heylige Winkeliers / Soldaeten / Landsmannen / de HH. Isidorus en Drugo; immers van alle soorten van conditie. Weljd opentlijck / dat gy begeerd debot en heylig te leven / schoon gy nu maer eenen zondaer zyt; zoo gy niet en zyt in zulken stryden staet als gy wel wenscht / vergeld dat met dieg te ootmoediger / bligtiger en iveriger te zyn. En wilt niet onrustig zyn / maer peyjt / dat den staet daer gy vast in zyt / het tooneel is daer gy ulve rolle wel spelen moet / u zelven in de deugd oeffenen en heylig leven.

Dele ontbreken meer aen de Gratie / als dat de Gratie aen hun ontbreekt. Ach hebbe geroepen / zegt den Heer / en gy hebt geweygerd te komen. Gy en hebt niet waergenomen myne goddelijke aenlokkingen / niet beantwoord aen myne zoete inspraakken en imblaezingen. O boezen herten wi! Israël, uw verlies is van u, uwe hulpe alleen van my. Ach! dat de menschen dit wel verstonden / hoe moedig zonden zy zyn / hoe zonden zy hun haesten om Godt te verninnen! hoe zonden zy mis-troutwen en wanhopen van hun zelven / om alleen op Godt te steunen en te vertroutwen; o Godt! gy zyt myne strekte! helpt myne krankheyde, ik ben min als niet.

DE weireld, den duvel en het vleesch trachten ons wrood te maken dat wy hier noyt kunnen heylig zyn, op dat wy zonden ingaen den wrood-weg van het weerdig en gemakkelek leven. Maer gy zult alle dagen arbeiden met geweld waken en bidden, om eenen heiligen en volmaekten Christen te zyn, want daer toe zyt ge geroepen en geschaepen.

De Jongheyd bijzonderlyk moet zig begeven tot de Deugd.

DE reden hier van is / dat zy daer toe geschaepen en gedoopt zijn. Wee die bezeken de Belaste des Doopsels door hun hoog leven / bezappelen te het wit onnoozel kleed der gratie. Den H. Diaken Marita maekte den Apostaat Elpidophorus beschaemd / openbaerlyk toonende het wit kleed / het welk hy in het Doopsel ontfangen had.

2. Godt heeft een bezonder vermaek / verhaegen en contentment in de devotiën der zuydere kindersheyd / die een altydduerende Sacrifisie is / eene levende Hostie ofte slag-offerande zonder vlekke / enen liefveliken brand-offer der reuken.

Daorts / Godt voorkomt die met vele gratiën / benedictiën en zoetigheden.

Het Ryk der Hemelen is de ziele van de Deugdelijke Jongheyd, de Hoop. Oorloofdigheyt heerscht en regneert in het hert. Saer zie en geriet men *Ev.*

Ze is klac door den sufter der gratie, snel door de gehoorsameheyd, subiel door heilige gebeden, onspetelk door de sterkte en boesbeviheyd.

Den zondaer is slacbe, den rechtbeirigen is Leving, ziet wat een bescheit.

Terebantus dal der ootmoedigheyt; daer den ootmoedigen David verslaet den hooveirdigen Goliath.

DE ootmoedigheyt is eene deugd / door de welcke den mensch zig veragtelijst voorbeel / en zig onderwerpt na reden.

De verzugt zegt: Klimt opwaerts, Christus zit in de laetste plaetse: de ootmoedigheyt is d'eere van d'eere / daer zy is / daer is wijsheyt.

Zy is de rechte deugd der Christenen / gelijkt de liefde / ja zy is het fondament

Vervolgens zy versmaeden Godt / die hem krengeren te dienen in heyligheyt; maer hoe worden de kwaede kinders gestraft / dit blijkt in Her en Onam, zonen van den Patriarch Judas, Ammon en Absolon, kinderen van David, enz.

3. Die de deugd aenbeirben in de jongheyd / volherden daer in gemakelijck / zonder gwoote moeyte tot'er dood toe. Het blijkt in Joseph, Tobias, Eleazar; maer in regendeel / die hun begeven tot de hoogshend / jong zijnde / ofte noyt bekeeren zy hun / ofte zelben / en met gwoote moeyte en arbeyd.

O kinders! weest sijn en loos als serpente / ziet toe / waekt met de wapens in de hand / en roept: o Godt! let tot mynder halpe, haest u om my te helpen. Alsoo de ziele der zondaers gelijkt eene helle is / zoo is de ziele der rechtbeirigen als in den Hemel.

en den grondstern aller deugden. De hooveirdigheyt is eene ongeregelde agtinge van zig zelben.

De Jongheyd is hier aen sterck onderworpen / en zy goeent met den ouderdom / wetenschappen en rijckdommen / enz.

Blugt de ybele glorie en de eerzucht / en weest ootmoedig / niet met woorden / ofte geveynstheyt / maer rechtzinnig in der daed tot u zelven / tot Godt en ulven naesten.

Zoo zult gy bezitten den inwendigen hede. De hooveirdige zijn by alle menschen haetelijck.

Godt wederstaet aen de hooveirdige, en verheft de ootmoedige.

Het is een slag van dieberne te begeiten

de glorie der menschen / zy komt Godt alleen toe / gelijkt ook ons hert. Laet ons dan vergenoegen met Gods vzeze.

DE ootmoedigheyt moet voorkomen, bezegelschappen en naerholjen als vnze werken, anders wy bezdelen als rook. Den Godt alleen ze alle eere en glorie, ge en kont u niet te zeer berootmoedigen voor Godt, ube verorbene nature, behoefigheyt en rocheyt praemt u, ge zet ontfangen met de ces-zonde, gesaerd met pne, opgeboed met zorge en arbeyd, ub leben vol ekkenden word gebelgd van de dood en van de eeuwigheyt: ge draegt in ube ziele den saest ofte boedfel der zonden met hier wonden: de bocheyt in het berstand, de bocheyt in den wil, de begeirlicheyt en krankheyt. Uwe beroo-moedinge is in het midden van u, ge zet min als niet, want ge hebt veel ge-zontig.

Daer ootmoedigheyt staet en groeyd, Daer is 't dat d'eer en glorie bloeyd.

Mynen Godt, mynen Al, aenziet eenen niet, den eenen afgrond aenroept den anderen.

Als gy iet aenvangt, offert Godt
Het beginsel ende eynde,
Op dat hy uyt zyn hemelsch Slot,
U hulpe en bystand zende.

Van de hooveirdigheyt der Jongheyd.

DE Jongheyd bouwt sterck aen den hooveirdigen muer van Babylonien. De hooveirdige is eene ongeregelde vegeirte tot de ere.

De hooveirdige Dogters van Jeruzalem ginge met hooge schoonen / met uytgestekte halzen / en met het hoofd in de locht om te zien en gezien te worden: zy speelden met de oogen op ongelijke personen / en maekten hunnen gang zotig / zy droegen spiegelkens om hun in hunne schoonheyt te verpelen / te pareren / het hate te polijsteren en het aengezigt te vanketten; o ydelheyt / o vertuandheyt / o weireld van voutwegetugg!

De hoogmoedige vristen verheffen de Jongmans in hunne eerste jeugd; als het blaed opkakt / worden zy onversaegd / en wederstaen harduckelijck de berispinge en vermaeninge der Ouders.

En laet noyt de hooveirdige ober u heerschappye hebben / want zy is den oorsprong van alle verberffenisse / de ootmoedigheyt maekt Engels / de hooveirdige Duvvelg.

Het is een teeken van hooveirdige als de jongens pronken en pzetelen / kappig en spytig / harduekelijck als steen-boliken / gebeynt / ongehoorsam en onbeschaemd zijn. Als zy hun verheffen in hun gemoed / gloriërende en beroemende ober de dood-zonde; het welk ook dood-zonde is / want 1. het is eene loutere hoogshend / 2. eene zuydere schimping met Godt / 3. eenen wil van te volherben in het kwaed met eene geheele senklevendheyt / 4. eene onbeschaemde bertelshend / willende de zonde eerlijck maeken / op dat een ander het zelue zoude naadoen.

Wel aen en beroemd u noyt dat gy iemand berlend hebt tot zonde; daerom laet ons wel toezien / dat wy niet en

voeden eenige hemmelijke hooveirdighe / want den H. Laurentius Justinianus zegt / dat niemand weet / wat ootmoedighend is / als die door Gods gratie ootmoedig is / en dat de menschen in geene zaken meer bezogen zijn / als in het onderkennen van de oprechte ootmoedighend.

Wat zal ik zeggen van de hooveirdighe der opgezoonkte Dogters en Vrouwen / dat zy door eene schroomelijke onderne- minge / op Gods Zoon willen geëerd en aentreden zijn van de menschen / door eene inboeringe in Gods regten. Zy zekken de herten en liefde tot hun / en vergiftigen die zoo / dat zy (Godt lasterende) hun noemen / mijn leven / myne godinne / mynen al / en rusten in hun / als in hunne gelukzalighend. O apostaten! o afgodisten!

DEn gekruyften Godt is den Rook des Lebens, overleest dien met uwe gedagten. Talo legende Plato, vermaende de breege des doods, en Lucius Seneca legende Sentiun, kerisep en beadeerde de kwaede fortune. De heerskijghend is een erfdeel van de deugd en wezheid. De eere is als de schaduwe, ze vlugt van die haer naerlooopen, en loopt naer die haer vlygten.

Hoe men moet voortgaen, om godvrugtig te worden.

Men moet kloek beginnen / zoetjens met verbuldighend voortgaen / en kloekmoedig eyndigen / maer alles op het volmaekste / al zijn het maer kleyne zaken. Zijt uytstekende in alle uwe werken. Eenen jongen Eremijt wierd gezonden om enen akker te spitten en te zuyveren van distelen en doornen / maer zijnde dat den akker groot was / wan- hopte hy van te konnen doen / en leyde hem te slaepen / het welck aenmerkende den ouden Eremijt / gaf hem moed / en belaste hem maer elke reyze te spitten en te zuyveren zoo veel land / als zijn lichaem konde bedekken / het welck met

Om deze hoogste boosheden / zoo heeft Godt verscheyde ydele dogters en bysters met ziele en lichaem overgelaeten aen den duivel / om in de helle te hangen.

Als zy vermaend worden afstand te doen / zy spelen den dooden / zy willen het licht van de waerheid en de deugd niet zien / zy slagten de uelen en vleermuyzen / zy zien beter in de duysternisse als in de zonne.

Ach arme menschen! word wakker / want het gaet / om voor uwe ziele te winnen / ofte te verliezen een rijck het welck noyt een eynde hebben zal.

Maedert Godt / en word verlicht / gy blinden mensch.

Word zagt en moed / gy versteende.

Maet uytzelyk het gene gy zottelyk be- mind hebt.

lytigheyd volbragt wierd / en den akker wierd geheel gezuyverd en gespit. Alzoo zult gy met een kleyn beginnende / stand- vastig aenhouden om te komen tot groot. Door eerst doet uwe best om enen dag precies wel te leven / dan twee / dan dzy / dan word het eene goede gewaonte. Van geliken versterft eerst in kleyne dingen / dan in meerdere / om zoo hoort te gaen van deugd tot deugd / tot dat gy Godt ziet in het hemelich Zion. Bedankt Godt altijd van zyne gratiën / en vzaegt hem altijd nieuwe. Men word niet op enen dag volmaekt; daerom is 't / dat gy niet mogt wanhopen / al vind gy eenige moepelijghend. Den duivel die tragt ons kleynmoedig te maeken / niet aenziende

de hulpe van den almogenden Godt / ofte vermetelijc niet afmetende onzen eerd / voorzigtelijc / gy zult zegenpraelen. Schept hzagen en gaeben. Weberstaet dan kloek- maed o herr!

Overgoekt alle abonden uwe conscientie; ziet ook wat voortgang daer doet: maer aenmerck, dat den duivel het ziele alpe tragt te bekennen, gelyk hy ook doet om te bekennen het morgen-gebed, op alle bezde onze kniej. Laet u niet bedriegen van den boosen salar.

Van Gods tegenwoordigheyd.

Godt zeyde aen Abraham: Wandelt voor my / en weest volmaekt.

Men kan niet beter ofte meerder bedenken / als Godt onzen Soubereyn / die alles vervult door zijn wezen / alles ziet door kennisse / alles uytwerkt door zyne almogendghend.

De tegenwoordigheyd Gods is eenen goeden byspel / om ons te wederhouden van het kwaed / eenen sterken spoorflag / om manhastig de moepelijghend te overwinnen. Peyst dan / Godt ziet my aen / hy is op my / en hoort my / hy is voor my / by my / rondom my. In hem roere ik / leve ik / ben ik gelyk enen visch in het water. Hy is my meerder als de locht / noodiger als mijn hert / inniger als myne ziele. Ik zag Godt altijd voor mijn aen- zigt / op de aerde regerende / in den hemel loonende / in de helle straffende / o Godt aenziet my / en ontsemt u myner. Godt is in den Zondaer met gramschap / en in den rechtbeirdigen met blybschap / zynen Engel is aen myne zyde.

Maniere om den tyd wel te besteden.

Het oudste van de weireld is den tyd. Eenen dag om Godt is beter als duyzend mistaenen om de goebere van deze weireld / zegt de H. Scholastica.

Onzen meesten tzuoft in ons Doode-bedde

Der zen hier-en-ibi is zyn in enen dag, ach! dat de gestorbene menschen maer eene ure hadden tot hun ziel-prophet, hoe precies zouden

zal zijn / den tyd wel over gebzagt te hebben. De Apostelen / Eremyten / en de eerste Chzistenen arbeidden om voor hun / ofte voor hunnen ebenaesten den kost te winnen: ja deben lieber verloren arbeid / als ledig te zijn: alzoo moet een kind vermaekt hebben om bezig te zijn.

Den tyd is dierbaer / kort en onwe- derroepelijc: daerom moet gy den tyd wel waernemen / en den zelven snelijc en gieriglijc bezuyken / want naer uwe dood zult gy wenschen naer enen oogen- blick tyd / die gy nu verkwist / en het zal u gewygerd worden: want den Engel Gods heeft verkondigt / dat'er haest ge- nen tyd meer zal wezen / naer de on- beranderlyke eeuwigghend. Daerom komt nu den duivel tot ons met eene groote gramschap / wetende dat den tyd kort is. Laet ons nu in tegendeel het goed uytwerken / bidden / vasten / armoessen geben / enz. terwyl wy nu tyd hebben / want de occasie is van agter kael / laet ons die suel van booren geypen.

Bedeyd den dag met eene goede ordon- nantie / ende gy zult nogte zielen verliezen / nogte tyd zal u ontzeken / al zoude Godt nog / gelyk voor Josue, de zonne doen stil staen. Over de zeven uren slaepen / is niet gezond voor het lichaem / nogte zalig voor de ziele.

2e Die besteten, om veel te genieten: 3e zonden geene kaerten, teirkingen, ofie gazetten handelen. Wy zen gesek Saturnus Den 12de-ecr. 1. In zorghed met het snoetbeel. 2. In zorghed en matghed. 3. In preeghed en arbeyd. 4. In oude suffergen gact onzen tyd voor-ty.

Een jaer heeft 12 maenden / 52 weken / 365 dagen. Eene eeuw is honderd jaeren. Waerom zijn wy 300 bezorgt / 300 bezorgt / 300 bekommert om de tydelijke goederen te bezitten? wy konnen die maer twintig / dertig of veertig jaeren geuzighen / en dan zullen wy alles moeten verlaeten / de wormen zullen ons knaegen tot de beenderen toe. Ach opwaerts de herten / Sursum corda: De glorie bergaet gelijk den rook / de rijdbommen vergaen gelijk de schaduw / de genoegeten verdwynen gelijk werlicht; maer de eeuwigheyt / nae de welke wy zullen gaen ofte bliuen / die blijft vast. Wie peyft'er wel op? Het hier

Als wy hebben de heiligen gedaen, volgt hun naer, want men beeft d'k-wits. Leest eerst in eenen geesteliken Boek, in Thomas à Kempis, Franciscus de Sales, ofte andere. Voort overdenkt wat in sijnzwegenshed, op den staet van uwe ziele, en bringt profetelk uwen tyd over.

In een jaer hebben wy verscheyde Tyden. In den H. Widdent / wy verwagten de komste van Christus. Te Kersdag wy gaen in den geest nae Berlehem / om te aenbilden het nieuw geboren kindken Jesus. In den Vasten wy waeken / vasten en bidden met Christus. Wy bieren met ongemeyne liefste den Passie-Zondag / enz. Op den Witten-donderdag wy gaen als eenen Arend nae den Berg Sion om te nutten het Lichaem van Christus. Op den Goeden-tyd wy gaen nae Jeruzalem al weenende zien den lydenden Jesus, die wy contemplieren / hoor ons sterbenden op den Berg van Galvariën; wy bieren alsdan zyne solemnele Natheerd. Te Paesschen wy verlijden ons in zyne glo-

ry / gy die alleen arbeyd om uwe eygene vaete / om uwe ydelheyt te vergenoegen / en een groot deel van uwe leven verlijt in te slaepen gelijk de slaey-ratten.

Wien bedriegelike weireld / ik verlaete uwe waelsche genoegeten en verbeeldingen. Na / ik gae maeken in mijn hert rene heylige Ermitage / om de vernieuwinge te maeken van myne ziele: welke vernieuwinge bestaet in het blugten der oude zonden / als liegen / boos en dat zijn / enz. en in het hernenen met eenen nieuwen bierigen geest der deugden / die beginnen te verstaunen.

rieuse verriffenisse / en veertig dagen daer naer in zyne wonderlyke Hemelvaert.

In de lange welke haer Sinnen / wy vanden en vlammen / verlangende met zugten gelijk de Apostelen nae den Croogter den H. Geest / die daekt en komt op Sinvendag / met gespletene huertige tongen en verhoelt geheel het huyg.

Ellien dag hebben wy verscheyde Heiligen te bieren / naer te volgen en te aenroepen. Eerst de Legende.

Zondags wy bieren de H. Opbuldigheyt.

S maendags den H. Geest / en bidden haer de zielen.

Vijffendags den H. Naem JESUS, de Engelen en de H. Anna.

S woensdags de Engelen / Apostelen / den H. Joseph / den Scapulier.

Donderdag het H. Sacrament / de H. Barbara en de Behubers.

S vrydags het Lyden / de Martelaeren en den H. Knochus.

Zaterdag onze Lieve Vrouw / en de Maegdekens.

Sommige godbzugtige bieren de jaergetyden van hun Doopsel en van hun Houtweljk ofte Staet-aenbeirdinge met biechten / communiceren / vasten / achmoesfen gebien; het zelue doen zy op de jaergetyden van hunnen Vader / Moeder / Groot-Vader / ofte andere afgestorbene Wienden. Volgt nae deze handelinge / zy is voorderlig.

DEn tyd heeft reden om aen Godt te klaegen, dat hy geont is aen de miabruptere en 12de-berkwijters: want vele besteden hem, om geld te bergaderen, om te drinken en te brassen: om riels te vergrooren met Officien, om processen in te stellen en te verbolgen, sommige in ledigheyt, ofte in andere dingen te doen, die niet betaemelik, nuttig ofte geoorloft en zyn: maer wepnige zener nyt om ziel-proft, tot meerdere glorie Gods, en om hunnen geestelken Oogst op te doen. Ach! dat gy de gache Gods kende; maer vele zyn als bleeschelike Joden, alleen dorstig nae het tydelik goed.

Christus was sprekende van het Rijk Gods / niet van de konsten / inventien ofte weireldsche tuetschappen / en zeyde: zoekt eerst het Rijk Gods / het is u noodig.

Laet ons Christus naer volgen / want hy is den weg / de waerheyt en het leven.

In veel spreken en zal geene zonden gebreken.

De nieuwe maeren verstrongen zeer den mensch / die dieben zijn van den tyd. Daerom hebben hun vele Heiligen daer in verstorben / als den H. Ignatius, den H. Maches, en den H. Goswinus, Wt / hier in het Nedertland. Eenen Onzen Vader en Weest gegroet zal het Land meer vaeten als al dat klappen. Ziet wel toe / dat gy niet verlijt het Rijk der Hemelen; met u veel te bekommeren met de Rijken der aerde.

Leest de gazetten van de andere weireld. Men schrijft van de helle / dat zy daer roepen: Erravimus, wy hebben gedoelt van den weg der zaligheyt / en het

licht der rechtbeirdigheyt en heeft ons niet verschenen. Wy hebben gedoelt / o eeuwig hertzeir! de zonne en de maene hebben ons verlijt / maer wy hebben gehaet het licht der rechtbeirdigheyt.

Voort de Schifture / gy zult'er al veel binden tot uwe vaete / maer gy neemt geenen tyd voor uwe ziele / en zijt altijd haestig om te loopen / klappen / lachen / enz. Alle die van Wthenen / en de bremdelingen die'er lagerden / hadden geene andere bezigheden / als wat uentug te zeggen ofte te hooren. Sommige gaen hun te buyten in het spel. Zy hebben dit leven spel geagt. Zy vromden daer ef / zy speelden te lang op onbehoorliken tyd / voor te veel geld / het zijn meer bezigheden als vernack / om den geest te scherpen; zoo dan speelt / vernackit u / niet om de zinnelijcheyt / maer om het lichaem te verlijtallen; Eurapelia is een Maegd / die ons leert de deugd van Christelijck te spelen en zig te vernackten.

2e Die besteten, om veel te genieten: 3e zonden geene kaeelen, teirlingen, ofie gazetten handelen. *Wij zyn gesek Saturnus Den 12-eter. 1. In zorghed met het snottedel. 2. In zorghed en matghed. 3. In geshghed en arbegd. 4. In oude suffergen gaet onzen tyd voor-ge.*

Een jaer heeft 12 maenden / 52 weken / 365 dagen. Eene eeuw is honderd jaeren. Daerom zyn wy 300 bezorgt / 300 bekommert om de tydelijke goederen te bezitten: wy konnen die maer twintig / dertig of veertig jaeren geuzighen / en dan zullen wy alles moeten verlaeten / de warmen zullen ons knaegen tot de beenderen toe. Ach opwaerts de herten / Sursum corda: De glorie vergaet gelijck den rook / de rijckdommen vergaen gelijck de schaduw / de genoegeten verduynen gelijck werlicht; maer de eeuwigheyt / nae de welke wy zullen gaen ofte blieden / die blijft vast. Wie peypt'er wel op? Let hier

Als wy hebben de heiligen gedaen, volgt hun naer, want men behaft d'k-wit. Leest eerst in eenen geesteliken Boek, in Thomas à Kempis, Franciscus de Sales, ofte andere. Woort overdenkt wat in stilzwegendheid, op den staet van uwe ziele, en bringt profetelk uwen tyd over.

In een jaer hebben wy verscheyde Tyden. In den H. Advent / wy verwagten de komste van Christus. Te Kerstdag wy gaen in den geest nae Bethlehem / om te aenbilden het nieu geboren kindken Jesus. In den Vasten wy waeken / vasten en bidden met Christus. Wy bieren met ongemeyne liefde den Passie-Zondag / enz. Op den Witten-donderdag wy gaen als eenen Arend nae den Berg Sion om te nutten het Rijkhaem van Christus. Op den Geden-dag wy gaen nae Jeruzalem al weenende zien den lydenden Jesus, die wy contemplieren / voor ons sterbenden op den Berg van Galvariën; wy bieren alsdan zyne solemnele Natvaerd. Te Paesschen wy verlijden ons in zyne glo-

ry / wy die alleen arbeyd om uwe eygene vaete / om uwe ydelheyt te vergenoegen / en een groot deel van uwe leven verlijt in te slaepen gelijck de slaep-ratten.

Wien beziegeelike weireld / is verlaete uwe halsche genoegeten en verbeeldingen. Na / is gae maeken in mijn hert eene heylige Ermitage / om de vernieuwinge te maeken van myne ziele: welke vernieuwinge bestaet in het bligten der oude zonden / als liegen / boos en hot zyn / enz. en in het hernenen met eenen nieuwen vierigen geest der deugden / die beginnen te verstaunen.

rieuse verriffenisse / en veertig dagen daer naer in zyne wonderlyke Hemelvaert.

In de lange week voor Sincen / wy handen en klammen / verlangende met zugten gelijck de Apostelen nae den Croog-ter den H. Geest / die daekt en komt op Sincendag / met gespletene huerige tongen en verhoelt geheel het huyg.

Elken dag hebben wy verscheyde heyligen te bieren / naer te volgen en te aenroepen. Eerst de Legende.

Zondags wy bieren de H. Opvuldighed.

S maendags den H. Geest / en bidden voor de zielen.

Vijffendags den H. Naem JESUS, de Engelen en de H. Anna.

S woensdags de Engelen / Apostelen / den H. Joseph / den Scapulier.

Donderdags het H. Sacrament / de H. Barbara en de Behyders.

S vrydags het Lyden / de Martelaeren en den H. Knoch.

Zaterdag onze Lieve Vrouwe / en de Maegdekens.

Sommige godbzugtige bieren de jaer-geyden van hun Doopsel en van hun Houtweljk ofte Staet-aenbeirdinge met biechten / communiceren / vasten / actmoes-ten gebien; het zelue doen zy op de jaerge-tyden van hunnen Vader / Moeder / Groot-Vader / ofte andere afgestorbene vrienden. Volgt nae deze handelingen / zy is voorberlijg.

DEn tyd heeft reden om aen Godt te klaegen, dat hy gejonc is aen de miagbruykers en tyd-bekwijfers: want vele besteden hem, om geld te bergaderen, om te drinken en te brassen: om riels te vergrooren met Of-ficien, om processen in te stellen en te verbolgen, sommige in ledigheyt, ofte in andere dingen te doen, die niet betaelmek, nuttig ofte geoorloft en zyn: maer wegnize zen'er niet om ziel-proft, tot meerdere glorie Gods, en om hunnen geesteliken Dooft op te doey. Ach! dat ge de gaebe Gods kende; maer vele zyn als bleeschelike Joden, alleen doestig nae het tydelk goet.

Christus was sprekende van het Rijk Gods / niet van de konsten / inventien ofte tweirelische wetenschappen / en zeyde: zoekt eerst het Rijk Gods / het is u noodig.

Laet ons Christus naervolgen / want hy is den weg / de waerheid en het leven. In veel spreken en zal geene zonden gebreken.

De nieuwe maeren verstrygen zeer den mensch / die dieben zyn van den tyd. Daerom hebben hun vele heyligen daer in verstorben / als den H. Ignatius, den H. Maches, en den H. Goswinus, Wt / hier in het Nederland. Een Onzen Vader en Weest gegroet zal het Land meer baeten als al dat klappen. Zet wel toe / dat gy niet verlijt het Rijk der Hemelen; met u veel te bekommeren met de lippen der aerde.

Eerst de gazetten van de andere weireld. Men schijft van de helle / dat zy daer roepen: Erravimus, wy hebben gedolt van den weg der zaligheyt / en het

licht der rechtbeirdigheyt en heeft ons niet verschenen. Wy hebben gedolt / o eeuwlg hertzeir! de zonne en de maene hebben ons verlijt / maer wy hebben gehaet het licht der rechtbeirdigheyt.

Vooreerst de Schrijfture / gy zult'er al veel binden tot uwe vaete / maer gy neemt geenen tyd voor uwe ziele / en zijt altijd haestig om te loopen / klappen / lachen / enz. Alle die van Wehenen / en de bezem-dingen die'er lagerden / hadden geene andere bezigheden / als wat nieuwt te zeggen ofte te hooren. Sommige gaen hun te luyten in het spel. Zy hebben dit leven spel geagt. Zy vzoanden daer ef / zy speelden te lang op onbehoorliken tyd / voor te veel geld / het zyn meer bezighe-den als vernack / om den geest te scherpen; zoo dan speelt / vermaekt u / niet om de zinnelighheyt / maer om het Rijkhaem te verkwassien; Eutrapelia is eene Maegd / die ons leert de deugd van Christeljk te spelen en zig te vermaeken.

Zy bant uyt onmaetelyk lachen / zweiren / het onmaetelyk sprekken / het luyden. Men moet soumtijds spelen en zig vermaken / om den geest en de zinnen te verscherpen. Daerom sommige saelen / verburpende de noodige vermackelijkheden ofte daer in staetig luezende. Een luydig zout is genoeg om de spijze te koken / en een luydig vermack / om den geest te verkwikken / zegt den H. Thomas.

Besteedt zoodaenig utwen tijd / dat gy mogt zeggen met de H. Theresia, als de ure staet : Wel aen dan myne ziele, wy zyn eene ure naeder de eeuwige zaligheyd.

De Christelyke zeggbaerheyt bestaet daer in / dat men alles schijnt in het gezigt

DJe ober twee of drie honderd jaeren dood zyn, hebben nog maer het beginsel van de eeuwigheyd. Zy kunnen niet eenen oogenblik tyd meer hebben, en wy bewijzen'er zoo veel : wec onze onagizaemheyt!

Maniere om den Dag godvrugtelijk over te brengen.

SMorgens wakker zijnde / zult voor eerst zeggen : o Godt! ik schenke u mijn hert / en ik verzaeke aen u satan. Daer naer maekt utu kynn met utwen duym op het hert / zeggende : o JESUS! MARIA, JOSEPH, staet my by in den naem des Vaders, ✠ enz. Gebenedyd zyt gy, o allerheyligste Drievuldigheyd.

Den dubbelt speelt 's morgens den voorlooper / om de eerste gepeuzen tot hem te trecken / maer wederstaet hem. Begint den dag met eene versterkinge / en past nachte op hant / nachte op den vaet; zonder lebigheyt / maer met haeste (menne dat het hand) zult gy u zedelyk kleden. Gaende van het bedde / neemt luy-water / zeggende : Heer besproyt my met het water van uwe goddelyke gratie tegen alle bekoringen. In den naem des Vaders, ✠ enz. Dalt dan op utwe

van Godt / en gelijkt steld de kleederen / huygraet en taset / na de omstandigheden van den tyd / plaetse / staet en goede gewoante des Lands.

Dient Godt twee uren alle dagen, Twaelf uren werkt na uw behaegen, Zeven uren slaept of mogt gy min, Twee uren met vreugd scherpt den zin, Eene ure dags neemt spyz' en drank, Doch voor en naer geest aen Godt dank, Die dit bedeyld en kan verkiezen, En zal noch tyd noch ziel verliezen.

Eene uerke heeft honderd acht-en-zestig uren : maer in een jaer zyn 'er acht duyzend / zeven honderd en zes-en-zestig uren. Weh! weegt die met het goud-gewigt!

knien / om met alle eerbiedigheyt Godt te aenbidden. Weet u in / dat den Hemel open gaet / en dat het licht en de straelen des H. Geests ober u daelen.

O Hemelschen Vader / weest my armen zondaer genadig / ten opzichte van utwen Zoon JESUS, en versterkt my met utwen heyligen Geest.

Komt / o H. Geest! enz. 1. Dankt Godt. 2. Offert u aen Godt. 3. vraegt zyne hulpe. De wyze van dit te doen / is in vele boeken.

Daet gelijkt den H. Franciscus de Borgia, kust de aerde 's morgens ter ere van de Menschwordinge van Christus. Leest het Geloof / onzen Vader / Weest geroet / enz. Ik gaoete u mynen H. Engel Bewaerder / en ik bidde u / wilt my verlichten / bewaeren en bestieren.

Uw gebed gebaen hebbende / zonder haeste en met groote eerbiedinge / vraegt van Godt den zegen. Het is zeer goed diens wilis te zeggen met eene gloeyende liefde /

ik verloofene aen u / satan / en ik boege my met u / zoeten Christus.

Den Zegen over de Kinderen.

Geest den Zegen, gy Onders, aen uwe Kinderen, alle dagen zeggende :

Godt gebe / mijn kind / dat gy mogt reulwig zyn eenen getrouwen dienaar Gods. In den naem des Vaders ✠ en des Zoons / en des H. Geests. Amen.

Wel opstaen / hangt van wel slaepen te gaen : want 's morgens men opent het buer van liefde / het welk men 's avonds

toegeroekd had. Uw hert moet open gaen voor den Hemel / als eene bloeme voor de straelen der Sonne.

Op den dag wandelt in de tegenwoordigheyt Gods : vereenigt u met Christus en aenroeft Godt in den Geest en waerheyt : offert alles op tot meerdere glorie Gods. Comt utu kleeft / doet deugd aen utwen eben-naesten om Godt. Maekt voorraed van Schiet-Gebedelinge / om als buer-pylen nae den Hemel te stieren. Onderhoudt de wechelyke / maendelyke en jaerlijksche oefeninge. Weest neerstig en pzetig / het zal hier niet lang dueren / gy zyt eenen pelgrim / utu rijt is van deze weerd niet.

TE bergeefte worden alle menschen berood, zegt David, ja syae alle menschen zondigen door de beangste zorgbultigheyt voor het tydelijk, daerom seert Christus de pynelike kroone.

Maniere om Christelyk slaepen te gaen.

Zo gy den meester van het huyt zyt baren / en te saemen hallen op utwe knien voor een Crucifix ofte Autsaken / gy zult aenroepen mynen H. Geest / en hoortis zeggende : Ik bedanke u van alle weldaeden, die gy my heden gedaen hebt, en ik offere u op deze nagtruste tot uwe meerdere glorie.

Neemt van ons weg het doornen / heer / daer wy 's nagts voor schytsamen / den byand ook belet / dat 't lijf niet word besmet.

Leest : Ik geloove in Godt, enz. Onzen Vader, Weest gegroet, eenige Litauien.

Houdt Kapittel / onderzoekit in het stil utwe conscientie / doet een onderzoekit ober utwe werken. Daer naer zegt : heer / ik en

kan niet geben als een Sacrificie van een rouwig hert. Zegt den Confiteor in het blaemsch / ofte eenen anderen Act van rouw : o Godt! weest my zondaer genadig. Ofte wel : Mynen Godt, mynen Al, ik beminne u uyt geheel myn hert, ach hoe leet is het my, dat ik u vergramd hebbe.

Sommige lezen de materie van medietatie / die zy 's anderdags willen doen : ook de geestelyke Zalvinge en de zeven Woorden die Christus sprak aen 't kynn met uytgerechte armen. Vader in uwe handen bevele ik myne ziele, en alle die in doods-nood zyn ; de benedictie van den almogenden Godt, Vader en Zoon, en den H. Geest, daele over my en blyve altyd. Amen. Neemt luy-water / legt u in het bedde als in een graf / want den slaep is het afberisfel des doods.

Is 't by altien, dat ge rokkeft in uw hert het buer der goddelyke Liefde, Ioberleggende heylige gepeuzen, den nacht zal u berishten als den dag.

Den slaep zal u zoet en welkustig zey. *Verwyl ik slaep, myn hert wakert.*
Weest eersaer in u te kleeden en ontkleeden: Godt ziet u aeg.

G E B E D.

DEn Engel des Heere heeft Maria gebodschapt en zy heeft ontfangen van den H. Geest. Weest gegroet Maria, enz.

Ziet de Dienstvaagd des Heere, dat my geschiede na uw Woord. Weest gegroet, enz.

En het Woord is Vleesch geworden, en het heeft onder ons gewoond. Weest gegroet, enz.

Zegt dit Gebed 's morgens ter eere van de Derrijssnisse van Jesus Christus / des middags ter eere van zijn bitter Lyden / en 's avonds ter eere van zyne Menschwordinge.

JESUS is te zeggen Zaligmaker.

Kyrie eleison, dat is: Heer / ontfermt u onzer.

Alleluia, dat is / loft Godt met vzeugd.

Amen, dat is / dat het zoo geschiede.

Zegt dikwils: Deo gratias, gedankt zy Godt. Oek / Alle geloovige Zielen door de bermhertigheyt Gods moeten rusten in vrede. Amen.

Requiescant in pace. Amen.

Onze hulpe zy in den Naem des Heere.

O ziele! heft u tot Godt, met de allerzuyverste liefde, en zegt:

Glorie zy den Vader, die my geschaepen heeft.

Glorie zy den Zoon, die my verlost heeft.

Glorie zy den H. Geest, die my geheylt heeft.

O Godt! die ons bemint met eene eeuwige, oneyndelyke en goddelyke liefde: weest my, zondaer, genadig.

Van het verkiezen van eenen Staet des Levens.

IDeren moet volgen den roep van Godt! Maer wat gedaen als men niet wel

gekoken heeft? *Ik antwoorde: komt gy beranderen van staet en verbeteren / verandert. Zoo niet / vzaegt Godt vergiffnisse van uwe onbedagtheit / en bidt hem door zyne almogendheyt het kwaed in goed te keeren: scheidt moed / Godt kan uyt de duysternisse het licht doen oprezen.*

Het welbaeren van dit tegenwoordig en toekomstige leven / hangt dan wel te kiezen den staet / daer men best Godt kan in dienen / en zyne zaligheyt bekomen. Doet dat met eene zuyvere meyninge / zonder beroerde dziften.

1. Door den eersten regel / bestedt eenigen tijd om u te veraeden. Die wilt (zegt den Heer) eenen toren opbouwten / moet rekenen al zittende / dat is met ryen raed overleggen of hy de noodige kosten kan vinden / om dien op te maken. Zoo oek / ziet toe of gy wijsheyt hebt om u wel te schikken / en sterkte om uwen staet wel te beleven tot het eynde toe. Wagt u van te langzaem te zijn om u te veraeden / en ook van u te verhaesten. Verzint eer gy begint / want raed naer daed / komt veel te laet.

Doet niet zonder raed van eenen wyzen en godvrezenden persoon / en naerdien zal het u niet verouwen. Veraedt u niet eenen Biegt-Vader / die niets behert als uwe zaligheyt. Maer wat gedaen / als men geen goeden Leydsman ofte raeden kan vinden? alsdan tot Godt keeren / die niet en verlaet de arme wezen / de welcke hem aenroepen. Ja / Godt is gram / als men hem niet te raede gaet.

2. Gy zult godbzugtelyk biegten en communiceren / uwen Parzoon aenroepen / vasten / achmoessen doen / stigtelyk leven en Godt hieriglyk aenbidden / aldus: Heer, maekt my kenbaer den weg, die gy wilt dat ik bewandele: (ofte wel) spreek

Heer, tot myn hert, want uwen dienaar *Dit Gebed aen het Crucifix ofte heylig Sacrament gebaen / is zeer kragtig.*
luystert toe.

G E B E D.

OJESUS! sloetigen *Brudegom myner ziele! ik werpe my neder voor uwe heilige Voeten, biddende my genadelyk aen te zien en gratie te geben, om den staet te berkiezen, die uwe oneyndelyk Wezheyt weest my meest bekwaem te wezen, om uwn glorie te vermecderen en myne zaligheyt te werken. Amen.*

Daer zijn twee staeten / den geesteliken en weireldlyken. De seligheusen hebben een proef-jaer / maer niet de getzoutwe: dan de onbertzoutwe moet hun dienen / om hun heyliglyk te bereyden tot de Tzoutwe / daerom moeten zy verbodden alle hunne devotie / en hun meer zuyver hand en maeken als van te hooren / want den duyvel is alsdan meer uyt / om den zegen der tzoutwe in eene verbloeking te verkeerren: daerom maekt en bidt / gelijc Raphaël leerde aen Tobias. *Ik raede hun aen de generaele Biegt / en te wagten van te saemen veel te gaen om te zingen / kermissen / enz. Ach! wie zal met my betveenen de ongeregelgheden? Wacht / Ouders / maekt / want den duyvel is uyt / om tuyt der zielen.*

Van de Godsdienstigheyt.

De Kelige ofte Godsdienst is eene deugd / waer door den mensch eere bekijft aen Godt door Sacrificien / Beloften / enz. O Heer! ik voege myn hert en begeirte met de H. Kerke, en geheel het hemelsch Hof, en offere u op al den lof, eere, aanbiddinge en liefde, die zy u bewy-

TWee zeygen (jacren verscheden) heeft Christus gejaegd de koopere en berkoopere uyt den Tempel, zeggende: *Myn Huys zal genoemd worden het Huys des Gebeds. O Christenen! waerom steekt ge daer Gods eere? Weer is Dagen Aflaet heeft onzen Bisschep gegeven aen die zonden vermacten,*

zen, staende van verre in het Geloof, ik aenbidde u, en herkenne u voor mynen souvereynen Heer, my offerende als eene slaeve tot uwen dienst. Ontfangt uwe slaeve in het goed.

Van de eerbiedinge in den Tempel.

WOrd rood van schaemte / o Christenen! ziende de overgrootte eere / die de Heydenen doen aen hunne Afgoden tempels / en de Turken aen hunne Mosqueen / de ongemantelheyt en ongeregelgheden in onze Kerken / die somtijds dienen voer eene bestende plaetie / om de zonden te bedzyben / daer men hun moet afleggen. Andere brengen handen en kinderen / die verdoozacken vele verstoepgheden / somnige zien om en om / smeyden tabak / stuypen en groeten: de Seraphienen overlommeren hun aenzigt in Gods byluzen: en zult gy klappen en lachen? Gy zult he heyligshendens. Onze H. Apostelen Amandus en Eligius hebben ons geleerd Godt loven en gebenedyden / en wel gemantel zyn in de Kerke / die zy hier gebout hebben.

kerispen, ofte beelten, *De schandaleuze. Lowe zinspreuke ze: Met iverigen iver ben ik ontsteken voor het Huys des Heere, dat is de Kerke.*

De Missie vertoont de Kruysginge van Christus in d' Elevatie; de zeven woorden die hy aen het Kruys sprak in den Pater noster; zyne dood door het heken der Hostie; zyn nederdaelen ter hellen door een deel der Hostie te laeten vallen in den Kelk; het Agnus Dei, beteekent de keeeringe van den hunderdsten Man; de Nuttinge en de Communie / de bezaainghe van Christus.

De twee laatste Dominus vobiscum, verbeelden de Verrijssnisse en Hemelbaert van Christus.

Den Paus heeft verboden den Canon der Missie ober te brengen in de gemeyne tael / om in stitte te aenbidde de diepe verborgentheyd.

Heerlijckheit der Ceremoniën / en rijckdommen der Misteriën / zyn in Gods Hugg. Eert die dan met eerbiedingheyd.

Den Emiet beteekent de Doeken / daer Christus mede verblind is geweest. De Albe, het wit kleed waer mede Herodes, Christus als eenen zot heeft doen kleeden.

O Vader! ik offere u op met den Priester het Sacrificie van uwen Zoon, tot gedagtenisse van zyn Lyden en God, ontfangt dat tot uwe meerdere glorie en tot onzer ziele zaligheyd.

Zoo gy Missie hoort / weest gedagtig in het eerste den Confeor te zeggen / ofte eenen anderen Act van berouw. Ook in de Consecratie te bewyzen uwe buerige affectie. Als ook altijd geestelyk te communiceren in elke Missie.

Het groen koleur betrefat ook / dat wy als jonge duyckens moeten groeyen en bloeyen in de deugd / als wezende in Christus gegessit / en geplant nebens den looy der heylige wateren; het groen koleur des lebens uyt het zay van Gods gratie / doer groeyen de groene hope uyt de zappige Verdiensten van Christus.

De Stoole, Manipels en Cingels bebeden de handen daer Christus mede is gebonden geweest. De Kruyne de Doorne kroone / het Crucifix toont dat al ons goed van het Lyden komt.

De Ornamenten / Wit bediedt glorie / blijdschap / zuyverheyd.

Zwart, rouw en droeffheyd. Rood, bediedt den H. Geest / Liefde / Martelaers.

Groen, jongheyt / standvastigheyd. Violet, penitentie / verootmoedinge.

De handende Keirsen beteekenen door hun licht het Geloof / door hunne opgaende vlamme de Hope / door hunne hitte en vuur de Liefde / ook Godt / Christus heyligheyt / glorie / enz. Het vuur is het edelste element van al. De duyckernisse beteekent de zonde / de ellende / de dood en de helle.

Hoort alle dagen Missie / is het mogelijck / maer zyt gy belet door ziekte ofte andersing / zult uwe hert op den Vuar stellen en zeggen :

De handende Lampe voor het Haagweirdig beteekent de boben-aenbiddeykhe Majesteyt Gods / die gezien word door het Licht des Geloofs.

Men klipt in alle plaetsen aen de Elevatie / om te vermaenen dat men Jesus zoude aenbidde ook buuten de Kerke / in de winkels / op de alkerz / enz. Eene waanhopige vrouwe had haer zelven het scrop aengedaen / om haer eygen te verhangen : maer by alle geluit zy hoorde klappen aen de Consecratie / en ziet zy viel na haere gewoonte / op haere knien / zeggende : Wy aenbidde U ;

Christus, en gebenedyden u, om dat gy de weireld hebt verlost door uw H. Krays, en ziet zy heranderd van zinnen / zy doet boetveirdigheyt / zy smilt in haere tzaenen / en den duyckel roept van spijt : Het is dat H. Sacrificie / zeyde hy / waer door gy heden ziele en lichaem behouden hebt.

Den knecht van de H. Elisabeth wierd gezonden van Dionysius haeren man met eenen brief / om gesmeten te worden in de handende obens / maer met Christus te gaen aenbidde in de Consecratie / het welck hy door het klappen van de klofke verston / wierd hy bezydd.

Als men de H. Hostie opheft.

Werst gegroet Christus, Zoon van den lebenden Godt / met den Vader en den H. Geest eenen Godt / altijd minnelijk en noyt genoeg bemind; wy loben u / wy gebenedyden u / wy aenbidde u /

O JESUS! beminder myner ziele, ik wensche u in my, en my in u, komt in my en bezit my. Ach! geeft my doch te eten dat lebende Brood daer myne ziele zoo nae hongert : Ach! of ik honderd mael, ja duyzend mael u moogt ontfangen op eenen dag, ô Jesus! Dis myne ziele bemind !
Saeck van den Berg Sion, en woont in my, ô Emmanuël!

Van de Biegt.

Daer halt veel te handelen van de Biegt / van kwaede / van moeyelike ongeregelde / valsche enz. Daer mitz de Kerkeboeken daer van handelen / zoo raede ik u Godt te bidde om eenen goeden / iverigen Biegt-vader te hebben / die u nagte blend nogte verblend / maer alleen de glorie Gods en uwe zaligheyt behert / zulk eenen zult gy eeren meer als eenen Engel. Daer eplaez! men bind dese penitenten die wegnig daer voor bezorgt zyn. Den verstantigen Biegt-vader zal oordreelen / wanneer het noodig is eene generaele biegt te doen : sommige doen die als zy hunne eerste

wy glorificeren u / wy bedanken u / om uwe groote glorie.

Gy schepelen alle / roept Godt aen / biddende : de benedictie / klaerheyt / wijsheyt / dankzegginge / eere / kragt en sterkte zy aen onzen Godt in de eeuwen der eeuwen. Amen.

Als men den Kelk opheft.

West gegroet / o dierbaer Bloed! waer ons met onuydelijke liefde en yune uytgestort : o Jesus! Pelicaen / wascht my in uwe dierbaer Bloed / op dat wy mogen onbedekt aenschouwen / die wy nu mogen aenbidde. Gy zyt den Koning der glorie / Christus, wel aen / komt uwe dienaeren ter hulpe / die luy met uwe dierbaer Bloed verlost hebt. Houd altijd de geestelike Communie / het welck eene groote hegeirte is om met Christus bereenigt te zyn / aldus :

Communicie doen / andere als zy eenen staer gaen aenbeiden / als zy trouwen / andere als in den Jubile, en zoo hoortz.

Doet Penitentie. MATTH.

Daer is eene penitentie als deugd / en eene penitentie als Sacrament. Laer ons allegader penitentie doen / op dat wy allegader niet vergaen. Hoe dat wy de zelve moeten doen / leggen uyt ontalliche boeken. Al herhaele de regels in het kort.

Eer gy biegt / zult eerst Godt te voet vallen en zeggen : Heer, ik bedanke u, dat gy my niet verdoemt hebt in myne zonden, en bidde u, my nu te leyden tot eene waere boetveirdigheyt.

En tweeden / zult neerstig onderzoeken
uwer conscientie. **E**n derden / zult herwekken het vol-

DAn zult ge ootmoedelyk biegten alle uwe zonden, zonder eene agter te laeten. *Ik feschuldyge my, dat ik hebbe nydig geweest drymael, enz. En zegt niet somtyds, maer het getal is het mogelyk. Eyndelek voltoet aen de penitentie, die u opzegt is van den Biegt-bader.*

De H. Theresia zegt : dat 'er vele berloren gaen door biegten en communiceren op eene ongeregelde kwaede wyze. Sommige onberstandige willen / dat den Biegt-bader ontslaet / 't zy dat 'er regte bekeeringe is ofte niet ; Godt zelf begerst niet zonder berouwe ofte bekeeringe der zondaers. Ach ! wat heyligshendingen spruyten 'er nyt de verharste onbezwoefde absolutien. De Absolutie moet somtyds geweygert worden / en somtyds uitgesteld : te weten aen de onbetende / die moeten en konnen leeren de bezonderste punten van het Geloof / en die niet willen leeren. Men die hunne byanden niet willen vergeben / aen die niet willen vergeben / niet en willen verlaeten de naeste bywillige occasie van zonden / aen de berouderde versterende zondaers / die eben dikwils / eben bywillig verballen in de zelve zonden. *Ik schrybe dit niet om de Biegt-baders te leeren / maer om de penitenten te waarschootwen / op dat zy hun niet herwonderen zonden / als eenige iberige Biegt-baders hun daedelijk niet absolveren willen / maer hun heylige oefeningen van penitentie voorhouden. Den Priester heeft twee sleutels / eenen om te ontsluyten / den anderen om te sluyten / dat is / magt om te binden en te ontkind. Stelt u zelve van de medicinale penitentie / en verandert van leven wilt gy het leven ontfangen in de H. Communie. Wertzet u in de eenigheyt / haelt u volende hert weder / en*

doorsnuffelt uwe hert met wel te overpeyzen uwe hoogsteden in de bitterheyt van uwe ziele / wascht uwe ziele in de traenen / bid / doet aelmoessen / vlugt de kwaede gezelschappen als de peste. Volgt na den verloren Zoon / zegt : Vader ik hebbe gezondigt, enz. Verlaet opregt den zynenbalk / Godt den Vader zal u te gemoet komen met den kus van vrede.

Biegt-baders ! gy heit groote kragt noodig om de hoogheden te veken ; en gy / biegt-kinderen / om uwe oogen / handen en voeten (die uwe oorzaken van zonden zyn) nyt te trekken en af te snyden : daerom wensche ik / dat Jesus zy in uwsden mond en herten grond / op dat gy tweidiglyk biegten zoud alle uwe zonden : In den Naem des Vaders, en des Zoons en des H. Geests. Amen. *Ik besjude met Moeyes, Heer, gy zyt regtveerdig, maer ik en myn volk goddeloos : ontfermt uwe schepsels, bevestigt my door uwe gratie dat ik niet hervalle, my niet wederom vervuyle als de verkens en honden ; maer geeft my de gaeve der volherdinge tot 'er dood.*

Oeffeningen om u te bewegen tot liet Berouw.

Verbeeld u Christus hangende aen het Kruys / geheel bebloed en doorwond / met de traenen in de oogen tegen u zeggende : NN. waerom hebt gy my verlaeten ? NN. waerom vervolgt gy my ? Ik ben Jesus, die gy vervolgt.

Van de H. Communie.

Owel te communiceren / men moet ten 1. gelooven / dat Christus daer wezentlyk tegenwoordig is. Ten 2. zuiver van zonden zyn. Ten 3. nugter zyn. Draegt u als eenen bedelaer / die eenen koning in zyn huyt verwagt. Want die communiceren met de meeste beragtinge / plukken de beste vrugten ; de HH. Philip-pus Nerius, Aloysius, Theresia en duzende andere / hebben eenige dagen voor en naer de Communie kesterd / om Godt te danken van die heylige Spruze / en om hun alzoo gedurtyg beter en beter te bereyden tot andere Communien. Ach gelukkige ziele / volgt hun na : en doet niet gelijck Judas, die ontfangen hebende het Lichaem van Christus, terstond is weg gegaen ; maer de andere Apostelen bleven in de groote Getzaele / om Christus te hooren prediken / en om met hem te liden. Hebt voor de Communie eene zuyvere meyninge / een

Offert u met Jesus aen Godt den Vader. Toont in alle uwe zeyen, dat ge opzekerd word met de spruze der Engelen. *Se Gude Vaders mediteerden het Liden met zulke devotie, dat ze sloeyden van het buerdee siefe. Eer het Liden van Christus met u te versterken, en proeft dan hoe goet den Lidee is.*

De twaelf Vrugten van het heylig Sacrament.

1. **H**et ontferkt. 2. Het versterkt / 3. Het voert. 4. Doet op zyn liden denken. 5. Het zuyvert. 6. Het vermeerdert de hope. 7. Het doet het leven schenken. 8. Het vernackt. 9. Het sterkt het Geloof. 10. En het verwaert ons ook wel. 11. Het verberijft den kwarben aerd.

Bid voor de Zielen in het Dagebuur naer de Communie. En wilt niet beletten de gratie ofte jonsten aen de overlebenen.

levendig gelaof met eenen geesteliken honger / eene vaste hope met eene engelsche zuyverheyt / eene buerige liefde met de ootmoedighheyt. Ik zal het hemelsch Brood ontfangen, en den Naem des Heere aenroepen : *Als den Priester zegt : Ecce Agnus Dei : Ziet het Lam Gods, ziet het welk wegneemt de zonden der weireld : zegt bymael : Heer ik ben niet weirdig dat gy komt schuylen onder myn dak, maer spreckt een woord, myne ziele zal genezen zyn.*

In het nutten men moet het haest regt houden / de oogen nedergeslagen / de handen te saemen geboght / en den mond beswaemelijck open houden / enz.

Het Lichaem van onzen Heer Jesus Christus bewaert my tot het eenwig leven.

Maer de Communie gaet in eene stille afgezonderde plaetse / om hert aen hert den Zyndegem aen te spreken.

Ziele Christi heyligt my,
Lichaem Christi maekt my zalig.

Van het Sermoen en Catechismus.

De Christelyke Leeringe is zeer noodig den nuttig. Gaet van met eene heylige blydschap en eene opregte begeerte van te leeren / en beragtinger doch geene : maer bereyd voor al uwe hert wel / op dat gy u niet onweirdig maekt van het godelijck Licht te ontfangen. Zegt : Komt, o H. Geest ! enz. ofte wel : spreckt Heer, want uwon dienaar luystert toe. Lustert neerstig toe met stilheyt en blyghheyt / ontfangt de leeringe met ootmoedighheyt / onberwepende uwe herstand ten dienste van het gelaof met eene eerboudighheyt des hertz.

Daer naer zegt : Heer ik danke u over de waerheid en licht, het gene gy over my hebt laeten daelen; geeft my de gratie om daer naer te leven. Herknautut dit als schaepkens van Christus, Maria bewaerde alle de woorden, die overleggende in haer hert. Verhaelt dat hoort aen andere. Woekert dus aen Godt / machende een goed gebruik der Leeringe.

Die bekende waerheid niet glorificeert, maakt zig van boordere waerheden onzijdig, daerom mach' er een heftig gebruik van. Wy moesten als Philosophen, minnaers van de wysheyt zyn, en Godageleerde, die voortgaen in de kennisse en liefde Gods.

Devotie tot den Middelaer JESUS, die met zyne vyf Wonden voor ons advocateert by den Vader en onze zaligheyt verhandelt.

Ontfangt deze onderwijzinge van den Middelaer / zy is dierbaer als zilber en goud. Want alle goederen zyn ons door hem aengekomen. Pruikt die diep in den grond van uw hert.

Jesus Christus is den Middelaer tusschen Godt en de menschen. Godt den Vader heeft zynen Zoon aen de weireld gegeven voor Middelaer / daer door zig zelve medebeylende aen de menschen / en daer de zelve weder tot hem opklommen. O goedheyt! o liefde! Daert / Jesus heeft zig opgeoffert aen het Kruys / in slag-offerande tot berzoeninge van alle menschen; voor wie hy verdient en vergadert heeft enen onreynbelyken schat van gratie / maer deze verdienste gratien moesten door den zelve Middelaer gehoegt worden aen de men-

OJESUS! laet my met u vereenigd zyn voor eeuwig: openbaerd my aen den Vader, en vergoent hem, dat het hem behoeft my te trekken tot hem met de banden der liefde, want ge zyt my altes in alles.

Leest de geestelyke Boeken en hoort de Sermoenen om uwe ziele te spyzen; niet uyt gewoonte ofte nieuwsgierigheyt. Pepsit dat gy Godt zelf hoort spyzen / en dat gy u zelve alles moet toe-eygenen en niet een ander. Maekt ook een ander deelagtig van het gene gy in de Sermoenen en Catechismus gehoort hebt.

2. De menschen ofte de H. Kerke (die aen den Vader hoor Christus Jesus opgeoffert was) moesten ook offeren aen den Vader / Jesus, het eenig voortwerp van zyne liefde en wel behaegen. Daerom was het noodig hoor het eerste / dat het goddelijk Vleesch van den Middelaer / die hoor ieder-reu opgeoffert is geweest / aen ieder-reu zonde uytgereynit worden / en hun het leven mede te deelen in de H. Communie. Door het tweede was noodig de Misse ofte eeuwig Sacrifitie / waer door de H. Kerke vereenigt zijnde met Jesus: daer eene offerande Godt weirdig / om met Jesus aengenaeem te zyn aen Godt den Vader / op ons vergaand / om den wil van onze zonden. Deze zijn de redenen van de instellinge der Misse en Communie. Jesus Christus, de Sonne van Rechtbeirdigheyt / is onzen eenigen Middelaer by Godt den Vader / die al zyn behaegen neemt in Jesus, Godt en Mensch / en in ons / vereenigt zijnde met Jesus.

Devotie tot de alderheyligste Maegd MARIA.

MARIA! schoon als de maene / en naer JESUS al onzen troost / hope en leven / zy is by Godt onze Advocateresse en Middelaerresse / hoor de zondaers tot den Middelaer Jesus. Daerom laet ons Maria loben / aenroepen en naerhoegen. Laet ons alle dagen iet doen ofte lezen tot haerder eere / en haer kiezen voor Patronerresse / want zy is de Moeder van den pligtigen zondaer / zeggende : o Alderheyligste Maegd en Moeder Gods MARIA! ik N. (zegt uwen naem) verkieze u heden voor myne Meesteresse, Patronerresse, en ik neme vastelyk voor my u nimmermeer te verlaeten, ofte iet te doen ofte laeten doen van myne onderzaeten tegen uwe ofte uws Zoons eere; ontfangt my uwe slaeve, bidde ik u, onder uwe bescherminge, helpt my in alle myne werken, en verlaet my niet in de ure myner dood. Amen.

Gy zult gratien vinden haer eerende

O Fidee! Letter, het is gefogen als ge zegt, dat de Papissterre ofte Paudom alle boosheyt verdraegt met de devotie tot de Alderheyligste Maegd. Het is valsch, want men kan niet te saemen godbruytig en boos zyn. Schoon men had den Schapulier, Voogzenkrant, enz. Ona betaemt de heftigheyt in het Land der Heyligen, ofte wy worden scrooft van Gods glorie.

Devotie tot de Engelen.

Behestigt de vriendschapp met de heylige Engelen: want Godt heeft u behaalen aen zyne Engelen; daerom draegen zy voor u groote zorge en liefde / u bystaende by dag en by nacht. Wat eene dankbaerheyt zyt gy niet schuldigh voor hunne hulpe! wat eene eerbiedinge voor hunne tegenwoordigheyt; Als gaete / u mynen Engel Bewaerder i. Als gaete alle de Seraphinen / Cherubinen en Croonen. 2. De Overheden / de kragt en Potentaten. 3. De Heerlijkheden / de Hertig-Engelen

en beminnende; zegenprael / triumphe en glorie / haer aenroepende en naerhoegende. O MARIA! verhoet de weireld met uwe glorie / en ons hert met uwe liefde. Weyt ons mede uwen H. Geest / myne ziele maekt groot den Heer, en mynen geest heeft zig verheugt in Godt.

Eenen opregten dienaar van MARIA zal nooit verloren gaen / maer wel enen valschen / die versoepelijc leest / die Christus kuypt / zyn Bloed vertzappelt / zyne vriendschapp en gratie beragt / schoon hy gewoon waer eenige gebedekens tot haerder eere te lezen. Vlucht van de zonde / volgt na de ootmoedigheyt en zuiverheyt van MARIA. Gaet weirdiglijc te Wiegte en te Communie op haere Feestdagen / vastende dagge te hooren. Ook de zaterdagen doende eene aelmoes tot haerder eere / en van zult gy haestelijc beproeven / dat zy eene goede Moeder is / zoo wel als aen de H. Theresia. O MARIA! om JESUS wil, toont, dat gy myne Moeder zyt.

en Engelen. Wilt my verlichten / behaeren en bestieren.

Daer zyn zeven Engelen / staende voor den Zoon van Godt / als de zeven eerste Princen van het hemelsch Hof. Sommige Autenre noemen die aldus: Michael, wie is gelijc Godt. Gabriël, dat is de stercke van Godt. Raphaël, Gods medecyne. Uriël, dat is het huer van Godt. Salatiël, Gods gebed / op dat hy ons behoeft tot bidden. Jenediël, den lof van Godt. Barachiël, de benedictie van Godt.

Dat alle geesten den Heer loven.

Ond de Engelen en Heyligen wel te vieren / wy moeten by zaeken doen :
 1. Hun loben. 2. Hun aenroepen. 3. Hun nabolgen. 1. Loben / om dat zy waergenomen hebben de gratie van den H. Geest / en hem niet hebben bedroeft ofte wederstaen. 2. Aenroepen de Engelen en de Heyligen / om dat zy veel vermogen by Godt den Hert. H. Anna ofte Barbara, bid voor ons arme zondaeren, nu en in de ure onzer dood. 3. Nabolgen hunne deugden / zy be-
 minnen ons meest als zy zien hunne deugden in ons heerschappen / de maetigheid / zuyverheid / beskerwinge / enz. Gy kunt ook biechten / communiceren / eene aelmoesse geben / pelgromagie doen ter eere

O Vrienden! wat wonder is het, dat Mars en Bellona ons geduerig kwelden, en den brede van ons bluzen? Wy breken het heftig beslupt het gene wy met Godt hebben en wy murmureeren nog tegen Godt, dat wy zulken slegten tyd en kwaed weder hebben. Ach! en klaegt niet. Godt dient ons beter als dat wy hem doey. Stopt uwen mond ge murmureerders.

Godt is onependelk goed, maect wy dwingen hem ons te kasseden en te geesselen. S. Bernardus.

Van het H. Kruys en Lyden.

Komt, laet ons CHRISTUS aenbidden, onzen gekraysten Koning.

Dier en is niet aengenaemer aen Godt / voordeeliger aen den Mensch / en schoumeliker aen den dunvel / als de devotie tot het Lyden. Cyprianus berge-lijkt die aen een Doopsel / Ludolphus aen eene Martelle / den H. Augustinus steld die voor de Keyse nae Ieruzalem / Albertus Magnus aen het wassen te water en te vlood een geheel jaer. Christus zeyde aen de H. Gertrudis : Die my gekruyst aenziet met devotie in zyn leven, die zal ik vriendelyk aenzien in zyne dood.

Oragt dan in ulu hert met medelyden de Wonden / die Christus gebraegen heeft

der Heyligen op hunnen Feestdag / en wassen op hunne avonden ofte vigilien.

Daer en zijn niet te veel Feestdagen voor de goddygige die met gebeden / lof-zangen / met het H. Sacrament te gaen / met lezen en mediteren hunnen tyd overhengen. Maer te veel voor die de Heyligdagen overhengen met Bachus en Venus te vieren / in ledigheid ofte in slaeflyke werken.

Dele menschen zijn ruym om te werken op Feestdagen / het welk zeer mishaget aen Godt. Zy worden dikwils daerom geplagt in hun lichaem / beesten / landen en goederen. O wederspannige! daet penitentie en afstand / of Godt zal u berouwen.

in zyn lichaem / om zekerlyk en gerustelijkt zalig te zijn. Stelt dan het hondelken van Myrrije tusschen uwen voezem. Christus gekruyst. Dachte en verlaet het noyt / maer zegt minnelijkt :

Dit Bondelken kieze ik vooral,
 Waer in ik JESUS vinden zal.

En u keerende tot het Hert / Wonden en Doorne kroone van Jesus, zegt : Weest gezogt / o H. Lichaem van Christus ! voor ons geheel doortwand en bebloed.

Deze plaets is tot myn rust bereyd,
 Hier woon ik in der eeuwigheyd.

Gelijkt eene Wie zit op de krooge / om daer haeren honing te haelen / zit ook alsoo op de Wonden van Christus alle dagen. Gy zult geestelijkt zijn in het Broederschap van den gekruysten Godt. Hebt eene medelydende

liefde / en bidt de bedrukte Moeder / dat zy u legt in de Wonden van haeren Zoon. Geene meerdere pijn als die van MARIA. Geene meerdere minne als de zyne.

Maect, droeve Moeder, dat myn hert,
 Om JESUS Dood ook droeve werd,
 En dat myn oog een traenen vloed,
 Mag storten voor zyn dierbaer Bloed.

Overlegt zeven omstandigheden van zyn bitter Lyden in elk Mysterie / zekt daer uyt uwe affectien en resolutien.

1. Wie is 't die lijdt Gods Zoon.
2. Door wie? Hy heeft zig overgelevert voor my / eenen kroozen / ja kroozen mensch.
3. Wat lijdt hy? uytnemende pynen.

DEN H. Ludovicus aenbad het Crucifix met zulk eene Engelfche Devotie, dat hy de goddelooge beweegde om hem race te volgen, seert ons een ander aldus. Maect te hebben een Crucifix, kniet devotelyk daer boven en zey : Wy aensinden u Christus, en gebenedyden u, om dat ge de weerd berofft hebt voor het Kruys.

Kust dan zyne heylige Dorten / en zeyt :
 o Jesus! ik geloove in u, weest my genadig,
 en vermoord myne zonden in uwe Wonden.

Kust dan zyne heylige Handen / en zeyt :
 o Jesus! ik hope in u, weest my genadig,
 enz.

Gandelijkt kussende zyne H. Zude / werpt u in den gloeyenden Oven der Liefde / en zeyt : o JESUS! ik beminne u uyt geheel myn hert. Weest my genadig, enz.

Maent in deze den Tabernakelen / en doet hier offerande van traenen met de H. Magdalena.

Christus spreekt aen de ziele : Let en ziet of'er droefheyd is aen de myne te gelijken. Myne ziele is bedroeft tot'er dood / en niemand en overdenkt het met'er hert.

De Ziele antwoordt : o JESUS! Man des droefheyds / gebenkende zal ik u gebenken en mynen geest zal ik in u verborren /

4. Hoedanighlyk lijdt hy? Niet alleen met eene verbulbigheyd / maer om meer voor my te lyden.

5. Tot wat eynde lijdt hy? Tot mynen troost / hulpe en zalighend.

6. Wat hebbe ik tot nog toe gedaen / ofte geleeden? Zeer weynig / ja kwaed voor goed gelaant.

7. Wat zal ik immers hebben voor hem doen ofte leyden / dat N. en dat N. mogt by voegen eene ofte meer van de innige bewegingen / die de geestelyke Leeraeren tot zeven toe byhengen. 1. Verluonderinge. 2. Medelyden. 3. Dankzegginge. 4. Berouwen. 5. Betrouwen. 6. Liefde. 7. Naerbolginge.

want uwe droefheyd is groot gelijkt de zee : ontfangt my in uwe vermherdigheyd / die groot is gelijkt de zee.

O Jongheyd! werft eerbidig tot den H. Joseph, Patzoen der zuyverheyd / want de H. Theresia verklaert / dat'er niemand die eerbidig is gelaest tot den H. Joseph, ofte hy heeft altyd door hem van Godt verhegen bezondere gaeden en gratten.

Myne eerste en laeste woord / gepens / suys en minnelijkt gezigt / moet zijn om myn liefste Lief Jesus gekruyst. Men kan wel myn hert rukken uyt mijn lijf / maer niet myne liefde tot Jesus uyt mijn hert.

Dele Pastors stellen eene wyse van beproevinge voor die hun moeten bereyden tot de eerste Communie. Het is eenen schoonen bond / Godt gabe / dat men meer zag na een heylig leven en beskerben der kwaede lusten / als nae de enkle geleerheyd ofte vernuftheyd des verstands.

Van de onderhandeling met Godt.

Handelt en wandelt met Godt / zyne onderhandeling is geensing bitter. Wandelt in zyne tegenwoordigheid / en zegt zeer dikwils voor uw werk : o Godt ! dat gaet tot uwe meerdere glorie. Mijn be-haegen is Gods vernoevinge. Laet de andere hun gloriëren / dat zy verkeeren met Princen en Graeven / roemt u / dat gy met

Godt handelt. Weest Godt altijd gedagtig (zegt van H. Hephraim) en uwen Geest zal eenen Hemel worden. Godt zien door het Geloof / bezitten door de Hope / en genieten door de Liefde. Daerom den H. Antonius en andere waeren altijd lypde.

Geest uwe zaeken aen Godt te kennen met kinderlijck bezoutwen / beraed hem / opend uw hert / zegt : Heer uwen wille geschiede.

Doe en is niet nootiger, niet lichter, en niet gelukkiger in deze wereld als zig oer te geben in Gods bestieringe. Leere, hoe zoet is uwen geest. Wie Gods wil en bestieringe niet volgen wil, die word'er gesterp.

Van het Gebed.

Het Gebed is eene opheffinghe der geestes tot Godt / eyschende behoorlyke zaeken.

De eerste Christenen vergaderden in den nacht / om Godt te vereeren met offeranden van Lof.

Den ouden Tertulian zegt / dat de eerste Christenen zeer maectig waeren / om te beter hun nacht-gebed te storten.

Ons verhoofd ofte half dood Geloof is oorzaak van ons weynig en slautu bidden. Heer, vermeerdert ons Geloof, wy gelooven ; maer helpt onze krankheyd. Een dood lichaem verdient ten naem niet van mensch. Het Gebed bestaet niet alleen in woorden / ofte gedagten / maer in liefde die ons doet zugten en verlangen nae Godt.

Godszuchtigheid is bezig zijn in het bezoecken van die dingen / de welke onze zaligheid aengaan ; het selve is de Meditatie. Laet ons / na het voorbeeld der Heiligen / geirn overleggen de verholentheden van onze zaligheid.

Om wel te bidden / wy moeten vereenigt zijn met Christus en met de H. Kerke : want gelijc eenen eimer water alleen niet in de zee kan loopen / maer wel gemeten

ofte vereenigt met eene riviere ; alzoo vloeyen onze Gebeden tot den Troon van Godt / gevogt met die van de H. Kerke. De vereenigte Gebeden bestormen met geweld den Hemel.

Den Publicaen met zyn ootmoedig gemorzelde hert / en de Cananesehe Vrouw met haer bezoutwen / zyn voorbeelden van de Bidders.

Braegt in het Gebed Godt van Godt. Gaet in het Heyligdom van Godt. Creed in de Dreyd der Heeren. De Engelen staen gereed / om ons Gebed op te draegen aen Godt.

Van de gaeven der heylige Traenen. **Z**alig zyn zy / die weenen / want zy zullen getroost worden. 1. Geest van traenen van Berouwen over uwe zonden. 2. Traenen van medelyden over de ellende / die uwen ebenaesten lijdt van alle kanten. Ook over de zonden en grouwelijchheden / die gy alom ziet overvloeyen in de wereld / alwaer men de hoogheden dzinkt gelijc water. 3. Traenen van liefde en verlangen tot Godt. Den H. Augustinus, predikende van het Hemelsch Jeruzalem en Sion / en van de schoonheyd van Godt / kande zig niet onthouden van te weenen met zyne toehoorders.

Hebt ter hand eenige Schietgedekene om Godt minnelijk aen te spreken : braegt en ge zult ontfangen : als ge godbruytlyck sid in den naem van Christe, dat is met een lebendig geloof, berouwen, ootmoedigheid en hofstendigheyd iet braegt, u zal gegeven worden. Soet mynen raed : braegt den goeden geest van Godt den Wader uit Christus naem, en ge zult zien verkeegen. Saer mede zet ge eck genoege. Het is den Sp. Geest.

Den Engelschen Pedagogue leert / dat wy moeten debotelijck / regtbeirdiglijck en maetig leven : draegende een vaderlijck hert aen de onderzaeten / een kinderlijck aen onze overheyd / een hoederlijck aen ons gelijcke / en een Regter hert tot ons zelve. Wenziet Godt / die u dreygt als gy zondigt / en die voor u eene hoone blegt als gy wel doet. Godt is altijd by ons met zynen Engel Bewaerder / daerom weest zeegbaer. Eert de Priestere als Gods Engels : 1. Weest voorzigtig / nout lichtbeirdig om iet te gelooven / 2. te beloben / 3. toe te staen / 4. te besluyten / 5. te oordeelen / 6. gram te worden.

De elf hertstogten kommen wel gebruykt zyn / de Liefde / den Haet / de Begeerte / Afkeer / Blijdschap / Droefheid / Dreye / de Onversaegdhed / de Hope / de Wanhope en de Gramschap.

Van de Kleedinge.

Een net kleed en zonder pragt,
Houd' ik voor de beste dragt.

De vernieuwinge van schoon lijnwaed den kan klederen op Zondagen / enz. beteekent de vernieuwinge der geestes / en de schoonheyd der ziele / die wy moeten bezagten op die dagen.

Denmerkt / in eten en dzinken zult gy sober en maetig zyn. Deemt de spijze als eenen geneeg-middel. Weest wel gemanteld / zegt den H. Bernardus, etende en dzinkende stillekens. De maetigheid baert gezondheyd aen het lichaem / waakerheyd aen

het vasten / en eene vastigheid aen de memorie. De gulzigheyd baert ziekten. Weest altijd de benedictie en de gratie met groote eerbiedinge. De HH. Antonius en Paulus hoorckwamen maekanderen met groote liefsheyd / om de benedictie te zeggen : Weest beleef / minzaam / zagtmaedig en ootmoedig van hert ; zoo gy wel handelt en wandelt / uwen eben-naesten zal gestigt worden en zeggen : Voorwaer dezen was Gods Zoon.

De hanteeringe van vele is zeer verergerlyk, vervolgens verfoeyelyk.

We hun die verergernisse geben / het waer beter dat zy eenen menstren aen den half hadden en gemeten wierden in het diepste der zee / op dat men niet meer zoude zien van zulke vermaledyde menschen. Wagt u van iemand te verergeren met buylen klap ofte agterklap. Wee u / die nydig ofte vachgievig zyt. Wie zig verblijdt in een ander hal / zal niet ongestraft lypen : en die roeyen ; o Godt ! neemt vraeke over myne vyanden, die maeken Godt heul / en hun zelve regter / daerom sluyt nyt uw hert alle gedagten van haet ofte nyd / maer hoed en goed gepenzen van de heylige zuivere liefde. Wie zig schaemt van de bruyd kloekmoediglijck in het werk te stellen / die zal beschaemt zyn in het oordeel Gods. Wie met het syndende zweird der tonge staet / die zal door den begen der tonge vergaen ;

daerom werst niet ligt om iemand te beschuldigen van tooverge / dieverge ofte hoerrey / ofte andere misdaden / want van alle ydele woorden zal men geoordeelt zyn.

De hanteeringe met onzen Naesten moet heylig zyn.

Lange hanteeringe met de menschen is onderworpen aen vele zonden en berispingen aen de edele ziele. Als nu iemand ziet zondigen / zegt: o Godt verlicht en bekeert den zondaer, maer verblind en verdooft geestelyk, die by hem zyn, op dat zy niet verergeret ofte geschandaliseert worden door het zien ofte hooren. Daorts berispt hij met ootmoedigheid en liefde / om Godt te behaegen / en uw naestens ziele te winnen. Den H. Augustinus zegt / dat 'er vele menschen gestraft worden met tydelijke plaegen / om dat zy niet berispten die zy zien ofte hooren zondigen. Dat zijn voor ons somtijds yemde zonden. Onzen naesten is ons behouen / wy moeten ten minsten droevig zijn / als wy hem zien zondigen; ofte anders / de eygene liefde / Christus bezit ons niet. Den ootmoedigen prijst nocht misprijst zig zelven niet / nocht hy loft de menschen niet in hunne tegenwoordigheid. Dat van uwe hanteeringe stil en zeggbaer zy met de goede. Zegt met wie gy verkeert / zoo hebbe ik uwe zeden geleert.

An de hanteeringe met ongelijke personen is gemenechtlyk istaende gelwin /

Die vergaderinge zyn de pesten, ja, de dood van alle deugden: waer is hier de breege der heere, den geest der Christen om, de versieringhe, waer is de boorzichtigheyt, regheerdigheid, bromheyt en maetigheid, waer is het hanteeren met Godt door het Geloof, Hoop en Liefde; waer is den Goddienst in de kerke, en het weelich gebruik der heylige Sacramenten: waer is de gedagtenisse van God, Ordeel, Helte, Hemel en van de Eeuwigheid? Hierom houd de heylige Kerke de ongehoorzaamheyt als verbannen, want hier draegt men de zonden openbaer in te omphje.

opstaende schande / en gebaer van het lot ofte principael.

De bende van Asmodeus is gekentst sedert de Placcaerten der Koningen / de Verbelen der Bisschoppen en de waakende oogen der Priesters tegen de bergaderingen der jongmans met de dogters. O hanteeringe altijd verbloetelijst en noyt genoeg verbloet! om deze zeden redenen.

1. Zy is gebonden en ingesteid van den duyvel / door duyvels raed van Balaam; de Amoniten en de Medianiten noodden de Israëliters / om met hun te danssen / hoereren / enz. op het seest van Balphegor ofte Apis, het wilst zy deden / maer met berisping van 24 duyzend mannen die gehoerert hadden.

2. Ook in de aanbiddinge van het verheven gouden kalf zijn gebodt 23 duyzend.

3. Hier zijn alle de wegen die leyden tot onkuyghheit en bertelheyt.

4. Hier is niets het gene tot Gods eere kan strekken.

5. Hier werpt zig den hoogen mensch in de naeste gelegentheid van zonden.

6. Het is niet geoorloft aen de Christenen hunnen tijd en hun geld alsoo te verkwisten.

7. Hier zijn alle sacht van hoogheden en zonden tegen den H. Geest / uzaetropende zonden / yemde zonden / de vier upterste trappen der hooghheit / en angeregelde bisten der zeden hoofs-zonden.

Ghy moet bligten nae de Wonden der Zyde van Christus, welck eeno witte Duyvel / vervolgt van den Prooy-vogel

bliegt nae de hollen der strenen / alsoo oeffende zig den H. Augustinus; maekt het kint op u hert / aenroep Jesus, Maria, Joseph, want van u onzuivere gedagten tot de zuivere.

Verwekt eenen act van deugd, contrarie aen de zonden daer zy van gekentst zyt. Al is het van hoobeidige ofte edele glorie, oeffent eenen act van ootmoedigheid. Niet aen ons, Heer, niet ons, maer geeft uwen Naem de eere. Ofte wel aenroep Godt met 'er hert in eeno diepe ootmoedigheid: Heer, u komt toe alle glorie, en my alle beschamdhheit. Ja het een geper van haet, yed ofte brackgierigheid, verwekt eenen act van liefde tot den Ebennacften, aldus: Ik verzacke aen alle nedige en grammoetige berouwey: en bidde Godt duggend benedictien te geben aen myne gander.

Draegt raed aen uwen Biegt-bader.

Onze dy tabernakelen ofte woonplacten zijn de vijf Wonden van Christus. De steenrotte is enen toelugt voor de eyelen / eber-zynnen en voor de haeren / dat is voor den kleynmoedigen zondaer.

Blugt dan / verbaerden zondaer / in de H. Wonden van Christus.

De verduldigheid is ons noodig.

West yzam in het lyden en styden / en wilt noyt murmureren: want

niemand ljd / als door den luit en schijkinge van Godt. Deze weireld is aen sommige heyligen een Dagebuer / ofte hoor-by gaende helle. Maer zy roepen met een blyd en yzam gemoed / gelijc Job: Ik geloove dat mynen Verlosser leeft: ofte wel: Myn ryk is van deze weireld niet: ofte wel: Ik zal my geirn glorieren in myne krankheyt, op dat de kragt van Christus in my woone. O Diamants hert! o ziele geboren van den Hemel! dat zijn Paradijs-vogels.

Als ge van iemand berbolgt ofte berongescht word, pofft dat Godt zulck toelaet uyt eeno louere goedheyt tot uwe meeste deugd en profet: als Godt u kassed, en murmureert niet, maer balt op uwe knien met den H. Dominicus, en zegt: Het is myne schuld, ik zal my beteren, ofte wel: Ik wille hier lyden, ja geirn lyden, om my met Christus te verblyden. Dat wy zoo bol van zonden, en zoo ydel van deugden zyn, komt dat wy niet lyden willen. Sacrom moeten de kinders en alle menschen eerst leeren lyden en zig bersterben, ziende op den Sckrupsten het voorbeeld der bersterbingey: want daer en is geen anderen weg nae den Hemel, daer en is geen anderen. Het jong

bleefsch word gezouten : op dat het niet en zoude verrotten ofte stinken, de besteringe is het zout, ons bewaerende van bederf.

Hoe dat men zal een goed en heylig gebruik maeken van de kruyssen en kwellingen.

Het leuen van den mensch is eenen kamp-strijd vol ellende : want alles medelwerkt tot goed aen de Heyligen;

O Heer! ik hebbe dikwils misgebruykt uwe baderlyke berispinge door onbeduldigheid, ik hebbe van myn Wagebuor een helle gemaeckt! het is myne schuld, ik zal my bekeren. Ik aensiede ô Christus! de bereydinge, waer mede gy uwe pynen beedraegen hebt, en bidde om diezelve.

Wie uit het kwaed goed tzeit / die slaet den houing uit den steen / gelijk Moyses, en plukt dymden van de distels en bloemen van de doornen. Maekt dan een goed gebruik van de lasteringe die u aengeboren worden / onderwerpt u / bid en doet libden. Waegt en bereyngt u lyden met het gene van Christus en u lyden zal geheyligt en vergodelijkt worden / gelijk eenen druppel water / vergoten op een harteel wijn / veranderd in den zeluen wijn.

Regels voor die de Zieke bestaen.

Als gy by eenen zieken gaet / waagt u van veel te spreken / ook van luyde ofte lang te houden. Waortz van eenen afkeer van hem te toonen; maer met een medeliden bied hem aen uwen dienst / helpt hem is hy arm / en moedigt hem aen tot verduydelijchheid / zeggende : Het liden is kort / het verduyden is eeuwig. Van tijd tot tijd laet aen de Grestelyke weten / hoe dat het gaet met den zieken / op dat zy voor hem libden in de Misse / en hem bevelen aen de gemeynen. Bezorgt ook /

daerom biert alle de kruyssen als Reliquien van het H. Kruys. En murmureert niet / maer zegt : Gedankt zy Godt, Deo gratias. Men vind geen menschen zonder liden / geen Christen menschen zonder blydshap ofte verduydelijch liden en stryden.

dat zy in eenig Broederschap worden geschreuen / als van den Schapulier / van de H. Verduydelijchheid / en van Onze Lieve Vrouwe van den Koozenkang / enz. Het is nou te laet / zy zullen het u eeuwig dank-weten. Slaet dus alles gaede / om de glorie Gods. De Broederschappen zijn aenschelich tot de deugd; men put vele vlieten en Privilegien uit de schat-kiste van de H. Kerke. Toont hun ook de goude deure des Hemels / die is de barmhertigheid tot den armen / gedaen ten opzigt van Godt. Vermaent hun / dat zy hun wel moeten zynen van de ongeregelde geneegtheden en aenscheligheden des schepsels / en zig wel bereyden om den vollen vliet te verdienen.

Van de Ziekten en andere Kwellingen.

Zoo lang als wy in deze pelgrommagie zijn / en niet in het Vaderland / wy moeten veel liden / veel myden / en veel doen om te bekomen de Kroone / bereydt voor de goede stryders.

In alle voorvallen laet ons vlieten tot Godt / en kruyssen in de Zyde Christi.

Als gy ziek word / en doet niet gelijk Asa, die meer betroude en zynen toeblugt nam tot den genees-meester als tot Godt / die wy eerst en vooral moeten bezoenen en aenzoepen / en albus tot Godt spreken met den H. Bonifacius : Heer / ik dank u / dat gy my beproeft op alle manieren zalig te maeken. Ontfermt u mijnder / en geest my verduydelijchheid.

De ziekten / pynen en droefheden zijn

de deurwaerberg die my bermaenen tot Godt te keeren / als Ezechias dede. Het bleefsch word verheyligt en de ziele versterkt.

Maer regt word het bleefsch verduydelijch / het welk zig zeluen ten onrecht gebleyd heeft / zegt den H. Paulus.

De H. Agatha, beveelde haeren doodstrijd aen Godt. Doet ook albus.

Sommige moede zende van hunne zieke dienstdoden, tragren hun straks sweg te zenden tegen alle reden. Zoo en dede niet den ondersten Man, die Jesus kwam sidden, dat hy zoude zynen knecht ofte knaepje genezen, het welk aen den Zigmaker zoo aengenaem was, dat hy besofde hem te komen helpen : maer den Kapiteyn zeyde : Heer ik ben niet weerdig, dat ge komt onder myn dak; maer zegt maer een woord, en mynen knecht zal genezen worden : het gebeurde alzoo. Hoe kragtig zyt ge, o broederlyke liefde! het is eenen Engel, die verduydelijch den zieken dient : daerom he verdient zeer veel by Godt.

Bereydinge tot de Dood voor de Gezonde.

De dood eyndigt den aerbeyd en de boeteveirdigheid der Regtveirdige, en de genoegten der booze, de zwaene zingt, de merminne weent al stervende.

verwagt de dood alle dagen / als gy communiceert / zegt : Laet, ô Heer! deze Communie my dienen voor eene reys-spyze, zalt my met de H. Olie van uwe barmhertigheid, op dat ik eyndelyk volherde in uwe gratieuse liefde en liefelyke gratie.

Alle de uren zijn om u te bereyden tot de laetste / en zoo gy dat naerlaet / de faute zal onherstellyk zijn / en de schaede onwaerdeerlyk. Wat bekommert gy u met angst in de tydelijke zaeken? Gy dwaazen / bezenragt u niet om te sterben. Waegt u zeluen : waer zal ik zijn binnen duyzent / ja honderd duyzent jaeren : gy zegt / wat zullen wy dit jaer maeken; gy zorgt voor het jaer en niet voor de eeuwigheid.

Wes u in / dat gy krank ligt gestreht op uwe bedde / met de kerse in de hand / en het Crucifix in het gezigt / hoorende uwen Engel roepen : ziet den Wyndegom

De ure des doods is ons onzekker / op dat wy die alom en altijd zonden bewagten met een bereydt hert / en nouw herstouten te zondigen. Schijft dan uwe huyt / want gy zult sterben. Doet het nu / gezond zijnde / op dat gy doodelijch ziek zijnde / mocht rusten in het hert van Jesus en in den schoot van Maria. Ce laet worden de huyt-middelen bereydt / als de gevaeren des doods ons overvallen. Heer, daer is niemand in de dood die u gedagtig is.

Om dan uwe zaligheid te verzekeren / steld u dikwils in den staet van sterben /

Komt / waer aen gy / wel bereydt zijnde /
beantwoordt : Komt, Heer Jesus, komt,
want myne ziele vlamt door eenen heyligen
brand tot u.

Gebed tot de Voorbereydinge.

Maakt een Kruys / zegt : Komt! ó
H. Geest! enz.

A Zoo ik niet wete / of ik in myne
uyterste den tijd zal hebben en de ken-
nisse om my te bereyden tot de dood /

O Jesus! dat uwe Dood gebenedyde myne Dood, en ge zal gebenedy
zes. Een onnoozelen en onschuldigen Heer sterft, om den schuldigen en
pfligigen mensch te berlossen. O hefie! gedogt o Jesus! dat ik anker
aen uwe Wonden en aen uw Leruyd, want ik zie het tempeest der bekos-
ringen opreppen, bekoringen van wanhope, onzeloosigheid, onberudigheid en
winden van bermeidheid, helpt my, ge zet den vriend in den nood, met u
gewapend en aen u geankerd, zal ik niet breezen het heyligste der helle,
maek my berheugen in Jesus myne zaligheid.

Godt H. Geest! hebt medelyden met
my / versterkt my tegen de breeze des
doods met de gaewe der sterfte / om te
overwinnen den heiligen Geest; geest my
het buer uwer liefde / en het water uwer
gratie.

Daer my openen de schatten van uwe
bermhertigheid / want ik arm / dorstig en
houd den.

Maria! die tegenwoordig zijt geweest
in de dood van uwen lieben Zoon op den
Berg van Kalvariën / werst ook tegen-
woordig in de myne : beschermt my tegen
den vyand / en in dood's-nood ontfangt
my in uwen gebenedyden schoot. Gedooft
niet / dat erne ziele / die zoo dier staet
aen uwen Zoon / zoude verloren gaen.
Ik stelle de zaeken van myne zaligheid
onder uwe handen / mits Jesus my aen u
heeft bevolen / zeggende : Vrouwe, ziet

zoo bidde ik u / Heer / deze bereydinge te
aenbeiden voor de gene / die ik schuldig
ben op het eynde mijns levens. Amen.

O hemelichen Vader / gedenkt / dat gy
my geschapen hebt na uwe beeld en ge-
lukenisse / verlost hebt door het dierbaer
Blaed van uwen Zoon / en in het Doop-
sel geheyligt door uwen H. Geest. Gy al-
leen hebt magt over my / gy alleen kont
my zalig maeken door uwe grondelooze
bermhertigheid / op de welke ik geheel
berzoutue.

uwen Zoon; en ik verklaere / dat ik uwa
kind sterbe / en naer uwen Zoon / stelle
ik al myne hope op u : toont dan / dat gy
myne Moeder zijt / en daekt over my in
de ure des dood's klaerblinkende als de
morgen-sterre / aenbrennende den dag van
het eeuwig leven Jesus Christus.

Om Jesus wil toont / dat gy myne
Moeder zijt / en door uwe heylige dood
gebenedydt myne dood. Beschermt my te-
gen satan in myne dood / ontfangt my in
uwen gebenedyden schoot.

Ik bidde u, ó alderheyligste Maegd Maria!
deze bereydinge die ik nu maekte / te
willen voorstellen aen Godt / by gebrek
van de gene / die ik misschien niet en zal
konnen doen in mijn uysterste / en my
de gratie te verwerken van eene goede en
zalige dood.

Weest gegroet, Maria.

Dankzegginge. Bedankt / myne ziele /
den Heer / en gy schepsels maekt groot
den Heer.

Mijn leven / ja de eeuwigheid is te
loepnig / om u te bedanken van alle loel-
baeden / en om u te beninnen / mynen
Godt ik offere u op mynen vyden wil /
verstand en memorie / ontfangt in her-
kentenisse van uwe goedheid / mijn leven
als eenen slag-offer.

Verwekt een grondhertig Berouw.

Ik hebbe gezondigt / het is my leet / ik
hebbe u verholgd / ik bekenne schuld-
pligtig te zijn / en tot merktreken van myne
dwoesheid / aenbeide ik in den geest van
doetveidigheid / de pynen en de dood.

Ik wille gein vergeten zijn van de
mensen / om te hoeten de hoabeidye
van mijn leven; en versnaeden en ver-
laeten alle weireldsche goederen / om de
begeerlykheid myns vleesch.

Jesus! gy hebt u vermoeyt om my
te zoeken / gy hebt uwa bloed en leven
gegeven om my te koopn; aenziet de
weirde van uwe Wonden / en beziet of
uwen Vader niet volbaen is. Ach / de be-
taelinge obertzeft herre de schuld! behoed
dan eene ziele zoo teerlyk bemind! en zoo
dier betaelde.

Geestelyke Communie.

Wie zal my verzaeden met Jesus
Dierich en bronke maeken in zijn
H. Bloed : Ik wensche hertelyk deze Ceir-

O hemelichen Vader! be-sterkt ons met uwen H. Geest ten opzigt van
Jesus, op dat myn Besoof niet bezwike, myne Hope niet verdra-ke,
myne Liefde niet berflouwe, myne berduktigheid niet bermindere. O Godt
der berduktigheid! geft my heyligheyt tot het eynde om uwe glorie.

Het geestelyk H. Olyssel.

O Godt! die eertijds de Propheeten /
Koningen en Priesters gewijd hebt
met de zalvinge der H. Olie zalkt my

spaze ofte reys-behoefte / om te reuzen door
de woestynen van dit leven nae den hemel's-
berg Horeb. Komt / Heer Jesus, komt :
want myne ziele verlangt / ja vrand en
blamt tot u. Wanneer zult gy komen / och
wanneer! ik hongere en dorste nae u / gy
zijt het water des levens / de doofte peirle /
het fijn goud / het welk het hert doet ber-
kwaaken : gy zijt / o Arke des Verbonds!
die de duybelen berfchilt / hoe zoet is het
met Jesus nae het eeuwig leven te gaen.

Vernieuwinge van de plegtelyke Belofte
gedaen in het H. Doopsel.

Heer / ik bedanke u / dat gy my uyt-
gezogt hebt onder zoo vele men-
schen / om dat gy my tot het H. Doopsel
en Geloof hebt laeten komen. In dat zelue
Geloof aenbidde ik u / en beminne u
met alle mogelyke liefde; en ik verklaere
u / dat ik mijn woord houde / en ber-
nieuwe met volle zinnen en verstand
den eed van getrouwigheid aen uwe
Majesteit. Ik verzaeke en verloochene
satan met alle zyne werken en pomperyen.
Ik wille leven na Gods regel en wetten /
berfaepende alle de ingebingen van den
dubbel / de weireld en het vleesch. Ber-
nieukt / o Heer! in my de gratie en de
onnoozelheid des Doopsels / bevestigt het
gene gy in my gewerkt hebt / op dat ik
stervende / hoor u mag berfchynen met het
wit Wuyloft-kleed en vrandende Lampe.
Amen.

door uwen H. Geest met de Olie der ge-
nade / van vzeugd en van zaligheid; och!
bergeest my genabelijk al wat ik
gezondigt hebbe door de gepenzen ofte

genegentheid des herte / door myne lijf zinnen / het gezigt / het gehoor / den reuk / den smaak en het gevaelen; in den naam des **X** Vaders / zuyvert my meer en meer van de overblijfselen der zonden. Versterkt my tegen den schroom des doods en pinnen / tegen de bekoringen des duyvels / en tegen de kleynmoedigheid van de nature. Ver-nieuwt in my al wat door menschelike hooghheid bedorven / ofte door de schalk-heid van den duyvel geschonden is. Eendelijkt / keert af van my alle vyandijke magt / en zend my uwen Engel van vrede / die my in doods-nood vertroost en verhoert tot de hemelsche vreuht.

Onzen naesten woord door goede werken gestigt en verlicht. De vrandende kerse beteekent het licht van het Geloof, de opwaertz vlamrende Hope, en de vrandende hitte der Liefde. Ik neme deze vrandende lampe in myne hand / op dat / als mynen

Det hier eene eerlyke verbeteringe, wezende 'a abunda in uw hemde met eene kerse in de hand, voor een Crucifix. Met koorden van uw Agnus Dei, of de Scapulier aen den hals, in die gestelcnisse doet herstellinge van eere, die gy hebt door ongetrouwicheit en ongehoorzaemheid wederstaey.

O Jesus! ik ben plichtig van uw dood / gratie / o Heer! gratie en ontfangt het overig van mijn leven. Ik wille leven en sterben voor u.

Wy-water nemende / kont gy zeggen: Heer, besproeyt my met het water van uwe gratie en beschermt my tegen alle bekoringen. In den naam des Vaders, enz.

De geestelyke Dood.

Ik bedanke u / Heer / dat gy van de straffe der zonden / dat is de dood / gemaekt hebt een werksittuyg van de deugd en van verdiensten.

Wel aen / myne ziele / wel aen / laet

gewenschten Heer ten oordeel zal komen / ik hem gemoeten mag met alle zyne Heiligen / hebbende het onbedekt aede van onnoozelheid / om in te gaen tot het Wyaloft-veest des Lamg.

O eeuwigh licht / verlicht my / en bewaert my van de eeuwige duysternisse.

Ziet / daer is het Kruys des Heere / bligt vyanden. Weest gegzoet **H.** Kruys / myne eenige hope. Hoe minnelijkt hangt gy Christus, met opene armen en open hert / en met nedergeboogden hoofde / om den kruis te geven van vrede **O** Jesus! herbergt my in uw lief hert. **O** ziele! Jesus heeft u een opdragt gedaen van alle zyne verdiensten / hy heeft aen u overgesteld het regt tot den Hemel / ja tot alle zyne veroveringen. Zult gy nog t'reuren / myne liebe ziele? Ziet / uwe verlossinge en er-deel is nae-by / verheugt u in Christus, en kuypt in de opene Zyde.

ons aen de tweireld gekuypt zijn en met Christus sterben / wy zullen den Hemel erven. Laet ons bloot en naekt zijn van de genegentheden der schepselen en des eygen levens / want vreeslijkt is de gierigheid des levens. Doet ons sterben / om in te gaen de deure der onsterbelijchheid. Wat begeire ik nog op de aerde / als alleen Godt te bezitten. Wel aen / dat ik sterbe aen de aerde / om te leven voor Godt in den Hemel. Ik sterke in de velydenisse van uwen **H.** Naem: uwe barmhertigheid is my beter als duyzend levens. Ver-niekt al het gene in my overig is van den ouden Adam. Vader / in uw handen be-

velele ik mynen geest. Dat de handen / die my gemaekt hebben / my ontfangen.

O Jesus! ontfangt mynen geest / gy hebt wel op u myne zonden willen nemen.

Ontfangt my met opene armen.

O H. Geest! leyd myne ziele in vrede.

Zeniet my met Christus gestorben en begraven.

Het geestelyk Oordeel.

Wat eene venauldicheit en schaemte zal ik lyden / als ik zal moeten ver-

Ereed niet in het vordel met uwe slaede, o Heer! want allen lebenden zal niet geregtbeirdigt zen voor uw aenschey. Moet ik geoordeelt zen, beoordeelt my niet, maer behoed my door uwe goedheid. David kende Gods barmhertigheid, en daerom braegde hy gerechtigheid: oordeelt my en onderscheyd myne zaake, Heer, oordeelt my, maer stekt uw Bloed, Luyt en Dood tusschen myne ziele en uw vordel der genade en berkieginge.

De geestelyke Vonnissen.

Ik ben zoo zuyver niet / dat ik geen Va-gebuer behoeve. Daerom verwyze ik my tot eene voor-by gaende helle / daer geene lasteringen of verbloekingen zijn tegen Godt / maer alleen goddruygtige tzaenen. Laet ons dan den weedom niet weedom hoorkomen en lebende ter helle daelen / op dat wy 'er sterbende niet inhallen.

Vyduillig zal ik myne pinnen en dood aenbeirben en aen u mynen Regter op-draegen / ik eemen man de dood plichtig / vordelst my / o Heer! op dat ik niet zoude veeoordeelt worden van u / volgens uwe belofte. Ik verwyze my nu / om hier naer-maels niet verwezzen te worden.

Wascht my meer en meer / op dat den duyvel niet wots- getuyg zegge: Ik hebbe de overhand over hem gehad.

Den schikt des afgzonds doet my kuy-pen in uwe opene zyde / o Christus!

Heer / verlast my van de helle / want wie zal u daer beghen ofte loben? wat waete zoude het wezen in uw bloed? Ach

schynen voor uwe Dierschaere / en hooren: Geest Rekeninge. Ik zal niet een voor duyzend willen verantwoarden. Men zal zeggen: Ziet / daer is den mensch en zyne werken / hy heeft de schepsels voor den Schepper gestelt. Hy heeft my niet beleben / maer zig geschaemt in my / en van mijn Evangelie / my gekuypt / mynen Vader veragt / en mynen **H.** Geest bedroeft.

myne liebe ziele / ik ben verblijft in het gene my gezeyd is / wy zullen in het huyg des Heere gaen: ja / ik zal / indien het u belieft / ingaen in uw huyg / ik zal u daer aenbidben en uwen naam beghen.

Vlammende Herts-togten tot Godt.

Hoe zoet zijn uwe Tabernakelen / o Heer der Heer-kragten! myne ziele begeirt en bezuykt in de voozaelen des Heere.

Den visch smaekt zoo niet nae het wa-ter / nachte den hert nae de koele fonteyne / nogte het dorstig kind nae den drank / gelijkt my ziele dorst nae u. Wie zal my vleugelen geben om te vlieden en te ver-schynen voor uw aenschijn. Ach wanneer! Ik hoore u zeggen: Den Mensch zal my niet zien, en hier leven.

Wel aen / laet my sterben om u te zien / laet my u zien om te sterben. **O** zoete dood / hoe wy u spoed / nog komt gy te traeg nae mynen wensch. Ik wille niet onsterbelijkt zijn / nogte geene zkerheid van myne zaligheid / als uwe barmhertige goe-dertierendheid.

Ik wete op wie ik bezout hebbe / en ik ben zeker / want hy magtig is. Heer / ik begeire van u / toont my uw aenschyn

I Le sidde u, H. Michaël, en mynen Engel Bewaerder, Dit al te zeggen aen Godt uyt mynen naem, als ik zal schiepen van deze wereld en bezorgt my weemoedige zuchten tot berouw en liefde, om te komen in uw gezelschap.

Wie zoo handelt die mag zeggen : **W** o Dood ! waer is uwe straele en prikkel ! waer is uwe overwinninge en zegenspraek ? **o** Dood ! ik zal uwe dood wezen. Mynen Heer heeft uwen vergiftigen angel gebroken.

Heer Jesus, alles komt van u als het beginsel / en alles moet tot u keeren als tot zijn eynde. Ontfangt deze bereydinge in de bereyninge van d'ulve : ik bedanke uwe voorkomende gratiën in deze myne bereydinge tot de dood / de welke ik ootmoedelijck weder offere aen uwe Majesteyt met mijn hert / en alle de bewegingen des zels. Vermorlt (bidde ik u) mijn versternd hert / dat het smilte door het uwer uwer liefde en minne.

Gy gebied my / o Heer ! te waerken en te bidden / om niet verrast ofte verraden te worden / te schouwen de wellusten en hehoringen deser wereld / en te leven in den staet in den welken ik gein zoude sterben ; o Heer / geest my het gene gy gebied / wat gy wilt uwe slaue zal het doen / mijn hert is bereyd / mijn hert is bereyd.

Dit is de schole des doods / alwaer de doods-beenderen zijn de leeraers der Philosophie / aldus redenkaelende : Die op de dood wel perst / kan niet kwaelijck leven / en die wel leert kan niet kwaelijck sterben ; zoo dan / peyzen op de dood / is een voorbeeld om wel te leven en te sterben.

De ziekte is gemennelijck den voorlooper des doods / die niet tegenslaende / vele sterben haestelijck / en nog meer onhoorzienelijck / om dat voorgaens de menschen de

en ik zal zalig zijn / want gy zult my toonen alle goet. Het is den wensch van alle myne wenschen.

dood niet willen bezien ofte beoogen. **O** mensch ! weest gemeenzaem met de dood en de doode : wilt gy doctor worden in de christelyke Oeffeningen / peyst dan op de dood / deze is eenen goeden Leermester / wandelt gein op het Kerckhof / en vzeest de waermen niet die het lichaem knaegen / maer vzeest de ziele. Diert uwe uytvaert / en nood ter begaerbenisse uwe booze drijfren en herts-togten. Bereyd u eer de dood komt / gy zult niet vzezen als zy komt. Bereyd u als gy gezond zyt / want naer alle waerschynelijckheid / gy zult u niet wel konnen bereyden als gy zult dood-ziek zijn : De H. Gertrudis dede zoo alle jaeren eene getuggenisse aen Godt / als of zy in haer uysterste getoest had ; en Christus zeyde / dat hy haeren uystersten wil ofte getuggenisse aennam en keurde voor de ure haerer dood. **O** wat eene ruste voor een benauid hert : volgt haer naer / halt voor een Crucifix met eene vrandende liefde / en doet aldus uwe betugginge ofte uystersten wil.

Uystersten Wil.

I k N., armen zondaer / betugge voor Godt / dat ik geloove al het gene de H. Kerke geloofst / en dat ik begeire daer in te leven en te sterben / gewapent met de H. Sacramenten / in teeken van dien / Ik geloove in Godt den Vader, enz.

Doort / ik betugge dat gy zyt / o Godt / myne eenige hope / op wie ik steune / myne eenige liefde / die ik boven al beminne / uyt wiens liefde ik bergebe aen alle myne

byanden / en verzaeke alle de zonden des werelds / goedkeurende alle beugden. Ik verzaeke aen satan met alle zyne werken en pompernen. Ik danke u van alle uwe leedbarren / offerende my zelven tot uwe

meerdere eere en glorie / met volse overgebinge in uwe handen. Ik bereyninge mijn lyden en myne dood met die van Jesus mynen Middelaer / die roept : Vader, ik offere myn zelven voor hun.

E ik neme aen de Dood na zyn voorbeeld, uyt gevoorzamheid, in den geest van soetbeiridghed van myne zonden. Ja ik neme aen de Dood, om te herkennen uwe volse heerschapppe oer me, om te aenbieden uwe onsterfelykheid met alle uwe goddelike eegdommen, en om te berkegen al wat ik braege, zeggende : Onzen Vader, enz.

Eyndelijck ik betugge / dat ik aenbidde de bevelen van uwe voorzienigheid / die gestelt heeft den dag en ure van myne dood : en ik aenroep met alle verbiedinge Jesus, Maria, Joseph, voor alsdan / om de gegebene Afsaeten te winnen. Dit is mynen uystersten wil / die ik goedkeure voor de ure myner dood ; en zoo ik door geweld der pynen / bekoringen ofte anderzins ict zeyde / peyde ofte dede tegen deze myne betuggenissen / (het welck Godt verhoerde) ik herroep het van nu af / en bidde Godt het zelve te houden als niet gezeyd / niet gepeyst / en niet gedaen.

Ik geve u ziele en lichaem voor myne gifte tusschen de levende, Heer, bevestigt het gene gy in ons gewerkt hebt. Onze volmaektheid is / bereyd te zijn terstond te sterben. Daerom doet alle jaeren eene algemeyne biegt / als of het de laetste waer / macht uwen uystersten wil / herleest hem alle maenden / biegt / communiceert / sterft geestelijck / ontfangt de heylige Zalvinge / aldus biddende : o Godt ! die de Priesters en de Koningen zalt met de Zalvinge der Olie / zalt my door uwen H. Geest met de Olie van genade / van vzeugd en van zaligheid / en vergeeft my al het gene ik gezondigt hebbe door gepeyzen / genegentheden des herts / en door de by

zinnen : het gezigt / het gehoor / den reuk / den smaek en het gebaelen.

Bereyd u alle abonden ter dood en lid. Gebaen hebbende uw avond-gebed / zult lezen met open rimen de zelve woorden / die den Heer spreck al sterbende.

1. Vader vergeest het hun, want zy weten niet wat zy doen.
2. Heden zult gy met my in het Paradys zyn.
3. Vrouwe, ziet uwen Zoon, Zoon, ziet uwe Moeder.
4. Mynen Godt, mynen Godt, waerom hebt gy my verlaeten ?
5. Ik hebbe dorst.
6. Het is al volbragt.
7. Vader, in uwe handen bevele ik mynen geest.

Als gy te bedde gaet / peyst dat gy in een graf tzeed : die dood is eenen langen slaep / want den slaep is eene korte dood / en sterft dan eer gy sterft want alle hoosten worden gelcerd door de oeffeningen / versterft u / en verwojst u hier / zoo moet gy de uysterste niet vzezen.

Maekt uwen uystersten wil in staet van gracie / zonder hoosdigheid / zonder zinnelijckheid / alles na Godt en de reden / zoo zult gy Godt bejaegen / en de menschen zeer stigten. Doort uwe giften en bezetten zullen zeer verdienstig zijn. Christus

is het Afbeeldsel van een heylig leven en
eene heylige dood: bulgt hem naer. Den roodbeirwigen schoot van Maria is
den troost der ziele.

Het is met droebige traenen te beweenen, dat het berliestigste werk het
gene eenen mensch kan doen, als het sterben, zoo kwalijk gevoelt word
van vele Christenen. De dood is eene openbaere berispinge, braekneminge en bes-
pdenisse van onze wederspanninghe en zonden: de dood is eene openbaere heer-
lyke herstellinge van de Liefde Gods. Laet ons dan sterben upt gehoorzaam-
heyd in den geest van dootbeirdigheyd, en bereenigen onze dood met die van Jesus,
en die te saemen tot eene Offerande opdraegen aen Godt den Wader.

VERZUGTINGE.

O Eeuwighyde, o eeuwighyde! hoe zel-
den zyt gy in de gedagten der men-
schen! hoe zelden! ik peyze millioenen
jaeren, ik peyze honderd millioenen, ik
peyze zoo vele jaeren, als 'er geschaepene
dingen zyn, en ik hebbe maer het be-
ginsel, Godt zelf ziet den laetsten dag van
de eeuwighyde niet. O zalige eeuwighyde!
hoe wenschelyk zyt gy! O vermaledyde
eeuwighyde! hoe vervaerlyk zyt gy! O eeu-
wighyde! hoe vele blinde hebt gy verlicht,
hoe vele versteende en verdolde zondaers
hebt gy bekeert.

De eeuwighyde hangt aen de dood, de
dood aen het leven, en het leven aen eenen
oogenblik.

'K en pass', o Heer! op geen verdriet,
Wanneer gy maer uw regt geniet.

Ik wille niet zeggen / dat gy in het ster-
ven moet hebben de blijdschap der Mar-
telaren; maer dat wy moeten zachten
en bidden / om de gesteltenisse te hebben
van byzinnig te sterben upt gehoorzaam-
heyd tot Godt.

O Godt! Abraham offerde u zynen liefsten
Isaac, en Abel zyn beste Vee, en ik offere
u ook myn liefste en myn beste, dat is
myn leven.

Het is menschelyk de dood te hreezen /
maer zig te kwellen met hreeze / is dom-
heyd. Werst niet beangst voor uwe ziele /
want beangstheyd is vol twijfelinghe en
mishandelen. Christus is menschelyk gewor-
den en gestorven / om ons berlychtig te
maeken van zyn goddelijk leven / en op dat
hy zoude verlossen alle die beangst waeren
door de hreeze des doods / en om den
duyvel te vernielen / die heerschappye des
doods had als ernnen keul ober den mis-
daedigen.

Den H. Bernardus hefordt zynde / zynde
aen satan: Den Heer behoort aen Jesus toe
uyt twee titels, te weten: als Godt en als
Mensch. Hy is te hreden met den eersten
titel / en hy laet my den tweeden / waer
mede ik den Hemel verwagte. Ontfangt
in tijds godzuchtigheyt de heylige Sacra-
menten: want het is troostelyk met het
eentwylig leven te gaen nae de blide eentwylig-
heyd: tot spijt van den duyvel saten / de
helle en de dood.

Het H. Olyffel vergeest de vergetene
dood-zonde / en de dagelykische zonden /
vermindert onze bekoringen / vermeer-
dert de gratien en maekt den mensch
bereyd / om regt op regt aen de omhel-
zingen te ontfangen van zynen Schep-
per met den heyligen kus. Vervolgens

danst Godt / en hebt goede gevoelens
van zyne goedheyt zonder eenige ontrus-
tinge / schoon u nog eenige zonden te voor
kwamen.

En lueest niet zattelijst bezorgt voor uwe
begraevenisse / op dat de ydelheyt niet leve
naer uwe dood. Hy is wel begraeven en
gebalsem / die de veugd gebalsem heeft.

Ach! hoe diebaer is de dood der Zegbeirdige, hoe schoon voor de oogen der
Apeere! laet ons leven het leven der Zegbeirdige, om te sterben de dood
der Zegbeirdige. Laet ons loopen met spoed nae de brenyde Lieve,
want het alderkwadste is de dood der zondaerey. Ach! wie kan begrepen wat
schroom het is te hooren: Gaet van my vermaledyde in het eeuwige
vuur! enz. en word berlyt, geoordeelt en berwoey. O Mensch! peyft'er
wel op, ik zegge het duzend-maek, peyft'er in tyde op.

Bezoekt geirn de Zieken / want Godt
beloest aen zulke den Hemel: Matth. 25.
Komt gebenedyde myns Vaders, bezit het
Ryk, het gene voor u bereyd is: Ik was
krank, en gy hebt my bezogt. Wat zal
hy dan geben aen die hun troosten / en
helpen na ziele en lichaem.

Regels voor die de Zieken bystaen.

Voor al bezorgt den Zieken eenen
Biegt-Vader: hier in zyn vele men-
schen te traeg / met onherstellijst verlies
der zielen.

2. Verroep hem tot verduyldigheyt /
toonende een Crucifix / zeggende / dat hy
de pynen en de bittere medernye zoude
offeren voor zyne zonden / aldus: o Jesus!
ik verdeenige myn lyden met uw lyden, voor
u wille ik leven en sterven. Verwekt met
hem eenige schoone gebeden tot een vol-
maekt berout en overgebinge zyns zelfs /
Geloof / Hope en Liefde. Hebt ter hand
Wyl-water en de gewyde Kreisse. Zegt /
wierpende Wy-water: o Jesus, Maria, Jo-
seph! staet hem (haer) by in den naem
des Vaders en des Zoons, enz. Vermaent
hun de Afaeten te verdienen / Misse te
doen in het leven / om de gaue der sterfte

te bekomen van den H. Geest / en aelmoes-
sen te geben na staet. Doet voor hun
bidden in het gemeyn en in het bezonder:
wagt u van te lunde te spreken / en van
al het gene den Zieken moigt vergzammen
ofte ontrusten door weireldijche bekomme-
ringen.

Als iemand valt in eene kwalykte, ofte in
eenige haestige dood.

Roep op staenden hoet den Biegt-
Vader / op dat hy mag de Absolutie
ontfangen / al valt hy duyten verstand eer
den Biegt-vader komt.

2. Verwekt hem tot een volmaekt be-
roude en opregte liefde tot Godt / aldus:
Mynen Heer / mynen Godt / om de liefde
van u / myne zonden zyn my leet / lueest
my genadig / want ik u verminne in der
eeuwighyde.

3. Ofte wel o Jesus! o Maria! staet
my by; ofte wel: ik hebbe gezondigt / het
is my leet / o Jesus! die ik uyt gantscher
hert verminne.

4. Dat hy zyne handen vergebe ter
liefde Gods: want die vergeest zal verge-
ben worden.

5. Dat hy sterbelijst berzouwt op de
bermhertigheyt van Godt en de verdiensten

van Christus : want de hope verrijgt al het gene de liefde verdient. Wenmerkt dit wel / en leert een ander : want daer door kan eene ziele zalig worden / die anders zoude verloren gaen.

Ⓞ Jesus! door uwe dood zegent myne dood : want ik wille voor u leven en ster-ven.

6. Als de dood meer naekt / neemt het Crucifix / de gewyde Keirse en Wyn-water Wenmoedigt den zieken met heylige woorden zonder groot gerugt.

Zegt hem : N. en twyfelt noyt aen uw Geloof ofte aen uwe zaligheyd : kwamen u te vooren in uw uiterste eenige vergetene dood-zonden, hopt sterk tot'er dood toe. Aenroept Jesus, Maria, met een standvastig hert.

Aenmerkt. Wese vrouwen en kinderen ziene hunnen vriend sterben, roepen, Ahuzken en jammeren, en alzoo beschinderen en bedroeven ze den sterbendey. Sacrom moeten ze bereiken ofte hem kloekmoediglyk bestaen met bidden voor het Crucifix, werpende dikwils Wyn-water op het bedde, en zeggende : Ⓞ Jesus! Maria staet den zieken by. Onzen Vader, enz.

In het scheidyden der Ziele.

JESUS ! JESUS ! JESUS ! Heer in uwe handen bevele ik mynen geest. O H. Geest ! versterkt my in deze ure, op dat ik ster-vende u beminne, en u beminnde sterve.

Als de Ziele gescheidyden is, zegt :

Zomt ter hulpe Gods lieve Heyligen, komt te genoeft Engelen des Heere, om zyne (haere) ziele op te nemen en te stellen in de tegenwoordigheyd des Alderhoogsten.

Ⓞ Christus, die u geroepen heeft / moet u ontfangen / en de Engelen moeten u gelenden tot den schoot van Abraham :

Komt, spiegelt u onsterfelyke menschen, ziet dezen Dooden, die ge ontfangt wel te passe gezien hebt, is nu gestorven : het bonnik van zen

Teest de aanbiddinge.

Reyst, Ⓞ Christene Ziele! uyt deze weireld in den naem des Vaders, die u geschaepen heeft, in den naem Jesus, die u verlost heeft, in den naem des H. Geests, die u ingestort is.

Heden zy uwe plaetse in vrede, en uwe wooninge in het heylig Sion.

Herleest de Titanie / den uitersten wil / het Lyden ons Heere / de acten / zoo dikwils als u dunkt noobig te zijn.

O Maria! Moeder der Genade, Moeder der Bermhertigheyd, beschermt ons van vyand, en ontfangt ons in de ure onzer dood.

O H. Michaël! staet ons by met den Engel Bewaerder.

offerende uwe ziele in de tegenwoordigheyd des Alderhoogsten.

Ⓞ Heer / geest hem (haer) de eentuige ruste / en het altijd-duerende licht moet hem (haer) verlichten / offerende in de tegenwoordigheyd des alderheyligsten.

Heer / ontfermt u onzer / Christus, ontfermt u onzer. Onzen Vader / enz.

Heer / wy bevelen u de ziele van N., op dat hy (zy) de weireld gestorben zijnde / by u mag leven : en het gene hy (zy) door de krankheyd van den menschelijken handel misdaen heeft / wilt het door uwe bermhertige genade afwassen / door Christus onzen Heer.

eeuwig geluk ofte ongeluk is nu gestreken, hy heeft een ~~Ik~~ gewonnen ofte verlore. Ach dat hy mogt wederom komen! want wondere zaken zoude hy ons beschaffen, wat leven en wat bereidigheyd zoude hy niet aennemen! Maar neen, hy heeft zyne rolle gespeelt, en wy spelen de onze. Lei'ce wel op, zoo ge ik wat ik spreekt den duivel zal met u spotten zoo haest als ge dood zyt, en zeggen : ziet den mensch, beziet dezen bermaledden, die Godt niet geseelt en heeft bove zynen hester, maer zig berpelt heeft in de bergankelike zaken.

Eene devote Meditatie op de glorie en de blydschap der Heyligen in den Hemel, om geirn te sterben.

Peyst ten 1. dat den Apostel Paulus zegt : Nogte ooge en heeft gezien, nogte oore heeft gehoort, nogte het is oyt gedaelt in het hert van den mensch, het gene Godt bereyd heeft voor die hem beminnen. Maer wat heeft Godt bereyd voor zyne vrienden? Doorwaer geen goud / zilber / kostelyste gesternten / of eenig bergankelijc goed; maer zig zelven / dat eeuwig goed. Ik zal uwen loon zyn, zeyde Godt tegen Abraham. Hy konde ons niet beter / nogte voordeeltiger geven : want in hem hebben wy al het gene wy begeiren ofte konnen bedenken.

Ⓞ Ten 2. peyst / wat groote blydschap en genoege dat het is / altijd te aenschouwen de H. Ouytuidigheyd / die zoo schoon is om zien : waer't dat zy haer toonde aen eene verdoemde ziele / gelijck zy haer toont in den Hemel / zy zoude op dien zelven tijdt ontslaegen zijn van al haer lyden en pynen.

Ⓞ Ten 3. overdenkt / wat eene blydheid en blydschap dat het is / te zien alle de Choorren der Engelen / die zoo schoon zijn en klaerblykende / dat hunne natuerlyke schoonheyd te troben gaet die van onze zielen / en hun licht het licht van de Sonne.

Ⓞ Ten 4. denkt / wat eene blydschap dat het is te zien de Moeder Gods Maria, Koninginne des Hemels. Al waeren alle blydschappen van deze weireld by-een verzameld / zy zouden niet te geliken zijn by de minste blydschap / die den mensch heeft van de tegenwoordigheyd van de Moeder Gods alleen; nochtans is die niet te geliken by het aenschouwen der glorieuse menschelikhed van Christus Jesus, en die beide zijn niet by het aenschouwen der Godheyd.

Ⓞ Ten 5. Doegt by dit het aenschouwen van alle die zalige Zielen / Patriarchen / Propheten / Apostelen / Martelaeren / Belyders / Maegden / Moniken / enz. Ach wat eene blydheid zal het zijn / met zulke een edel gezelschap te zijn en te blyben. O Blydschap! (roept Augustinus) Godt te aenschouwen, die hem verlost heeft, die hem tot de glorie gebracht heeft. Overal is vreugd, overal is blydschap! Den H. Franciscus van Assisien, als hy maer rypelijc en dagt op de blydschap en Glorie des Hemels / hy viel idere reyse in onmacht ter aerde : het zelve geschiedde aen den zaligen Egidius zynen medegezel. Ⓞ blydschap! om de welcke den H. Dominicus zijn lichaem alle nachten klastijde met zere ketenen tot den bloede / en om de welcke den H. Franciscus zijn vleesch geduerig pynigde men haire klederen.

DEze bregd en blydschap is zoo groot, dat waer het mogelk wy dat gesykte dypzend dooden sterben, ofte dypzend jaeren Godt dienden, om de bregden en blydschap alleen eenen dag te genieten, zoo en zoude alle die dooden en dienften niet te bergelken zyn by de groote blydschap van eenen dag alleen. Ja alhoewel dat wy van het beginsel des werelcke geleiden hadden de pynen van alle de Marielacrey. Godt zoude ons daer hoor oberbloedelyk bergelken, waer dat hy ons hoor eenen voegenklik het zien zyn goddelyk menschen.

Redenen om de welke eenen Regtveirdigen mensch geirn en blyde behoort te sterven.

Eerste reden. Oost / west / t'huys best. Zoo dan / verlangte nae het hemelsch huys: want de dood een eynde des lydens en der gebaeren is / en eenen ingang tot de eeuwighe glorie. Een vogelken / als de knip geopent word / en eenen lecuta / als de deure ontflaten word / spijngen daer uyt / en eene zwaene zingt haar haere dood: zoo ook / zijt gerust van hert / verblid u als uwe verlossinge is naekende.

Tweede reden. Een en arbejder / die zijn brood in het zweet zijns aenzigtz moet winnen / haekt nae den avond / om te mogen rusten en loon te ontfangen: die ober zee haeren haeken nae de haeken. De dood is een eene gerustige ziele bezen avond eene haeve / zy is een eynde des arbejds: daerom zijt blyde / als de zelve u by en na is.

Zodaenig hebben geweest vele heyligen, onder andere den H. Godefridus, die zeyde: Godt gabe, dat de ure kwam, op de welke wy van hier zullen berrekken.

Eenen ligen en goeden middel tot eene goede Dood.

Is behoort te zyn tot den lydenden Jesus en de medelydende Moeder / met

Derde reden. Overlegt hoe verdrietig dat dit leven is: wat kuyssen / kwellingen / benauwdheden / en sonderlinge wat groote gebaeren der zielen dat'er zyn in de wereld; daerom / wy behooren te haeken en te dorsten nae de dood om te mogen komen tot ons hemelsch vaderland / daer geene gebaeren / zungen / nogte weenen meer wezen zullen. Daerom / den H. vader Dominicus swaert nae de dood / gelijkt den hert nae de fonteyne der wateren. Gehallen zijnde kuyten zyne wete / in de handen van de moordenaren / wierd hy van humlieden gebaert / of hy niet hreelde? Hy antwoorde / neen / want wy is zeer zoet hoor Christus te lyden en te sterben. Als agte hoor my mynen sterfdag anderz niet te wezen / als eenen dag van gratie en barmhertigheyt. De H. Theresia als zy hoorde de ure slaen / zoo zeyde zy elke reuze: Schept moed / myne ziele gy zijt nu eene ure naeder aen ulven beminden / die gy eeuwiglyk zult aenschouwen.

eene medelydende affectie. Hebt gy veel kwaed gebaen en veel goet bezuynt / werpt u in de wonde en Wloed van Jesus, zeggende met een manhaftig ge-

moed: mynen Godt / mynen Al / ik hope door uwe onbepaelde / onvergelyke en goddelijke barmhertigheyt eeuwig zalig te zyn. Deze hope rust in mynen boezem / en zal rusten tot'er dood toe / al sloeg gy my dood / want gy bemint wy met eene eeuwighe liefde.

De Zieken moeten standvastig zyn en volherdig in het Geloof, Hope, Liefde, en Verduidigheyt tot'er dood.

Wien konnen zonder zweet Martelaeren wezen / zegt den H. Gregorius, is 't dat wy de verduidigheyt in ons gemoed waeragtiglyk bewaeren. De lijdzameheyt is ulieden noodig / om Gods belaste te behaeren / zegt den H. Paulus: daerom doet den duyvel zijn best om onze verduidigheyt te benemen / en ons alzo te berooven van het goet gebaen / het

gene wy van Godt moeten hebben / en het regt Geloof / Hope / Liefde en verduidigheyt / zonder de welke onmogelyk is zalig te worden. De kennisse van ons zelve baert ootmoedigheyt en verduidigheyt: want zy verbaent / dat wy maer aschen en aeg der wormen zyn / onweirdig aller gratie / bekwaem tot het kwaed / onbekwaem tot het goet / dienende tot de zaligheyt: hebbende de harteyt in het verstant / de boosheyt in den wil / de krankheyt en eene dylboudige vergeetlykheyt in het lijf. De kennisse van Godt veroorzaekt in ons een liefdelijk betrouwen en eene getrouwe liefde tot Godt / waer door wy worden eenen geest met hem / zoo vast geankert en vereenigt / dat'er geene bekoeringen ons en scheidt. De lijdzameheyt is ons zelve noodig / om die te lezen ofte te hooren lezen.

De Ouders moeten planten en drukken in het hert der kinderen de liefde tot het heyl. Sen swaegen Koning Avenner wilde niet dat men van pynen ofte droefheyt zoude bermaenen by zinen zoon Josaphat; maer den wyzen en heyligen Barlaam dede contrarie, en maekte van Josaphat eenen heyligen. Het is schande hoor eenen Christenen, een delicaet en gemakkelijck siddaet te zyn onder een hoofd met eene doornige kroone gefuld. Maer uyt komt het dat'er zoo vele zonden in ons Christendom oberbloeyen? Jalks komt, dat wy niet willen heyl.

Dankt Godt / dat gy de eere hebt hier hoor hem te lyden. Hy zult naermaeis die eere noyt meer hebben. Deemt hier uwe vagebuer / den Hemel zal ulieden hoigen.

Godt verlaet u / en haet u / zegt den duyvel / om u wanhopig te maeken; maer zegt gy / Godt heeft my lief / want hy bezoekt en kaskyd my / geheyligt is zynen Naem. Al sloeg hy my dood / ik zal in hem hopen: hy bemint my met eene eeuwighe goddelijke en onvergelyke liefde.

Oit is mynen troost / o Heer! dat gy

plaegende niet en spaert. Geest my hier verduidigheyt / hier naer de gelukzaligheyt.

Als gy groote pyn hebt / weest / dat de meeste heyligen de meeste geleiden hebben: daerom verblid u / dat gy in het lot der heyligen geropen zijt. O Christus! ik bedanke u, voor alle myne pynen, ik vereenige die met de uwe. Als den duyvel u zonde voorhouden de grootheyt ofte menigvuldigheyt uwer zonden / ofte eenige verborgene openbaeren / die noyt in den

zin gekomen zijn. Wilt niet tzeuren ofte wanhoopen / want Gods barmhertigheyt gaet ulve boosheyt te boven; zoo haest den mensch zigt en waeragtige boetvaardigheyt daer / zoo dapper vergeeft hem Godt alle zyne zonden / ook onbekende / geene uytgenomen. Magtans hebbende de spraeke en eenen Biegt-bader ter hand / zult biechten de zonden die gy wetens niet gebiegt hebt. Maer liggende in ulve uiterste zonder taete ofte Biegt-bader / en kreest niet beroerd / denkt dat Godt al vergeeft het gene gy niet en weet. Weest dan niet klegmoedig / ongerust ofte wanhoopig. Aen / neen / rust in Godt.

Nota. De groote heere van Gods oordeelen is goed voor dertele menschen; maer niet geraedig voor den zieken / die zoo krank is: want zy belet de daeden van Hope en Liefde tot Godt / die zoo groote lijfs noodig zijn aen den sterbenden. Hebt dan gebaelen van Godt in goedheyt. Denkt dat ulwen Hemelichen Vader vol zoetigheyt / vriendelijchheyt en minnelijchheyt is / om ulve ziele te behaeden en niet te verdoemen. Outhoud dit wel.

Als de pyne lang duert / zegt: N. het lyden is hier wegnig / het verlyden eeuwig. Wijffelt noyt aen ulve Geloof ofte aen ulve zaligheyt door Christus: hemint Godt / en bid tot'er daer / ter liefde Gods.

De Priesteren, zende onge wackere ofte senieffen, moeien met de trompetten hanner stemme waerschouwen, dat het zwerd des droefheids komt, om het zelve te ontfugten. Zy moeten als Middelaers, staende tusschen de lebende en doode, (als Aaron) Wiffen doen en Godt Sacrificien opofferen, om hem te verzoecken. Se gramscap Gods word gebroken door de gebeden der Heerlijg.

De kragt van de vrome Hope.

I zal hem verlossen en verheerlijken / (zegt Godt) om dat hy in my gehoort

Zoo aen ulv lyden nog iet ontbreekt / dat zal door het Lyden van Christus verhoort worden. Jesus staet aen de deure om u de kroone te geven als zy volmaekt zal zyn. Weest byom / blyde / zingt Alleluia en loft Godt met tzeugd.

Pratyke in den gemeynen nood.

Wat moeten wy doen in den tyd van oorlog ofte gemeyne ellende? Den gemeynen nood moet verzeven worden door gemeyne hulpe. Wy moeten alle gelijck tot Godt roepen en boetvaardigheyt doen / dat is ons geleerd in de oude en nieuwe Wet. Wy moeten belofte doen aen den Heer en die volbrengen; by voorbeeld: agterlaeten eenige soorten van ydele moeden ofte manieren / mascaraden / avondspeelen / enz. / die contzarte zijn aen den geest van het Christendom. Wy moeten goede soldaeten worden van Christus, de zonden behegten en de publieke zondaren door hoorderlyke berispingen vermaenen / voortstaende met iher Gods glorie. Aber is soldaet / zegt Tertulianus.

Ach! dat wy wulden het kwaed beletten / wy zonden van de aerdsche helle een aerdsch paradijs maken. Maer vele roepen met den booszen Cain: Ben ik den bewaerder van mynen Broeder? Ja Godt heeft u beboven ulwen ebenaesten gaede te slaen.

heest. O zoete reden! o gemakkelyke / maer kragtige oorzaeke? Voorwaer de barmhertigheyt zal den hopen den omringelen

en hem vermaeken. Wel aen / hebt het zoutwen in den Heer: En steunt niet op ulve voorzigtigheyt / gebent hem in alle ulve wegen en hy zal ulve gangen bestieren.

Van de ongeloovigheyt der mensehen.

Alle plaegen en kwaele (de zonne uytgenomen) komen door Gods schikkinge. Daer valt niet een blad van de boomen / niet een hair van ons hoofd / zonder de voorzienigheyt Gods / het is een poynt van het Geloof. Deze oorlog en overbloed van wateren en aerdbeligen komen van Godt / die vergramt zijnde door onze

zonden / donbert en dreugt mit te blifscemen op onzen kop de uiterste pynen / t en zy wy waeren en ons bekerren. De goedheyt van Godt vermaent ons te ontblugten zyne plaegen / met te blugten tot beternisse van ons leven. En wilt niet ongeloovig wezen / zeggende: Het kwaed zal over ons niet komen, de Propheten hebben in den wind gesproken. Men zoude zeggen / zy zullen het gelooven als zy het zien; maer neen: Jeremias zegt Kap. 5. Gy hebt hun gegeesselt en zy hebben niet willen gelooven, toeeggende de ongehalten aen de kwaede wenschen / planeten ofte fortune.

Verzoekt eenen edelen moed zonder de minste wantrouwicheyt sopt tegen de Hope: zegt aen ulve Medebroeders: Nu, komt, laet ons gaen met betrouwen tot den troon der goddelijcke genade, in dezen tyd van oorlog; van aerdbelinge, onwedder en overbloed van wateren, enz. Het zal ons noyt berisootey. Deze oeffeninge is ons geleerd: zoo in het oud als in het nieuw Testament.

Moysses is de verzoeninge des volks geworden in den tyd van Gods gramscap / biddende met opgehevene handen in het gebed tegen de Amaleiten. Terwylen dat Samuël zyne offerande opofferde / Godt versloeg de Philistynen met hagel-steenen. David verslaet Goliath in den naem des Heere.

Judith, versterkt met vasten / gewapent met gebeden / onthoofd Holofernes en verlost de stad Bethulien / die tot de klegne kinderen toe had doen bidden.

Wintve word behouden door den Koning Sardanapalus, en door de boetvaardigheyt van zyne onderzaeten.

Daniël pynigt zig / en roept: Wy hebben gezondigt met onze Voor-vaders, enz. en hy word verhoort. Daarwaer eenen alversterkten toren / den eenen hoeder helpende den anderen.

Onias en Jeremias, beminderen der kroederen / biddende zeer voor Gods Volk / verkwerven vele victorien. Ik gae voor-by den Koning Asa; die tien hondert duyzend Mooren versloeg met vijfen-tachtentig duyzend mannen. Ezechias, aen wie Godt eenen Engel zond / die daad sloeg hondert en vijfen-tachtentig duyzend in het leger van Senacherib. De Machabeen en duyzende andere. Gaet van geslacht tot geslacht; want alle die in Godt hopen / worden niet gekrenkt. Wie zal uytsprecken de magt des Heere? Welijden den Heer / want hy is goed / zyne barmhertigheyt is in der eeuwigheyt.

De Heiligen van het nieuw Testament hebben den zelve weg ingegaen / zy hebben meer gezeden met het gebed / als met het zwerd: De sterkte is uyt den Hemel. 1. MACHAB. 3.

Constantinus, Theodosius, den jongen / Honorius, Ferdinandus, den H. Henricus, Keyzer en Hertog van Syceren en vele andere hebben hunne sterkte gehaelt uit 's Hemels Wapenhuys : ja / de bezwoene Elementen hebben hun in slag-orde gesteld voor hun. Als gae voor by den H. Ludovicus, Carolus Magnus en ontastlyke Campioenen / hangende nigne knien met eerbiedigheid voor de Laurieren van deze hrome Heiden / om te verwonderen de H. Clara, die met heylige traenen aldus aensprekt Het H. Sacrament : Heer, levert de zielen niet die u belyden, in de handen der beesten ; maer bewaert uwe Dienaeresse, die gy

Gheel Franken, door de Aerdsebinge, meynende dat Godt bergramd is door onze zonden, zweiven af de ydelheden, zottigheden, mommergen, enz. Soet boeheidigheid, waerbovende zyne Speghelheid Clemens den IX, Paus, die als Eliachim roept tot ons alle : Weet, dat den Heer, U-L. zal verhoeden, is 't dat gy blyvende verblyft in het vasten en bidden. *Judith. 4.*

De Bisschoppen stellen in gemeene Gebeden met 40 dagen Afsaet / de Priesters liggen voor het Tabernakel en roepen :
Wyze : O Salutaris Hostia.

1.
O zalig' Offerande zoet,
Die 's Hemels poorten open doet,
Den kryg verdrukt ons t'allen kant,
Ons vroomheyd geeft en reykt de hand.

2.
Den Heer Dryvuldig en ook een
Zy eeuwig lof en eer alleen.
Die ons in het Vaderland al geeft,
Het leven, 't geen geen eynd en heeft.
Wel aen / doet ook uwe plicht / roept :
Spaert ons, Heer, spaert ons, en is 't dat
onze boosheden tegen ons opreyzen, doet
ons genade, om de glorie van uwen Naem.
Ofte zegt : Wel aen, ó Koning der glorie!
Christus, komt onzen Koning en zyn Volk

verlost hebt met uw dierbaer Bloed. In dit gebed wierd deze stemme gehoord : Ik zal ulieden altyd bewaeren. O almagende gebied ! De Sarazunen / die onder bevel van Fredericus, Italiën verwoesten / Spoleta kerooft hadden en nu waeren op de wueren des Kloosters en vesten van Assisiën / warden verschrikt en afgedreven. Men bereyd ten oorlog het zweird, maer den Heer Geest Victorie.

Den tijd en het papier zoude my ontzeken / dat ik wilde vertellen de daeden van den H. Jacobus, van den H. Gregorius Taumaturgus met zyne Diaken / enz.

te hulpe, die gy met uw dierbaer Bloed verlost hebt.
Schoonen vond en lichten middel om geestelyk te vegten tegen onze vyanden, nemende zynen toevlugt tot zynen heyligen Engel Bewaerder en tot de zielen des Vagevuers.

Hoe menige worden'er alle dagen geholpen uit hunnen nood / aenroepende de hulpe der Geloovige Zielen. Daerom leest alle dagen voor de Zielen vijf Onzen Vader en vijf Weest gegroet / gelijk Joannes de Alverna gedaen heeft / en Alexius de Salo, die wonderen welbaeden ontfangen hebben van de Zielkens / lezende voor hun met wyterefite ermen vijf Onzen Vader en vijf Weest gegroet. Doet dat ook alle dagen.

Gy weet hoe de Zielkens hebben te weide gekomen / om Eusebius, Hertog van

Sardiniën hunnen weldoender te helpen tegen Ostorgius, Prins van Siciliën.

Ook zult gy lezen alle dagen voor het welbaeren des Lands het Kroonjen van Maria. het is eene Engelsche Debotie / gy wint daer mede 40 dagen Afsaet / en verdient eene zalige dood voor u. Dit Kroonjen bestaet in dzy onzen Vader en tmaels Weest gegroet. Wat eene hulpe zullen wy van de Engelen hebben tegen onze vyanden : door de Engelsche Debotie zond Godt zynen Engel / om den H. Petrus uit de gevangenisse te lossen / de Engelen vegten voor de goede Katholyke ; daerom de Machabeën hadden met traenen / dat Godt zoude zyne Engelen zenden tot hunne behoudenisse / roepende : Zend voor ons uwen goeden Engel, enz. Doortwaer eenen vasten en zekeren toevlugt. Het is onderbonden : volgt het nae zonder faelen ofte vergeten : daerom wat we ofte wat tijd gy de trompetten hoort klinken / ofte de benautdheyt ziet van ons volk / valt op uwe knien / ja op uwe aengezicht / stoet uwe hert gelijk water voor Godt / zeggende : Heer, bewaert ons Nederland, beheld het u, want gy zyt onzen toevlugt en kragt. Doortz leest vijf Pater noster en vijf Ave Maria of het Kroonjen van Maria, dat is dzy onzen Vader en tmaels Weest gegroet. De ketterz kennen de dootbele Debotie niet tot de Engelen en tot de Zielen des Dagebuers. Laet ons daer mede ons voordeel doen. Waer eynlaes / onze zonden baeren vele plaegen. Josue zeyde aen

Aengezien dat den Segtbeidigen zeven-mael mael dage valt, zoo houd ook Azeven statien dage om Godt te loben om met den Propheet David te mogen zeggen, zeven mael dage hebbe ik u, o Heer ! lof gezeyd.

Door eerst wakker zijnde / heft uwe hert tot Godt / en zegt : ó Jesus, Maria, Joseph, staet my op ! in den naem des Vaders / X en des Zoons / enz.

Acham en Elias aen Achab : gy hebt geheel Israël gestoort met uwe zonden.

Aenroept den Trooster den H. Geest.

WYZE : Veni Creator Spiritus.

1. **K**omt, Schepper, komt, ó Heylig Geest !

Bezoekt de herten minst en meest,
Komt, komt, vervolt met 's Hemels kragt,
Onz' Zielen door u voort gebragt.

2. Ontsteekt onz' zinnen door uw licht,
Onz' herten in uwe liefde sticht,
Den vyand verre van ons verdryft,
En geeft den peys die altyd blyft.

3. Lof zy aen u Vader geprezen,
Lof zy aen u Zone verzezen,
Lof zy den H. Geest u gezeyd,
Van nu tot in der eeuwigheyd.

Den gemeynen middel tegen alle plaegen en ellende is de gelijckvoornigheid van onzen wil met den Wil Gods. O myn hert ! volgt Godt, uwe Zon, als eene Zon-nehloeme.

De gloriouse Penitentie.

David roept Peccavi : ik hebbe gezondigt / kastijt my / ik hebbe het verdient / maer spaert mijn onnoozel volk. O wonder ! Godt neemt af zyne zonden / gebied aen den slaenden Engel op te houden en het zweird in de scheede te steken. O zegruppaelende penitentie.

Gebenedijdt zy de adershenligte Ombud-
dijghend van nu af tot in der eeuwigheid.
Gekleed zijnde / neemt wy-water en valt
op uwe knien / om Godt te aanbidden

en te danken. Doortz zult gy lezen utwe gewoonlyke gebeden met alle eerbiedinge en aendagtigheyd / niet rasselijc / want het is een gemeyn gebuyck de gewoonlyke devotie zoo haestig te doen / als of men een pak van zynen hals wierp. O liebzog van satan : sluytende / bzaegt de benedictie : Den Heere ontferme zig onzer, en gebenedyde ons. In den naem des Vaders & enz.

Wandelt in de tegenwoordigheyd van Godt / offert hem uwa zweet / den balsam uwer ziele / hy alleen kan 'er u de weirde af betaelen.

Begint den dag met versterkinge / laet niet bzaeg op te staen om den vaet ofte haude; maer pepst / dat 'er zoo vele heiligen opstaen in den middernagt.

2. Door en naer het ontbijt leest de Benedictie en de Gratie.

5. **H**alf naer-middag houd stilzwygentheyd gelyc half voor-middag : In de stilzwygentheyd en hope zal uwe sterkte wezen : Peest met uwen geest nae de Kerke om het Lof, zegt ofie zingt : O zalige offerande zoet! enz. Draegt de benedictie van het L. Sacrament, zegt : Wel aen, komt uwe Dienaeren ter hulpe, die gy met uw vierhaer Bloed berloft hebt, maakt zalsz uw volck en zegent uw erfdeel. Als gy in lyden ofte penen zyt, slyft aen Godt gerouw zonder bloeken, zweiren ofie tegenspreken, zegt : Den Naem des Heere zy gebenedyd; Deo gratias, gedankt zy Godt. Gy moet lezen het Levoonjen van Maria, beslaende in dry-mael Onzen Vader en waelsf-mael Meest gegroet.

6. Als gy uwa avond-mael houd / leest ter eere van de Menschwardinge byn Weest gegroet en de Benedictie / ook de Gratie gelyc 's middags / dat is het hemelsch Wancket : pepst op het Avond-mael des Hemels / de oeffeninge van 't gebed en de versterkinge zyn de twee vleugels om daer te vliegen / gaet inwaerts tot het hert / daer is Godt.

7. Eer gy slapen gaet / zult voort den

3. Half voor-middag daelbe den H. Geest over de Apostelen / daarom bid hem alsdan / dat hy gelieve over u te daelen / zeggende : Komt, Schepper H. Geest, Maria Magdalena de Pazzi en de heylige Ida hebben op zeben verschende gedaenten den H. Geest ontfangen / hem vierlijc begeirende. Zend uwa hert nae de Kerke om Wisse te hooren / zegt : Ik aenbidde u, Zaligmaecker des weirelds, ik aenbidde u.

4. 's Middags zegt de Benedictie / en leest : Den Engel des Heere, byn-mael Weest gegroet ter eere van de Kruyslinge / die 's middags geschied is.

Weest maetig en zeybaer aen de tafel. Pepst altijd / Godt ziet my aen. In veel spreken zullen geene zonden gebreken.

zevensten keer liden en u wel onderzoeken / het welc vele menschen berzuymen / klappende tot dat zy in slaep vallen. Niet toe / waect en bidt met een sterck levende Geloof. De goede heiligen onderzoeken hun diltwils op den dag / overziende met wat menninge en devotie zy hunne goede werken gedaen hebben. Niet hoortgaen is agterwaerts gaen.

Nemt hier uw Vagebuer, handelt uw vleesch wat harder en niet zoo gazetick het is beter met water als door het buer gegruet te worden. Weet u wat te versterben in uwe lustjens, met andere lieden holheyd en soothed, spijghed en nrdigheyd te berdraegen, gy zuybert u, en voldoet aen Gods Fegtheidigheyd. Maer die de zinnelike volgen, en hunne driften van koreghed, gramscap, enz., die bezadere hout, om hun zelven in de helte te berdrandey.

Gebed in gemeyne ellendigheyd.

Met regt is het / o Heer! dat gy ons vastdende niet spaert / wy veyden / dat wy gezondigt hebben met onze voorouderz / booghed bezeben en onrecht gedaen : u zy regtheidigheyd / maer ons beschaembhed des aenzigts : Heer / start uwen toorn op ons niet / nogte weest niet gedagtig onze zonden ofte van onze Voorouderz : maer aenhoort ons / ziet op het aenschijn van Jesus, en spaert ons / om de glorie van uwen naem. Bekeert ons / en wy zullen bekeert zyn / verlijft ons in goedheyd en niet in verholgentheyd. Wy zyn uwa volck en uwe schapen / gy / onzen Heer en Godt.

Behoed ons / want wy vergaen.

Behoed ons / en wy zullen in der eeuwigheyd zingen uwe hermhertigheyd.

Den Advocaet voor de Zielen des Vagevuers.

1. **H**et gene u bewegen en aenmoedigen moet om de Zielen te helpen / is de glorie Gods en zynen H. Wil. Ik wille bermhertigheyd, zegt den Heer.

2. De glorie der Zielen / en hunnen waemenden nood.

Want dit is eene boosgezandte helte, vol schroom en geveen, branden en kereghedey, met het verben van Gods zoet aenschijn.

3. **A**lsz zelsz glorie en uytneemende hoordeel.

Wat eene schaede / wat eene schaede / hun niet by te staen! Helpt dan / die hun niet behelpen konnen. Christus als den algemeynen Kapiteyn en Standaerd bzaeger heeft de Zielen gaen troosten naer zyne dood.

Bid alle dagen voor hun / offerende uwen arheyd en zweet.

Doet alle werken eene aelmoesse en versterkinge.

Communkereet alle maenten voor hun / en doet alle jaeren eene Wisse ofte Jaergetyde doen.

Alexander besteedde over de zeben miljoenen aen het graf van Hephstion. Ach had hy Christenen getweest! in Italiën doet men jaerlijck relichieren by menigte Wissen over de daode. Judas Machabeus zond 6000 gulden nae Jeruzalem / om Sacrificie te doen over de gedaode Solbaeten. Zy raepen uyt den huerigen oben : Ontfermt u myner, ontfermt u. Wy zyn hinderen van eenen Vader / dat is Godt / en van eene Moeder / de H. Kerke. Ach! ontfermt u, want ik brande.

Staet verbaest gy allegaer, Aerd' en Hemel maect misbaer.

Komt alhier, komt traenen gieten,
Doet uw oogen beken vlieten,
O gy menschen wie gy zyt;
Helpt ons, helpt ons nu met vlyt.

En wilt niet wegeren de genade aen de overledene. Wy verlangen / Philippus, wy willen Jesus zien.

Gy versoekt de onbescheidenheid van Nabal tegen David, de bezektheid van den rijken Wasser tegen Lazarus, ziet toe dat gy hun niet nabalgt.

Het is eene heylige woekeringe te werken voor de Zielen / want zy verdobbelen aen ons zelven het gene wy doen aen de Zielen. Ja / dat besteden wy tot vermeerderinge van onze verzoeninge.

1. Verzoeninge van nieuwe gratie.
2. Verdieninge van trappen van glorie.
3. Ook kan voldoeninge die spruyt uit ulu werck der liefde: sommige zonden hier twijffelen maer te bergeest. Wel aen dan / bid alle dagen / balsemt hun met aelmoessen / bedoulat hun met traenen / offert ulu zweet en zend ulue conbaten van goede werken nae de Zielen in 't Vagebuur / maakt u weerdig om ook geholpen te worden naer ulue dood / doet deugd aen die heylige rechtveerdige Zielen / gy zult hier naermaels kuzgen en groote bergeldinge van Godt.

Bemerkt van waer, van wie, tot wie dezen bezock-brief gezonden is, en waerom. *Hy* komt, o *Lezer* dezer! van uwe vrienden, die uit rood tot u roepen om hulpe. *Creed* dan niet den geest in hunne gebangenisse, aenziet hunne tormenten, steekt ulue hand uit om hun te helpen, ze syden de pine des geboefens: met het selve buer word den uitbeekoren gezupber en den verdoemden verbrand! ze verben Gods aenschey. *Ontfermt* u myner! ik worde gepennigt in de klammen. *Maerom* bergeet ge de besofien die ge my gedaen hebt? En de weldaeden die ge van my ontfangen hebt? *Maer* is ulue siefde, geirouwichheid en dankbaerheid? *Ondankbaeder* die niet bergeld maer bergeet, mogte dan

Ontfermt ulus zelfs beminderz.

De broeder van Joseph maekten goede clere / tertulien Joseph kerinde in den kuyt. *Maer* Habacuc broeg zijn middag-mael nae Daniël in den kuyt der leutenen.

Dele Pastors celebren voor de Zielen een Haergetide / en hunne Prochiaenen communiceren in de kernig-weken om alzo saemen kernig te houden met hunne beste Vrienden des Vagebuers. *O* heylig gepeys!

Gelijc als den Koning Darius, en daer naer Cyrus zig geheel besteed hebben om den H. Propheet Daniël te verlossen uit den kuyt der leutenen / alzo werck uit geheel ulu hert om de Zielen des Vagebuers te troosten en te verlossen.

Wegst (gelijc dede den Keyzer Titus) dat den dag verloren is / in den welken gy geene barmhertigheid gedaen hebt aen den ellendigen. Komt en luustert dan nae den bezock-brief die de Zielen van het Vagebuur voorstellen. *Ontfermt* u onzer, ten minsten gy onze Vrienden, want de hand Gods heeft ons geraekt. *Waerom* vervolgt gy ons als Godt, en word van ons vleesch verzaed? *Wie* zal ons geven, dat onze woorden geschreven worden in eenen key met eene yzere griffie.

kende, mogte denkende op een weldoender, alderdankbaersten, die het kwaed wedergeeft voor het goed. Zoo dan rykelijk, eerlijk, rechtveerdig en voordeelig is voor ons hun bezock.

Aengezien wy hun toegezyd hebben alle hulpe en bystand / laet ons vasten / bidden / aelmoessen doen / weerdiglyc communiceren / om de Vsaeten hun toe te boegen; laet ons opofferen aen Godt onzen arbeyd / zweet en pynen tot troost en verlossinge der zielen uit de pynen des geboefens en het verben van Gods Menschijn. *Want* zy roepen: *Wy* verlangen en vlammen om Godt te aenschouwen.

Laet ons dan alle dagen / weken / maanden en jaeren / iet bezonderz doen tot laevenisse van de Zielen / het zal ons wel bydobbelt

gelaont worden hier en hier naermaels. *Laet* ons de kinderen aenporen / op dat zy hun zonden gewoon maeken voor de Zielen te bidden by onzen Vader voormiddag / ter ere van de H. Opvuldigheid / en zoo veel naer-middag ter ere van de Handen / Doeten en Zyde van Christus, om allengskens hoorder debotie te verkyngen van de kinderen / na maete dat zy gzoepen. *Het* is te beklagen dat men zoo weynige debotie doet om de kinderen te onderrichten / daer het Christus ons zoo minnelijk beveelt.

Liet ons alle werken aen Godt offerey, en de zielen helpen met bytigheid. *Len* neirigheid: ofte andersins *Den* Heer zal ons straffen om onze ondanksbaerheid, onbarmhertigheid en onagzaamheid. *Laet* ons gestaelig ons houden in staet van gratie, om hun seer te helpen. *Hunnen* Engel zal hun te kennen geben onze siefde voor hun. *Requiescant* in pace. Amen.

Kort begryp van eenige Acten, die men noodzaakelyc doen moet in zyn leven.

Act van Dankzegginge.

Obarmhertigen en goedertieren Godt! *O*ik bedanke u voor alle ulue weldaeden aen my zoo mildelijc gedaen / en bezonderlyc over de godennatuurlyke kennisse van ulue goddelijke Eghendommen en Volmaektheden / alsmede van de middelijc en Acten noodig en nuttig om u euldiglyc te aenschouwen en te beminnen / de welke gy zonder eenige myner verdiensten / en uit eene zumbere en bezondere genade aen my gesont hebt / en niet gesont hebt aen zoo vele menschen.

Act van Aenbiddinge.

O aenbiddelijken en eulvigen Godt! *Een* in Wezen / en Opvuldig in Persoonen / *ik* behde en bekenne:

1. Dat gy zyt onzen eersten oprynging / ons laetste eynde / ons opperste goed / en onze eenigste zaligheid.
 2. Dat gy zyt Scheyper / Behoeder / Hegeerder / Opperheer en Meester van Hemel en Werde / en van al dat'er in is.
 3. Dat al het gene gy doet en toelaet / zeer wyliglyc / zeer rechtveerdiglyc / en zeer heyliglyc gedaen en toegelaeten is.
- En* ik bekenne / dat ik ben ulu schepfel ulue slaeve / enz. en dat ik niets ben mogte kan zonder ulue hulpe en bystand.

Act van Aenbiddinge.

O Genadigen en medaogenden Godt/ ik bidde u dan ontfermt u mijner/ armen zondaer/ en geest my door de verdiensten van mynen Verlosser en Zaligmaeker Christus, kragtige gratiën om goddzugtigh te leven/ en om te oeffenen de Acten der dzy naerbolgende Goddelijke Deugden/ en van een bobennatuerelijck en volmaekt Berouw.

Act van Geloof.

Ik geloof/ dat 'er is eenen Godt en dzy goddelijke Persoonen/ Godt den Vader/ Godt den Zoon/ en Godt den H. Geest/ onegandelijck goed/ wijs/ rechtveerdig/ almachtig/ en met alle volmachtheden op de aldervolmaechste wijze begaest.

2. Ik geloof/ dat Godt is eenen barmhertigen loonber van het goed en rechtveerdigen straffer van het kwaed.

3. Ik geloof dat Godt den Zoon is mensch geworden/ en gestorben aen het kruzigh/ om ons te verlossen uit de slaavernye des duyvels.

Beweegreden van een goddelyk Geloof.

4. Dit/ en al het gene onze Moeder de heilige kerke aen ons voorhoud te gelooven/ geloof ik/ o geloofbaeren Godt! om diegwill dat gy zyt de opperste Waerheyd/ die die al aen ons heeft beropenbaert/ die niemand bezyegt/ nogte bezogen kan worden.

Act van Hope.

O Gaeden Godt! ten onzen opzichte/ ik hope zalig te worden/ eerst en besonderlijck door uwe gezondeloze barmhertigheyd/ en door de verdiensten van Christus, en ook nog meer besonderlijck door myne medelwerkinge.

Ik verhope ook te verkriggen door uwe goddelijke gratie/ middels daer toe dienstig ofte noodig/ te weten: bekeeringe des

hertg/ vergiffnisse der zonden/ oeffeningen der deugden/ en volherdinge in den staet der gratie tot'er doot toe.

Beweegreden van eene goddelyke Hope.

Dit allegader verhope ik te verkriggen door uwe goddelijke gratie/ om diegwill dat gy getrouwe zyt aen alle uwe beloften: om diegwill dat gy de magt en den wil hebt om ons zalig te maeken.

Act van Liefde.

O Minneeliken en roemweerdigen Godt! ik beminne u boven alle dingen/ en mynen euen-naesten gelijk mijn eygen zelve om u.

Beweegreden van eene goddelyke Liefde.

En dat om diegwill dat gy in ulu eygen zelve zyt de opperste Goedheyd/ en weerdig boven al bemint te worden.

Act van Berouw.

O Genadigen en barmhertigen Godt! deze alle myne zonden zyn my leet uit den grond van mijn hert/ ik verzaeke en verfoye die/ en ik maeke een vast boornemen/ die met uwe goddelijke gratie nogt meer te doen. O wat betveert my? Ach uwe goedheyd! niet om diegwill dat ik door die de helle verdient ofte den Hemel verloren hebbe; maer eerst en besonderlijck om diegwill dat de zonden aen u misghaengen/ en stryden tegen uwe onegandelijke goedheyd/ zou dat ik halloementlijck die nogt meer wille doen/ schoon dat'er nogte Hemel nogte Helle waer.

Korter. Myne zonden zyn my leet/ o Heer! ik vzaege vergiffnisse/ en belobe beternisse/ o Godt! ontfermt u mijner: want ik geloof en betrouwe op u/ ik aenbidde en beminne u/ ik love en danke u/ ik verzaeke satan met alle zyne werken en pomperyen/ om het te houden met den Vader/ den Zoon en den H. Geest.

H. Duyvelsighen renen Godt en dzy Persoonen/ ik aenroep u uit den grond mijner ziele/ ontfermt u mijner.

Gratiën en Vrugten die men verkrygt door het Wy-Water.

Tien geestelyke Vrugten.

Ten eersten/ neemt weg alle beletfelen der goddelijke gratiën/ en bereyd ons tot de zelve.

2. Verdyjst de kwaede gedagten/ en geest ons goede gedagten.

3. Neemt weg de verstrygheden in het gebed.

4. Bluscht in ons de ongeregelde wellusten/ en vermindert de genegeutheden tot de vergankelijke goederen.

5. Zuybert ons van dagelijckse zonden.

6. Verheft ons hert. tot de hemelische en goddelijke dingen.

7. Bereyd ons tot het gebed en meditatie.

8. Macht ons weerdiger om uit te reysen en te ontfangen de H. Sacramenten.

9. Wezyd ons van de schijnelijcke vlesanen en vroomen des nagts.

Den Heister is gelovd en gezalfd van den Bisschop op dat al het gene hy zegenen zal, gezegent ze in den naem des Heere Jesu Christi. Alle Zondagen wdt hy gemeenelyk water, het welk ons dienstig is tot vele uitwerksels.

In het Eyland Gato was eene goddzugtige Proutve die noyt zonder Wy-water wilde zyn/ zy zond veertig/ vijftig mylen verre om 'er te haelen. Vele Christenen zyn alhier onagtzam in het betwaeren van het Wy-water. Vele zyn'er zonder in huyg. Nogtans men moet dikwils de zieken bezoecken rondom ofte aen de vier hoeken van het hedde van den sterbenben. Door het Wy-water geneest den H. Willebrordus de krankte. Den H. Hubertus verjagt den

10. Verstrekt ons in de bestrange/ besonderlijck in ons uiterste.

Tien lichaemelyke Vrugten.

Ten eersten/ neemt weg de onzuchtbaerheyd der aerde.

2. Geneest en bewaert ons van ziekten.

3. Geest eenen heiligen zegen in tydelijke goederen en werken.

4. Zuybert de bedorvene lichten/ is goed tegen onweder/ en andere behaelyke ziekten.

5. Tegen alle tooberyen en zmarre krancken.

6. Tegen donder en blitsen.

7. Tegen het buer/ besonderlijck het gene komt door den donder en blitsen.

8. Stilt het onweder ter zee.

9. Verdyjst de syzinkhaenen en gelnormten/ de landen verdervende.

10. Verdyjst de duyvelen uit de lichaemen en huyzen/ die de welbaerd en den vrede der huygenoten zyn hangende.

Men moet het Wy-water nemen met een levende geloof/ betrouwen/ gnoote eerbiedigheyd en goddzugtighen/ wilt men de vrugten en gratiën van 't zelve genieten.

Den H. Cosarius verlost een huyg/ met den Heester/ van de kluelingen des duyvels. De H. Marta doot eenen Dyaek/ dien bezoevende.

De H. Theresia ziede afgriffelijke helsche geesten/ dede haer bezoecken met Wy-water/ en bleven langer weg als met het maeken alleen van het H. kruzigh.

Gods hulpe maekt. onoverwinnelijck/ maer vermetendheyt doet vallen en zondigen: weest van zeer vrom en ootmoedig.

Alsdan word den mensch door de zonden overwonnen / als hy bezagt door zyne eygene magt rechtvaardiglyk te leven / zonder hulpe van Gods Gracie.

Den H. Usmarus berjaegde met Wy-water de duyvels uit de bezetene lichaemen en hunzen / voortg genas ongezelyke ziekten. Aldus ook den H. Eligius, bespzoenende renige bezetene. Den H. Germanus Altisiodorensis stilt het onweber met Wy-water.

VAN DE ZEVEN HOOFD-ZONDEN.

Hoe de Kinderen die zullen vlieden, als mede van de tegenstrydige Deugden, en van deze te oeffenen.

2. **Z**ij zelven niet pryzen, nogte zij beroemen van het goed en nog veel van dat men iet meer als een ander zal hebben, van dat men beter gekleed beter gekweekt is, en zig niet hoog agten met een ander te misagien, maer gesoeben, dat men ongeleeder en ondeugder is als zenen naesten.

3. De overtalligheyt blieden in de klederden / en in alle andere dingen zig vernoenen met het gene de Ouders zullen gegeven hebben. In gebal men door hun gebod somtijden verplicht is renige klederden aen te doen / die schoonder zijn als men pleegt / men zal daer in geen behaegen nemen / gelijck doen de gene / die hun verheffen en verhooverdigen / als zy wat ryker als andere opgezet zijn.

4. Als men hun eenigen lof zal geven / daerom geen bermack nemen / nogte daer door tzoeter worden / ofte daerom van zig zelven eene betere opinie hebben; maer in tegendeel alle glorie aen Godt geven / en hem ootmoediglyk bebankten / om dat hy alleen den uytbinder en den vorsprong is van alle onze goede vanden.

Hoe vele zonden zyn 'er, die men Hoofd-zonden noemt?

Der zyn 'er zeven: Hooveirdigheyt / Gierigheyt / Onkuysheyd / Aijd / Gulzigheyt / Gramschap / Craegheyt.

Wat gedaen om de Zonden der Hooveirdigheyt te vlieden?

1. **D**e deugd der ootmoedigheyt oeffenen / die tegen deze zonde is stryden / en dieghalvens den lof / de agtinge en de eere van de wereld niet begeiren / de goede werken / zoo veel als het doenlijck is / in het heymelijck doen.

Wat de kinderen moeten doen, om de zonden der Gierigheyt te myden.

1. **Z**ig in tijds gelwoon maeken renige kleine achnoessen te doen na hunne magt / om van jongg af de christelyke liefde en mildheyt te leeren oeffenen.

2. In tegendeel de verkwistinge blieden; als zy geld zullen hebben / het selve niet onnuttelijck herteiren / als in lekkeren ofte andere onnuttige zaken. Niet hoopen zonder het gedoogen van hunne Ouders / en om beter te doen / zig niet gelwoon maeken geld te bewaeren; maer liever het aen hunne Ouders te geven / als het hun iemand zal geven.

Wat de Kinderen moeten doen om de zonden van Onkuysheyd te vlieden.

1. **D**e deugden der Zuberheyt en Keynigheyt oeffenen / die tegen deze zonden stryden; de ballen / comediën / mommeren / wandelingen en onstigtbaere danffen myden / dat is / de gezelschappen daer de jongmans en jonge dogters te saemen zyn; ook de ledigheyt blieden / om te kunnen by zyn van oneerlyke gepezen.

2. Als men verbogten word door eenige bekoringe / zig aen Godt bevelen; met gzoote

ootmoedigheyt zig onder de bescherming der H. Maegd stellen / onder de gene van zynen Patzoon / en van den Engel Be-waerder / om daer van berlost ofte bezijt te worden / ofte ten minsten daer aen te konnen wederstaen. Geduerende zyn werk ofte bezigheyt geene vuple liedkens zingen: maer liever zig bezig houden met eenigen Psalm ofte Lofzang der H. Kerke / ofte ook de Litanie van de H. Maegd / ofte iet diergelijck opzeggen / om beschermt te worden tegen de woogingen des duyvels / die door dezen middel ons in de gzoote zonden tragt te doen vallen.

3. **G**ene dobbelzinnige woorden spreken, met opzigt van zig te bermacken van het gezelschap te doen laccien, om dat ze dikwilt zoo vele doodeske slaegen zyn, door de welke men de zielen der omstaenders komit te vermoorden: de gene die bermack scheppen in die te hooren, doen al zoo groote zonde als de gene die dudanige woorden uyt spreken.

4. Eenem schroom hebben van kwaede boeken / als van versierde geschiedenissen / van schoutu-spielen / van wereldlyke gezangen en andere diergelijke.

5. Ook als eene pest blieden het gezelschap en gemenschap der gene / die vuple woorden spreken / ofte onderwerpen zyn aen vuple liedkens te zingen; de schoone klederden en lekkeren niet vernemen / die maer dienen om kwaede lusten te geven.

6. En alsoo de overdaed van den wijn en andere dranken den voornaemsten middel is / die den duyvel gebuykt om de jongheyt te bederven in dit stuit / de kinderen moeten in tijds toezien zig daer toe niet zeer te begeiren / en den drank met gzoote maetigheyt gebuyken / naementlyk de dogters.

7. Niet baden ofte zneimen zonder nood / en dat dit niet zy in enen tijd ofte plaetse / daer men in de gesteltnisse kan

gezien worden van andere / dat dit ook niet geschiede in de tegenwoordigheyt van eenige losse menschen / aldaer men gemeynelijck den weg der helle leert; maer dat men geholpen word door iemand van zyne eygene Ouders ofte bloedbrinden: om dat het eene vaste waerheyt is / dat het baden en zneimen op de wyze als pleegt te geschieden / de oorzaak is / dat meer als de helft der jongheyt zig ellendiglyk verdoemt / ter oorzaak van de gzoote zonden / die daer geleert en bedzeben worden.

8. Dat de jongelingen en dogters onder elkanderen niet al te gemeynsaemelijck handelen / dat zy hun niet onderhandelen in het heymelijck / dat zy noyt te saemen spelen / al waer het selg dat zy nae maegschap waeren / ofte ten minsten / indien het andersing niet geschieden kan / dat het zy niet gzoote voorhoede en bermijghen / en in de tegenwoordigheyt van iemand /

die over hun toezigt heeft / en die hun eenigzins wederhouden kan; om dat het in dezen tijd is / en in diergelijke voorbaltelen / dat den duyvel een begin geeft aen de grootste misdaden: waer over de ouders in dien schouwelyken dag des oordeels zeer vzeedelijkt zullen gestraft worden.

9. De kinderen / die de zuiverheid wel zullen beminnen / zullen niet verzoegen / dat men ontrent hun lichaem eenige gebaerlyke ligtheitigheden bedrijft / naementlijkt tusschen jongelingen en dogter-

12. **N**iet af te teekenen het gene oneerlyk zy, niet maeken eenige beelden ofte schilderen van zonden aen de gene, die hun aenschouwen. Zelve geen bermack nemen in diergelijke beelden ofte schilderen te aenzien, om de kwaede gepezen te vermijden: geene by zig bewaeren, maer in tegendeel die overal scheuren daer men die binden zal als zulke in ons vermogen is: ofte ten minsten die weiren en andere in de plaetsen stellen die eerlyker zyn. En de gene, die de eere Gods zullen beminnen, zullen het zelve doen met de kwaede boeken, die de scholen der duyvelen zyn.

13. In de kleederen eene groote zedigheyd en eene christelyke stadigheyd houden; op dat men aen niemand gelegentheid van zonde geve door eene oberdaer van weireidiche ydelheyd.

14. Eynelijkt zig wel waagen kan zig zelve / ofte iemand anders in gebaer te stellen van deze zonden te bedryven; indagtig zijnde / dat er niet zoo vlytig is als den duyvel / ofte iet zoo krank als het vleesch / volgens het zeggen van onzen Heer zelf.

Wat moeten de kinderen doen om de zonden van Nydighed te vlieden.

1. **O**ffenen de deugd der vriendschap en liefhe / die tegen deze zonde is stuyvende / en om die reden niet bedrijft

heng / als aenrackinge der handen ofte aenzigt en kussen / ofte andere diergelijke al te gemeenzaeme steeelingen.

10. Niet bedryven op zig zelve ofte op andere door aenzien / tasten / ofte andersing het gene tegen de zuiverheid stijdt / ofte eenig kwaed gepens kan doen hebben.

11. Zig niet met goulwighed en met groote eerbaerheid kleeden en ontkleeden / zig laetende voorstaen / dat Godt en onzen goeden Engel geheel onzen handel aenschouwen / boornamentlijkt op dien tijd.

zijn over den hoorvoed / beugzaamheyd ofte eenige volmachtigheyd van een ander / tegen Godt niet onverduldig zijn in diergelijke voorbaltelen.

2. Zig in tegendeel niet verheugen over het kwaed / kwellingen / ofte zonden der gene die wy niet beminnen / nogte over de kwaede wyballen / die hun in hunne zaken overkomen.

3. De dood ofte ander kwaed niet begeeren aen zig zelve door wanhope ofte aen humen vyand door vzaektigheyd.

4. Een ander niet slaen ofte doen geslaegen worden / om kwaed met kwaed te loonen. Geenen haer / afkeer ofte nijd tegen iemand te hebben. Men de vyanden gein vergeven / hun de zelve diensten als

het hoorbalt bewyzen / de zelve beleeftheyd en vriendschappigheyd / als of zy ons noyt eenig kwaed gedaen hadden. Die helpen en beletten / indien men kan / dat hun geen leet aengedaen word.

5. Zelfs de gelegentheid zoeken van aen de gene te sprecken / die ons eenig kwaed zouden willen / om die aen Godt te winnen / en hun te verlossen uyt den kwaerden staet van den nijd daer zy in zijn / door ons met hun te verzoenen / om dat het niet genoegzaam is aen eenen goeden Christenen te zeggen! Ik wille geen kwaed aen den genen die my vergzamt heeft. Ik

vergeve hem alles het gene hy tegen my gedaen heeft / maer ik wille hem noyt meer zien / enz.

6. Zig niet verbyden over het ongelijkt van een ander / al waeren het onze vyanden; maer in tegendeel / medeliden daer mede hebben / en Godt voor hun bidden.

7. Niet vermetelijkt oordeelen van een ander / dat is / op geen kwaed denken met hem iet te zien doen; maer liever goede agtinge en geboden / van onzen naasten hebben / en gelooben / dat hy eenige goede meyninge heeft / die wy niet kennen.

8. **N**iet begeerig zyn om zyne gebreken te weten. Se swijpen, lasteringen en den agterklap vlieden, dat is, van niemand kwaed spreken, al waer 't dat men de waerheyt zeyde, met zyne gebreken te verklaeren, om dat de zonden van agterklap voor Godt afgerslyk zyn, niet afkeerlyk om de ontslynginge die daer geschied, maer ook, om dat men aen zynen Eennaesten zynen goeden naam en zyne eere ontneemt, die hem een goed is, het welke hem alzoo dierbaer is als zyn eegen leven.

9. Dezen regel zal niet te min beletten / dat men gehouden zy aen de Oversten berigt te geven van het gene door iemand misdreben gekweest heeft / op dat daer aen gemiddelt word / bezonderlijkt als men daer toe last heeft; maer dit moet niet siefde gebeuren / dat is / zoo om te volkomen aen zyne eegene pligt en zyne eegene conscientie te ontlasten / als om te beletten dat Godt niet vergzamt word: en noyt door vzaektigheyd.

10. Men niemand hoort vertellen het kwaed / het gene men van iemand gehoort heeft / 't en zy by wyze van onderrigtinge / als die noodzaakelijkt is; maer noyt noemende de gene van wie men dat kwaed gehoort heeft / om dat men zoude konnen de oorzaeke wesen van

enige vyandschappen ofte andere ongemakken / die daer uyt zouden konnen gebeuren.

11. Beletten in de gezelschappen / zoo veel als het mogelijk is / dat men van niemand / wie het zy / kwaed sprek / te kennen gebende / dat men in die kwaede saemenspraakke geen bermack neemt door de welke Godt grootelijkt vergzamt word / rzagende met vlytigheyd en vballigheyd de saemenspraakken op eenige andere stoffen te keeren / ofte zelfs het gezelschap te verlaeten / indien het kan gebeuren (waer 't dat men dien agterklap verhoorden wilde) om in deze zonde geen deel te hebben met dit te aenhooren.

12. Ook swijpen de gene / die ons tot eenig kwaed werkt zouden willen aenloffen /

als om iemand te slaen / ofte iemand enig leet te doen.

13. Zigt niet ophouden en zig niet begeven tot eenige kleine gemeenzaemheden en zonderlinge vriendschapkens / die al te aenlevende zijn / om dat zy altijd nagen aen de menschen / die men bemint / vele diensten te doen tegen zyne eygene conscientie / en tegen de Geboden Gods.

14. Grootte zorge draegen van altijd wel te stigten de Personen daer men mede verkeert / voornaemlyk Zusters en Broeders / en zyne medegezellen. Geene woorden spreken / nogte iet te doen het gene hun eenige kwaede gedachten kan geben / ofte tot eenige zonden brengen.

15. Zigt ook wel wagten van iemand

17. **D**e Kinderen moeten dik leersluk oefnen, niet alleenlyk ten opzigt van hunne Spuzgenooten : want de Kinderen, die hunne Sienstoden bewilfen, mishandelen, ofte hun valschelek by hunne Ouders beschuldigen, om te doen wegjaegen, of te mishandelt worden door genoege ofte door haet, bedryben een grootte zonde.

18. De arme menschen zeer beminnen / om dat zy leden van Christus zijn; zig gewoon maken eenige aelmoessen te doen als zy iet eygens hebben zullen / zonder niet te min iet te nemen tot dit opzet zonder voorlof in het huyg van hunne ouders / en van de gene daer zy mede dienen.

19. Als zy aen de arme / die zy ontmoeten zullen / geene aelmoessen zullen konnen geben / zullen dan ten minsten indagtig zijn voor de zelve enig klein gebed aen Godt te doen / op dat hy hun de noobige verbuldigheid geve / om voordeel te doen met hunne armoede. Dit hebben menige grootte Heyliger gedaen / die aldus de geestelike aelmoessen geoeffent hebben / somwylen den middel niet hebbende om eenige lichaemelyke aelmoessen te geben.

eenige oorzaeke te geben van te zweiren / van zig gram te maken / ofte van Godt te vergammen / in wat wyze het zoude mogen wezen; om dat wy in het oordeel Gods zullen gestraft worden / niet alleenlyk om onze eygene zonden / maer ook voor de zonden van andere / waer van wy de oorzaeke zullen geweest hebben / hun bymoediglyk en zonder nood eenige oorzaeke geben van te zondigen.

16. De natuerlike gebreken en ongemakken zyns naestens met verbuldigheid verdraegen / zonder zig te laeten verboeren tot eenige zottigheid ofte schimpingen over zyne gebreken ofte krankheden. Immers aen een ander niet doen / het gene wy niet geirn aen ons zonden gedaen hebben.

Wat konnen de Kinderen doen, om de Gulzigheyd te vlieden?

1. **D**e deugd der Maetigheid oefnen / die tegen de zonden van Gulzigheyd sticht; en om die reden maer eten op de gestelde ure der maeltijd.

2. Geen agt nemen of'er iet aen andere beter ofte meer gegeven word als aen hun / zig te vreden houden met het gene men hun geeft / zonder te morren om iets anders / ofte om meer te hebben.

3. Niet eten door leekeringe ofte door eenigen ongeredelden lust / den welken de gezondheyd mogt hinderen / niet eten nogte dzinken met overdaed / om de grootte ziekten te schouwen / die aen de gulzige overkomen.

4. In de herbergen niet verkeeren / niet

alleenlyk om niet te hooren die afgrijpslyke lasteringe / die men albaer gemeenlyk pleegt / maer ook om van jongg af een verbloefelyke gewoonte niet aen te nemen / die alle dagen 300 menigen mensch verloren doet gaen.

5. Niemand verwekken tot overdaed van eten ofte dzinken. Zigt niet beroemen met zinnelykheyd van te vertellen hoedaenig dat men geeten of gedronken heeft in eenig gezelschap.

Wat konnen de Kinderen doen, om de zonden van Gramschap te schouwen?

1. **D**e deugd der Zagtmoedigheid oefnen / die tegen deze zonde sticht; en om deze reden wilt niet hoofdig op roerig / nogte hardnekkig zijn / niet konnende verdraegen de goede vermaeningen; niet draevig / knorrig / nogte onverbuldig zijn / van niemand willende verdraegen /

2. **N**eerstelyk waernemen den tyd die gegeven is om de konsten te leeren: want men steelt eeniger wyze het geld, het gene de Ouders geben voor de leeringe, als men beronagtzaemt die wel te besteden.

3. Zynen tyd niet verkwisten in veel spelen / ofte loopen agter straete.

Eyndelinge wat moeten de Kinderen doen, om als opregte Christenen te leven?

Alle hunne werken / zoo veel het doendelyk is / gelijck maken aen de voorbeelden der deugden / die Jesus, Maria en menige grootte Heyligen ons gegeven hebben / als zy nog kinderen waeren. Daerom zullen zy zeer aendagtelijk toeluststeren nae de geschiedenissen / die men hun in de leeringe voorhouden zal / en niet te vreden zynde met die voor hun eygen te onthouden / zullen die ook t'huyg aen hunne ouders / aen de huysgenooten / en aen hunne medegezellen vertellen / om zoo vele menschen als hun mogelijck is

gevende hun weder laster voor laster / kwaed voor kwaed / en schimp voor schimp.

2. De andere onderrichtinge te werke stellen / die men tegen de zonde van Afdigheyd aengevezen heeft / alwaer men de wyze ziet van zig met zynen naesten te gedraegen.

3. Indien men by ongebal zich liet behoeren van de gramschap / men mag nogt iet zeggen nochte iet doen in dien staet / op dat men zig daer over daer naer niet heroulve.

Wat konnen de Kinderen doen, tegen de zonden van Traegheyd?

1. **D**en geheelen tyd van den dag wel besteden / zich niet alle neerstigheid en vlytigheid kwaten van de pligten die men heeft / zoo van Godt te dienen / als van de menschen te dienen in welker dienst men verbonden is.

die gegeven is om de konsten te leeren: want men steelt eeniger wyze het geld, het gene de Ouders geben voor de leeringe, als men beronagtzaemt die wel te besteden.

3. Zynen tyd niet verkwisten in veel spelen / ofte loopen agter straete.

Eyndelinge wat moeten de Kinderen doen, om als opregte Christenen te leven?

te verkwisten wel te leeren / en door bezen middel de eere en glorie van hunnen Scheyper te vermeederen.

Mishruyken en Dolingen.

Eenen wyzen zonder goede werken / eenen hardnekkigen ouderling zonder Godsdienstigheid; eenen jongeling zonder gehoorzaamheyd; rijck zonder aelmoesse; een voutue zonder eerbaerheyd; heer ofte meester zonder deugdzzaamheyd; eenen twistigen Christenen; eenen hooberdigen armen; eenen boozen koning / eenen onagtzaemen Oversten; een gemeunte zonder klastdinge; een volck zonder wet; en boven deze twaelf nog ontallike meer /

houd den dunbel / de weireld en het vleesch hardnekkig staen / als normende de deugden zonde / en zonde deugden.

Schwaert uw hert en zinnelings wel ; want schoone onghelyke persoonen zijn dikwils oorzaak der zonden / den weg des doods / en de poorten der helle.

Wat dunkt u, en is het onder ons niet een gemeen misdrup te lachen, spelen, brassen, sizgen maenden en maenden in doot-zonde, daer de hinfm-delen ons ter hand zyn? Weveent zulke doode satans slaeben, die geene de minste berdiensfen konnen bergadereen, ach neen! het is al aengeslaegen, ze draegen het brandmerk der helle. O essendige! waerom zyt ge uw zefse byand! Onf-rmt u uwer ziele, bekeert u opregtelyk. Waerom berrot ge in uwen dreck? Wekeert u.

Bereydinge tot de eerste Communie.

De zelve zorge die men eertijds gehad heeft / om verjaerde persoonen te bereyden tot het Doopsel / behoort men nu te hebben voor de kinderen ofte nieuwelingen van de eerste Communie. De H. Kerke gaf het Doopsel plegtighlyk twee maal 's jaers / te weten / te Paesschen en te Sinnen / gelijck nu nog de Dant-lypdinge uytwijst. De Neophiti wierden met grooten arbeid en zorge bezorcht van de Pastors / die tot hunne hulpe namen renen Peter voor den man / en ene hzoutwyspersoone / als boedsters / hoorfprekers / lerrmeesters en lorgen; gemerkit sen de Pastors / die tot openbare bezorginge van de Pastorne gestelt zijn / zoo veel tyd niet overschiet / dat zy op hun zonden konnen nemen de bezondere zorge van de kinderen te moeten onderrieten. Deze oude loffelyke gewoonte behoorte nagevolgt te wezen in het bereyden tot de eerste Communie / noyt betere bekwamenheid is 'er om Peter en Adeter hunne verbintenisse te knippen.

Men kan met het baffen der Prebikanten alleen niet verjaeren de monsters der dolingen / de Koningen moeten helpen met den Scepter hunner Placcaerten / de Bisschoppen met den Staf hunner Ordonnantien.

Den nacht en de dunsternissen van de botheid en dertelheid der jonghend gaet voor-by / en den dag en licht des deugds nacht / het nacht / dat herders ter hert tzecken / om die jonge hzunden van den hzundegom Christi te zuiveren en te schilliken / wrezende jalourgh door ene goddelike jalourghygd / bedenkende schoone vonden / en annemende ongewooneliken arbeid / weirdig van hun ampt : want ik hebbe 'er gezien / die onophoudelikh een voor een van hunne kinderen leerden byf a zes welken lang in hunnen liegt-stoel / daer naer nog al te saemen t'hung en in de Kerke op Feestdagen en werkdagen / volgens den iber van den H. Paulus, die van 's morgens tot 's avonds leerde.

En niet zonder reden heeft David zoo bezorgt geweest / en zoo vele schatten bergadert met groote zorgvuldighygd om enen Tempel te bouwen; heest den Koning van Babyloniën bezorgt geweest voor schoone knekten zonder bleske ofte mismaektheyd / om hem te dienen / hoe veel te meer wy / om schoone zielen voor Christus te bereyden / die de levende Tem-

pels van Godt moeten zijn / en onbeblekt altijd staen voor Gods aenschijn.

De Vestalen waeren tien jaeren / om hun te bereyden tot den dienst van Vesta : laet ons verheugen en verblijden / want de hzuyloft des Lamz is gekomeen / en zyne

hzuuten / dat is de Ziele / heeft haer bereyd : zy is bekleed met sijn iuwvach / het gene blinkende en luit is / en die bereyd waeren / zijn met den hzuydegom gegaen in de hzuyloft / en de beuve is gestoten voor de onbereyde.

Ouzen Catechismus handelt van het h. Sacrament des Autaers in der Lessen. Er zukt ten minsten eens jaers biegien en nutten ontrent Paesschen het Lichaem ons Heere. Woorta in de Lessen van het Alderheyligste Sacrament des Autaers, en van de Wisse. Daer is nu ook eenen Meeschelighen Catechismus alwaer eene Onderwyzinge besfaende in zes Lessen, bezoeugt is, de welke de Jongheyd met vreygd zal sezen.

Men beveelt acht dagen te voeren de eerste Communicanten in de gebeden van de geintpate. De bezproebelingen zeggen acht dagen lang voor de Communie : o Jesus! ik hebbe hongere en dorst tot u, wanneer zult gy komen? Ach wanneer? En acht dagen lang naer de Communie : Geloft, gedankt en gebenedyd zy Jesus in het alderheyligste Sacrament des Autaers. Ik verzwuge / hoe dat men de plaetse verciert en bezproegt : want schoon en wel voorzien was de plaetse op Sion / waer Christus dit Sacrament instelde. Vele Pastors doen de eerste Communie houden te Sinnen / hoorts te Alderheyligen / en de derde op Passie-Zondag (door oorlof van den Bisschop) en altijd met ongewoonelike bereydinge / gelijck den eersten keer : den enen veylt de Hostie uut : den anderen houd de Patene onder hunnen kin / den laetsten geest wat drinken tot verhoorde ringe van speciën. Men gaf certijds aen den nieuwen gedoopten wijn / honing en melk om te proeben te geben het zoet jolk van Christus. Vele waeren op enen dag gedoopt / geborint en gecommuniceert.

Men kan wel Sacramentelikh commu-

nieren en niet Geestelikh / Geestelikh en niet Sacramentelikh; maer best is / nutten Sacramentele Speciën met geestelike hzugt. Daerom den neirstigen Zielbezorger traet hun te bereyden met eene generarie Wiegte / die niet al loopende geschied ofte met haeste / maer met verscheyde reizen te hooren met groote liefde en zoertighygd / om beter alles uut te haelen en net te zuiveren / om aldag hun te stellen als nieuwe herborene kinderen. Ach / wat eene hzoone is 'er bereyd voor zulke Priesters / die versmaedende de ydele rijtdommen / rijt worden na Godt / en groot voor den Heer! maer wee de onagtzame! die van de uytwendige zachten ingenomen zijn.

Men wekt op en vernicutot die trefelyke voorbereydinge / die men eertijds bede voor den doop van de verjaerde.

Ik verzwuge nag vele plegtigheden / het waer als een mirakel alles te verhaeken en aen te teekenen. Onder andere / dat men hun geest het Crucifix / de gebagtenisse van het Lyden / men leest het Gelooft, Onzen Vader, en andere schoone gebeden. Men bid om den Afsaet. Men geest hun

een vziestien het gene zy onderteekenen / **I**n verzaeke satan / en ik houde het met en nae huns mede draegen / luybende : **J**esus.

In onderschreven N. bernicuwē nu in myn vol besland de besofien myns Doopsels, ik besloechene dan en verzaeke den duyvel met alle zyne werken en pompergen, om eeuwig te eeren en te dienen, te aenbidden en beminney, te soben en te danken den Vader, den Zoon en den H. Geest, in wiens naam ik gedoopt sey. Ik zal myn woord houden met Gods hulpe, en leben na den Regel van het H. Evangelie : ik hebbe het gezworen en vastgesteld degen 5 Mey 1793, mynen eersten Communiedag.

Verscheyde Waerheden.

Alle Christenen moeten tzagten te wesen goede minnaers der wijsheid en Godsgeleerde / geduerig voortgaende in de kennisse en liefde tot Godt / om de vier wonden van de erf-zonde / te weten / de ontwerendheid / de woosheid / de begeerlijghheid en grammoedigheid te genezen / en hun te bereenigen met Godt door het heylig gebuyt der H. Sacramenten / en door het Geloof / Hope en Liefde. Wel aen / gebuyt dikwils / maer godbuzigtiglyk de H. Sacramenten / bezonderlyk des Nutters : want wy mogen zeggen / dat wy maer hebben op de aerde dat eenig goed door uytmuntendheid / mitz het oberig wy dit goed niet te agten is. Laet ons als Vrienden bliegen nae dat hemelsch Weg waer door wy van de goddelijke Nature beclagtig worden.

Den schoonsten Mey-boom van de weireld is het H. Krans / geplant op Italbarien-Berg / te midden van de weireld / als den Boom des Levens gestelt in het midden van het aerdsch Paradijs / daer Jesus de Dugt des eeuwig Levens aenhangt onzer zaligheid : door de H. Communie. Neemt en nut. Den Siegt-vader moet wel toezien in de bedieninge van het heylig Sacrament der Penitentie / dat hy wel gebuyt te twee seurels van binden en

ontbinden / anders mogt den duyvel twee zielen winnen voor eene ; van den Siegt-vader / die sterk moet wesen om de banden der woosheid te bryken ; en van den Penitent / die eene groote couragie moet hebben om af te snyden de lidmaeten / die hem dienen tot verergernisse. Hoe wy enige Penitenten denken hier op / om nauw te letten op dit stuk / en den Siegt-vader te geben alle bymoedigheid om hun te bestieren door den nauwen weg der gelukzaligheid ! Wee die ruppe streebers / die het kwaed goed noemen / en het goed kwaed ! om malkanderen in der eeuwigheid te vermaleyden en niet te gebenedyden / laet ons te saemen ter hand nemen het zekerste tot de zaligheid / dat is de rechte liefde.

Wes kind volgt altijd den Scheyper / niet de scheyfelen ; Christus, niet satan ; den H. Geest / niet den boozen geest ; de gratie / niet de valscheid ofte ydelheid. Het Evangelie / niet de valsche grond-regels van den duyvel / de weireld en het vleesch. Het licht / niet de duisternisse ; den dag / niet den nacht. De reden / niet de zinnen. Het oprecht goed / niet den schijn ofte schaduw ; niet het aerdsch / zienlyk ofte bergankelyk / maer het hemelsch / onzienlyk en onbergankelyk. Gods minnelijghheid / niet de begeerlijghheid. De ziele / niet het lichaem. De H. Roomsche Kerke /

niet de valsche dwael-geesten der Ketterg. Wylt van het kwaed / doet het goed / met eene mannelijke vorst ofte hert / niet byzoutelijc die ligt bezwijkt.

Den eersten Adam heeft ons verdoemt / maer Christus des tweeden Adam heeft ons verlost door zijn H. Bloed.

Het meeste misbruyk des weirelde is de haednekkigheid des Ouders kind. Werbeert uwen Zoon, en hy zal uwen vroot zyn. Se gehoorzaemheid moet blyg en blyde zyn zonder preutelen. Christus is berezen, om dat hy uyt gehoorzaemheid is gestorben. Se ongehoorzaemheid heeft Lucifer verdoemt, Adam bedorben, Saül van den Croon gestelt, Salomon onteert en Jonas ingeslokt.

Een troostig Woord voor alle die kleyn verstand, oordeel en memorie hebben, en evenwel oprecht Godvrugtig zyn.

En weest niet kleynmoedig / mogte Emurmureert niet / al zyt gy wat in het bezynnen. Godt weet wat u zalig is / gy zoudt mogelijk hoobeydig zyn / hercomende in u zelven als Lucifer en duyvende andere / die nu verdoemt zyn. Bemint / gy zult eens begaest wesen met alle wijsheid. Zoekt een / het oberig zal u toegeworpen worden. Weest ootmoedig / ijdzaam / maetig / zeeqbaer / gehoorzaam / godbuztig / gy zult wijsheid toonen in uwe werken / de andere in hunne boeken. Doet alle dingen dies te ootmoediger / neerstiger / blytiger en bieriger ; en gy zult de verdoende wyze oortreden / uwe liefde zal al uwe gebreken bedekken. De HH. Santulus, Servulus en Salom in Britaniën waeren heylig en onbetende. Zy oeffenden de deugd zonder te rebekabelen. Wilt / Godt zal u genoegzame wijsheid geben. De liefde zal bitterheid verzoeten met suker van godbuztigheid ; zy maekt u schoon / sterk / rijk / edel en wijs. Die de liefde heeft / draegt de woekamer in zijn hert.

Door de Babylonische hoere met haeren kelt vol afgrijpselijcheden worden verstaen de gemeenelijcheden des weirelde / ofte Ketterge en ongeloovigheid.

Blugt die / en houd het met de Maegd der Maegden.

De wijsheid staet kuyten / maer de liefde gaet binnen. Sommige zyn zeer vernuft / en zeer hoos gelijc den duyvel : maer wat haet het hun / als om hun zelven / en een ander te bedriegen / berleyden en bedorben. De woosheid is als eenen poignart in de handen van den raezenden krankzinnigen.

Een troostig Woord voor de Ouders.

Ouders / die uwe best daet zonder te verhoorden om uwe kinderen wijs en deugzaam te maeken / denkt / dat Adam, Noë, Abraham, Isaac en Jacob ook booze en bote kinderen gehad hebben / niet tegenstaende hunne zorge. Nogtang / doorgaens gesproken / Godt verholt de begreite van neerstige Ouders ; weest van wel gemoed.

De wijsheid des Heere is op de aerde overvloediger als de water der zee. De deugd als eenen zepl-steen tzeit tot haer de gemoederen.

Van de Verholentheden onzer bedorvene Nature.

Onze nature is ellendiger als van alle de gebierten die mogen beminnen het gene waer toe zy door lust gebreken worden / ofte verstaen hun goed te zyn ; maer

Wij en mogen niet inbolgen het gene onze nature begeert / mitz zy bedorven is / en rontzarie aen Gods wet : want het vleesch begeert tegen den geest. Voorts zijn'er onepudehke byanden / kwellingen en plagen / zoo dat elken mensch eene untkersteyt is van gdelijcheyd en droefheyt / ja

Wez mogen dan wel verlangen nae het eynde van onze Bedebaerd, en hies beemt te wegen door Gods glorie, maer terwilen wy sine leven, laet ons den Almogenden sidden om den bystand van zenen alverlofenden heyligen Geest. Laet uwen G. Geest bloeyen in ons hert en geest, de gedazien der menschen zullen stercken tot uwen lof, en de laeijste van hunne gedagten zullen u plegielijk bereerey.

Den weg des Hemels is nauw / zoo in het geloof het gene men gelooven moet / als in het doen het gene men moer. Ons lehen moet habennaturelijst zijn door de gratie van den H. Geest in de vereeninge van Christus lehen / tot de merckere glorie des Vaders. De Turken / Jaden / Ketters / laeten / leyden en doen het gene wy doen / lyden en laeten; de meyninge alleen seheyd de geloofte die Christus volgen / van de ongelosbige die de nature / de zinnen of de reden volgen.

Die knilt zalig zijn / dat hy zig verlooehene / zyn Kruys opneeme en Christus volge / bezittende zynen Geest en gebaelen. Studeert daer op of gy aldus leest / en bedzielt u niet / pepst op uw waterste / gy zult geirn hier lyden en stynben; de gedagtenlike des doods macht ons bezonderlijst en onsterkelijst.

Een woord op het Evangelie.

Wat enen troost zoudben de Nachaheen gehad hebben / hadden zy het

Christus stekt voor alle de Egele van een heylig lehen in het groot Seemoen op den Berg, alwaer hy uispreekt de acht zaligheden, die de weireld souden voor acht zottigheden; maer wy moeten geirn zot wezen om

ellendiger als de kooimen / die eenen goeden geurt ugtademen / wy stank; die hoortzengben bladeren / wseimen / brugten / wy wormen; die geben wijn / balsen / olie; wy zweet / urine en drak; Heer / wat is den mensch / dat gy op hem pepst.

Evangelie gehad / daer men de daeden en lebend - gebende woorden van Christus meer hoort en ziet als leest; waortwaer zy zoudben alles verhoort hebben / en hun berarmd hebben / om de Evangelische Perel te koopben / die den H. Martinus aen de Nederlander / den H. Amandus, den H. Livinus, Eligius en Usmarus aen de Vlaemingen / Den H. Willibrordus aen de vier Vindagten van Vlaenderen ghezagt hebben. Geloof en gedankt zy Godt.

Den H. Barnabas en de H. Cecilia hebben het Evangelie ober hun gebzaegen als eene groote Reliquie. Welaeln / put water uyt de Fonteyne des Zaligmakers / en houd die woorden van eene kostelike en hemeliche gaete. Den H. Carolus Borromeus las het Evangelie op zy knien bloots hoofs met groote eerbiedighen / als Gods lieben / om dat daer het Christus lehen / het welk is het lehen op de luyze en maniere van Christus uytgedreft word.

Dit is al onze vrugt, dat de zonde word geweirt.

Christus wil! Dat ia oimmedelk voor zonen geagt zyn van de weireltsche, die maer eene acrische, ceestelike en dubbelche weireltschap hebben. Sai ia een puek van wecheyd. Die Zachaeus gehad heeft, klimmende op den wilken Wogenboom, om Christus te zien.

Men houd eene goede Schikkinge.

Den School-meester zal nemen een quaver - uers den eersten en laetsten dag van de weke / om te handelen van de Evangelien en Ceremonien der Feestdagen / ofte let om hun tot de Weete in Communie te bereyden. Maer 's woensdags zal hy iemand puelich doen leeren eene Lesse uyt den Aderhelschen Catechismus / om die des Zondags te doen opzeggen in de Kerke.

Den Vader bestedende zyn Kind, zal zeggen in zyne tegenwoordighen aen den Schol-meester.

Ziet / ik stelle mynen besten pand in Zulve handen / dzaegt zorge voor zyne ziele en lichaem / dat hy zynver en onbekit blybe; als hy weldoer / weest hem eenen goeden vader en moeder; maer als eenen rechter als hy kwalijst doet. Daerom waekt wel ober hem / en houd hem onder de discipline / op dat gy niet en voer eenen byand van Godt / bespied wel zane natuerlike genegentheden / en boben den eeruigen loon / den tydelijken zal u niet ontzeken: dzaegt dan goede zorge.

Dit is al onze Vragt, dat de Zonde word geweirt.

De eygendommen van eenen goeden Leerar zijn als van Christus den algemeynen en oppersten Meester / te weten / een goed lehen / door vzeze dat de leringe niet veragt / nogte verminderd word / als men niet en voer het selve het welk men leert; ten tweeden eene zalige leringe. Ons lehen is te kort / om onnut-

tige nieuwigterige dingen te doorgzonden / het Kijst Gods / het Kijst der Hemelen moet vooral ten allen tyden en plaetsen betragt worden. Een is noodig / Hemelwaerts de herten / Surcum corda : Een derden eene goede maniere van uyt te leggen. Maer de vernustheyt zal volgen de wysheyt / zegt Salomon, die prijst de vernustheyt boben de lichaemelike stercheyt.

Wat den School-meester moet zeggen aen de School-kinderen, die ofte opgeleerd zyn, ofte voor goed de schoole verlaeten.

Als de Joden gebangen geleed waeren Aen Babylonien / Jeremias schreef heplige leeringe / op dat zy de Wet Gods nogt uyt hun hert zoudben laeten gaen / nogte hun laeten verleyden / ziende de afgoden van goud en zilver. Zoo zal ook den Meester zynen leerling wapenen / mitz als in is den gevaerlijken tyd van hun lehen. Augustinus verharit / hae hy in booghheyt toenam wezende 16 jaeren. Doorzigtiger was Tobias, die niets kinderagtig bedzeef; ja als de andere gingen aanbiddben de afgoden / ging hy alleen nae Jeruzalem aanbiddben den waeren Godt.

Eenen goeden mensch is beter als duyzend booze; want die zijn de yeste en den ondergang van de Steden en Landen / maer de goede de behoudnisse: het blykt in Moyses, Loth, Job, en andere.

Wel aen dan / gy zult uwe Scholieren vereerstigen in de stikken des Geloofs / en Godsdienstighen / met goede zeden / belastende te blugten / de ledighen / het kwaed gezelschap / den byank / waerlyken /

Dit is al onze vrugt, dat de zonde word geweirt.

de gebaeren en gelegentheden van zondigen / de nacht-minneren / de gebegten / de verdorffenis en begeerlijchheid des vleesch / en zoo voort.
 Quilt in hun het gepens der eeuwigheyd / en de begeerte des Hemels / aldus : Aenziet / o Zoon ! den Hemel / aenziet en bergaep u niet aen de weireldische ydelheden / die op eenen oogenblik ver-
 dloopen. Moedigt hun aen tot eene geduerige vereeniging met Godt / aldus : Zoon / gebuykt dikwils en heylighijdt de H. Sacramenten / blijft getrouw en vast in het Geloof / Hope en Liefde / en ist belobe u upt Gods naem het eeuwig leben. Onthoud dit / en haert wel. In den naem des Vaders α / en des Zoons / en des H. Geests. Amen.

S L U Y T - R E D E N .

Leesse wel deze Academie, ze is eene melk die voed, eenen Balsam die geneest, eene Olie die verlicht, eenen Sponning die verzoet, eenen Wijn die verheugt. Ja 'er wat moeytscheit, weest niet kleinmoedig, noot wanhopig, maer aenroep Gods gracie, en ge zult alles overwinnen. Godt is goed hoor die hem waerlyk zoeken, en op hem gantsch betrouwen. Eynde van deze Academie, maer Godt gabe het eynde der boosheid, en het beginsel aller deugdzaamheid, om Godt te bezitten in ons laetste eynde, aen wie ze alle eere en glorie.

A P P R O B A T I E .

OVerlezen en onderzocht hebbende deze *Kleyne Christelyke Academie*, hebben wy daer in niet bevonden het welk tegenstrydig is aen de H. Religie ofte de Christelyke Zeden; maer in tegendeel, dat de zelve op de wyze der Apostelen met de Melk de kennisse der Waerheyd geeft op de kleyne Kinderen, en in hun teer hert den grond legt van eene vaste Godvrugtigheyd, daerom zal profytelyk gedrukt worden. Gegeven tot Brugge den 30 April 1717.

J. VERSLYPE, Arc. B. L. C.

G O E D K E U R I N G E .

Oordeelen als boven. Gend den 2 April 1786.

G. F. DE GRAVE, B. K.

compl. 7.

